

Gjoko
NIKOLOVSKI
UREDNIK

SLAVISTIČNI
ZNANSTVENI
PREMISLEKI



Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

IZZIVI SLAVISTIKE V 21. STOLETJU

4. mednarodna znanstvena konferenca
Slavistični znanstveni premisleki

Zbornik
povzetkov

SLAVISTIČNI
ZNANSTVENI
PREMISLEKI

...ska filmske ad
transferji makedonistika
izzivi paleoslavistika perspe
je **prevodi** prenos zn **medkulturnost**
tju rusistika polonistika slavistika slovakist
ektologija slovanske književnosti ukrajinistika
tistika srbistika **slovenistika** **interdisc**
belorusistika **bohemistika** bolgaristika filmske adapt
interdisciplinarnost kroatistika kulturni **transferji** maked
tika medkulturnost metodološki pristopi normativistika
slavistika perspektive slavistke **tradicija**
kulturni transferji **izzivi slavistike v**
slovakistika slo
e književnosti S
nistika

oatistika srbistika **slovenistika** **interdisciplin**
stika
atistika
lturno
0-
ka nov
sodelovanje
stoletju
prevodi preno
slavistiki
interdisciplin
belorusistika
interdisciplin
belorusistika **bohemistika** bolgaristika filmske adaptacij
interdisciplinarnost kroatistika kulturni **transferji** maked
tika medkulturnost metodološki pristopi normativistika
slavistika perspektive slavistke **tradicija**
kulturni transferji **izzivi slavistike v**
slovakistika slo
e književnosti sl
nistika



Univerza v Mariboru

Filozofska fakulteta

Izzivi slavistike v 21. stoletju

4. mednarodna znanstvena konferenca Slavistični znanstveni premisleki

Zbornik povzetkov

Urednik

Gjoko Nikolovski

April 2021

Naslov <i>Title</i>	Izzivi slavistike v 21. stoletju <i>Challenges of Slavic Studies in the 21st Century</i>	
Podnaslov <i>Subtitle</i>	4. mednarodna znanstvena konferenca Slavistični znanstveni premisleki, zbornik povzetkov <i>4th International Scientific Conference Slavic Scientific Reflections, Book of Abstracts</i>	
Urednik <i>Editor</i>	Gjoko Nikolovski (Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta)	
Lektoriranje <i>Language editing</i>	Gjoko Nikolovski in avtorji (za povzetke v slovanskih jezikih) Tadeja Tement (za povzetke v angleškem jeziku)	
Tehnična urednika <i>Technical editors</i>	Gjoko Nikolovski (Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta) Jan Perša (Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba)	
Oblikovanje ovitka <i>Cover designer</i>	Jan Perša (Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba)	
Grafika na ovitku <i>Cover graphics</i>	Zemljevid Slovanov avtorja Jovana Draškovića	
Konferenca <i>Conference</i>	4. mednarodna znanstvena konferenca <i>Slavistični znanstveni premisleki</i> z naslovom <i>Izzivi slavistike v 21. stoletju</i>	Datum in kraj <i>Date and place</i>
Programski odbor <i>Programme committee</i>	Gjoko Nikolovski (predsednik, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta), Lidija Arizankovska (Univerza Sv. Cirila in Metoda v Skopju, Filološka Fakulteta Blažeta Koneskega), Agnieszka Będkowska-Kopczyk (Tehnično-humanistična akademija, Bielsko-Biala), Blanka Bošnjak (Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta), Boris Kern (ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša), Mira Krajnc Ivič (Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta), Anita Peti-Stantič (Univerza v Zagrebu, Filozofska fakulteta), Krystyna Pieniżek-Marković (Univerza Adama Mickiewicza v Poznaniu), Đurđa Strsoglavac (Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta), Miran Štuhec (Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta), Natalija Ulčnik (Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta), Branislava Vičar (Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta)	13. 5.–15. 5. 2021, Maribor, Slovenija
Organizacijski odbor <i>Organizing committee</i>	Gjoko Nikolovski (predsednik, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta), Boris Kern (ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša), Mira Krjanc Ivič (Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta), Natalija Ulčnik (Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta)	

Založnik
Published by

Univerza v Mariboru
Univerzitetna založba
Sloški trg 15, 2000 Maribor, Slovenija
<https://press.um.si>, zalozba@um.si

Izdajatelj
Co-published by

Univerza v Mariboru
Filozofska fakulteta
Koroška cesta 160, 2000 Maribor, Slovenija
<https://ff.um.si>, ff@um.si

Izdaja
Edition

Prva izdaja

Izid
Published

Maribor, april 2021

Vrste izdaje
Publication type

E-knjiga

Dostopno na
Availabe at

<http://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/562>

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

811.16(082)
821.16(082)

MEDNARODNA znanstvena konferenca Slavistični znanstveni premisleki (4 ; 2021 ; Maribor)
Izzivi slavistike v 21. stoletju [Elektronski vir] : 4. mednarodna znanstvena konferenca Slavistični znanstveni premisleki, [13. 5. - 15. 5. 2021, Maribor] : zbornik povzetkov / urednik Gjoko Nikolovski. - 1. izd. - E-zbornik. - Maribor : Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba, 2021

Način dostopa (URL) :
<https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/562>
ISBN 978-961-286-459-0
doi: 10.18690/978-961-286-459-0
1. Nikolovski, Gjoko
COBISS.SI-ID 59381763



© Univerza v Mariboru,
Univerzitetna založba

Tekst / Text © Nikolovski in avtorji, 2021

To delo je objavljeno pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva 4.0 Mednarodna. *This work is licensed under the Creative Commons Attribution – 4.0 International License.*

Uporabnikom je dovoljeno tako nekomercialno kot tudi komercialno reproduciranje, distribuiranje, dajanje v najem, javna priobčitev in predelava avtorskega dela, pod pogojem, da navedejo avtorja izvirnega dela.

Vsa gradiva tretjih oseb v tej knjigi so objavljena pod licenco Creative Commons, razen če to ni navedeno drugače. Če želite ponovno uporabiti gradivo tretjih oseb, ki ni zajeto v licenci Creative Commons, boste morali pridobiti dovoljenje neposredno od imetnika avtorskih pravic.

<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

ISBN 978-961-286-459-0 (pdf)

DOI <https://doi.org/10.18690/978-961-459-0>

Cena
Price Brezplačni izvod

Odgovorna oseba založnika
For publisher prof. dr. Zdravko Kačič, rektor Univerze v Mariboru

4. mednarodno znanstveno konferenco *Slavistični znanstveni premisleki* z naslovom *Izjavi slavistike v 21. stoletju* organizira Oddelek za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete Univerze v Mariboru v sodelovanju s Slavističnim društvom Maribor. Konferenca poteka v okviru Raziskovalnega programa št. P6-0156 *Slovensko jezikoslovje, književnost in poučevanje slovenščine*.



Univerza v Mariboru

Filozofska fakulteta

Univerza v Mariboru
Filozofska fakulteta
Oddelek za slovanske jezike in
književnost



SLAVISTIČNO DRUŠTVO
MARIBOR

SLAVISTIČNI
ZNANSTVENI
PREMISLEKI

...ska filmske adaptacije
transferji makedonistika
izzivi paleoslavistika perspektive
je **prevodi** prenos zn **medkulturnost**
tju rusistika polonistika slavistika slovakistika
ektologija slovanske književnosti ukrajinistika
tistika srbistika **slovenistika** **interdisciplinarnost**
belorusistika **bohemistika** bolgaristika filmske adaptacije
interdisciplinarnost kroatistika kulturni **transferji** makedonistika
medkulturnost metodološki pristopi normativistika
slavistika perspektive slavistke **tradicija**
kulturni transferji **izzivi slavistike v slovakistika**
slovakistika slovenska književnost
e književnosti slavistika

oatistika srbistika **slovenistika** **interdisciplinarnost**
stika **bohemistika** bolgaristika filmske adaptacije
atistika kulturni **transferji** makedonistika
lturno medkulturnost metodološki pristopi normativistika
0- **slavistika** perspektive slavistke **tradicija**
ka nov **kulturni transferji** **izzivi slavistike v slovakistika**
slovenistika slovenska književnost
e književnosti slavistika

Kazalo

POVZETKI PLENARNIH PREDAVANJ	1
Slovenska književnost v medkulturnem kontekstu Silvija Borovnik	3
Slovensko pokrajinsko knjižno izročilo Marko Jesenšek	5
Методологические аспекты исследования предстандартных письменных языков (в контексте концепции Православной Славии) Anna Kretschmer	7
Dubina i širina slavističkih studija danas: jezikoslovna perspektiva Anita Peti-Stantić	9
Analogija in metodologija jezikoslovnega raziskovanja Alenka Šivic-Dular	11
Pregled raziskovalne problematike pri analizi slovenskih prevodov poljskih klasičnih romanov Agnieszka Zatorska	13
POVZETKI PRISPEVKOV	15
Словенските јазици во контекст на интегрирањето во Европската Унија Христина Андоновска	17
Македонскиот и словенечкиот јазик од функционален аспект како дел од развојните процеси на 21. век Лидија Аризанковска	19
Ратко и Мирко и уште неколку лексички особености на преводот на збирката раскази „Викајте ме Естебан“ од Лејла Каламуиќ од босански на македонски јазик Борче Арсов, Катарина Ѓурчевска-Атанасовска	21

Od anjc ko Babogredac. O frazeologiji u govoru Babine Grede Tena Babić Sesar, Nina Mance	23
Preveč, premalo ali ravno prav? Raba jezikovnih elementov pri učenju sorodnega jezika Tatjana Balažic Bulc, Vesna Požgaj Hadži	25
Kombinacija medijev kot oblika literarno-likovne medmedialnosti v treh zbirkah Cankarjeve kratke proze Silva Belšak	27
Izražanje vzrokov čustev v slovenščini in poljščini Agnieszka Będkowska-Kopczyk	29
K návaznosti textových jednotek v mluveném narativu Jana Bílková, Jiří Zeman	31
Politični govor kot interakcijski diskurz Aleksandra Bizjak Končar	33
Slovenska posvetna strokovna literatura 18. stoletja: študija primera Blanka Bošnjak	35
Projekcije slavenstva i ilirstva u hrvatskome narodnom preporodu: između mita i utopije Suzana Coha, Dubravka Brunčić	37
Medmedialnost na primeru poljske zbirke kratkih zgodb, televizijske serije in videoigre <i>Poslednja želja (The Witcher)</i> Aleš Čeh	39
Desetnice in desetniki v Simčičevem romanu <i>Poslednji deseti bratje</i> Jožica Čeh Steger	41
„Šta je bre kume, opet si doručkovao kerozin?“ Polysemy in translation Kristýna Dufková, Katja Vizjak	43
Vrijeme priče i vrijeme teksta u novopovijesnom i distopijskom romanu Lidija Dujić	45
Pouk slovenščine kot tujega jezika v južnoslovanskem jezikovnem okolju Maja Đukanović, Borko Kovačević	47

Сфере функционисања русинског језика Михајло Фејса	49
К методологији дoločања земљеписних језиковних меј (на примеру размејевања словенских и кажкавских говоров в Gorskem kotarju) Januška Gostenčnik	51
Македонскиот јазик наспрема бугарскиот и српскиот во делата на Реџиналд де Бреј и Хорас Лант Александра Ѓуркова	53
Možnost vzpostavljanja kulturnega konteksta ob izbranih književnih delih: primeri za štiri izbirne predmete slovanskih jezikov v OŠ Dragica Haramija, Simona Pulko	55
Besedje v pridigah Jožefa Horvata Nina Horvat	57
Projekti Odjela za hrvatski standardni jezik Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje i jezično normiranje Lana Hudeček, Milica Mihaljević	59
Imeti polne roke dela: o izzivih slovenske frazeologije pri eSSKJ Nataša Jakop	61
Досадашњи домети славистике у проучавању миколошке лексике Јелена Јанковић	63
Stihovi za pomirenje. Poezija Milana Milišića u nastavi HIJ-a Antonio-Toni Juričić	65
Some notes on current Slavic phytonomastics and etymology: Iconymic structure of Classical names for the plant species <i>Aconitum napellus</i> in relation to their (South-)Slavic equivalent naming units Maja Kalezić	67
Prevajanje škotskega narečja v ruščino in slovenščino: poezija Robert Burnsа v prevodih J. Menarta in S. Maršaka Natalia Kaloh Vid, Mihaela Koletnik	69
Besednodružinski slovar slovenskega jezika kot tujega jezika Boris Kern	71

Primerjalni frazemi z zoonimnimi sestavinami v slovenščini in ruščini Mihaela Koletnik, Natalia Kaloh Vid	73
»Sovraštvo je preprosto« – preplet oblike in pomena v izbranih romanih F. Backmana Mira Krajnc Ivič	75
Pariški zbornik Slave 73 na proputovanju od 14. do 21. stoljeća Tanja Kuštović	77
Slavistički studiji danas u lokalnoj i globalnoj perspektivi Ivana Latković	79
Slovenski pisci u lektiri i udžbenicima za hrvatski jezik Valentina Majdenić	81
Feminativi v tretji izdaji Slovarja slovenskega knjižnega jezika (eSSKJ) in v Sprotnem slovarju slovenskega jezika Tjaša Markežič	83
O imenolikosti hrvatskih posvojnih pridjeva (Noun-like nature of Croatian possessive adjectives) Ivan Marković	85
Understanding the Neighboring Cultures – Challenges in Hungarian University Education Andor Mészáros	87
Raziskovalni potenciali slovanskih in med slovanskih frazeoloških raziskav na primeru nekonvencionalnih replik Matej Meterc, Jozef Pally	89
Гневот низ призмата на зоонимната фразеологија во македонскиот и во рускиот јазик Биљана Мирчевска-Бошева	91
Naglasne značilnosti samostalnikov s končajem <i>-ar</i> v sodobni knjižni slovenščini Tanja Mirtič	93
Kulturne študije in sodobni slovenski detektivski romani: obstoječe raziskave in možni raziskovalni pristopi Primož Mlačnik	95

Problem autora u romanu i filmu <i>Seobe</i>	97
Zorica Mladenović, Ana Radović Firat	
Vodimo borbu s dopunama i(li) modifikatorima – o perifraznim konstrukcijama u hrvatskome jeziku	99
Iva Nazalević Čučević, Igor Marko Gligorić	
Нормативна граматика српског језика у светлу нативистичке теорије језика (language acquisition device – LAD)	101
Лидија Неранџић-Чанда	
Perspektive makedonsko-slovenske leksikografije	103
Gjoko Nikolovski	
Stereotipi o živalih v jezikovni sliki sveta srbskega in slovenskega jezika	105
Slobodan Novokmet	
Słownik regionalny jako źródło do badań dynamiki zmian językowych	107
Błażej Osowski	
Tri tipa ekranizacije književnih djela na primjeru ukrajinske književnosti	109
Dariya Pavlešen, Domagoj Kliček	
Vpliv tujih mestnih središč na oblikovanje slovenske meščanske oblačilne identitete na primeru Stritarjevega romana <i>Sódnikovi</i>	111
Ana Perović	
Semantička obilježja frazema s komponentom <i>glava</i> u hrvatskom i ukrajinskom jeziku	113
Lesia Petrovska, Ana Dugandžić	
Novi regionalizam na primjeru hrvatskih i poljskih istraživanja	115
Krystyna Pieniążek-Marković	
Kdo danes rabi Turgenjeva	117
Blaž Podlesnik	
Diglosija u staroj kajkavskoj književnosti	119
Lahorka Plejić Poje	
Нове речи "новог нормалног" света у српском и руском језику	121
Анжела Прохорова	

Narava v izbrani Aškerčevi poeziji do leta 1900 Lovro Rizmal	123
Netožilniški glagoli, tematski vokali in slovenščina v okviru razpršene morfologije Marko Simonović, Petra Mišmaš	125
O adaptaciji morfologicznej najnowszych zapożyczeń w języku polskim i słoweńskim Anna Stefan	127
Kaj počne <i>ekspert</i> in kaj <i>ekspertka</i> ali <i>ekspertinja</i> – slovnično-slovarska analiza feminativov Irena Stramljič Breznik	129
Književno prevajanje pri pouku južnoslovanskih književnosti kot književnosti v tujem jeziku Đurđa Strsoglavac, Namita Subiotto	131
Južnoslovanski jeziki med genealogijo in arealno tipologijo Matej Šekli	133
Poetika dislokácie: slovinská literatúra v slovenskej kultúre po roku 1989 Zvonko Taneski	135
Morfološke osobitosti ojkonima motiviranih botaničkim nazivima (na primjerima hrvatskog i ukrajinskog jezika) Oksana Timko Đitko	137
Policentrični razvoj slovenskega jezika in njegov vpliv na oblikovanje govorne norme Hotimir Tivadar	139
<i>Пети лептир: филмована књига</i> Весна Тодоров	141
Slovenska literatura iz Italije v medkulturnem kontekstu: primer Gorice Ana Toroš	143
Tvorbena-semantička analiza studentskih virtualnih pseudonima Ivana Trtanj, Katarina Drinovac	145

Od A do Š – cirilica v slovenskem prostoru in njeno spoznavanje na visokošolski ravni	147
Natalija Ulčnik	
Vloga zvočnosti v začetnih sT-nizih	149
Drago Unuk	
Pravopisne zagate študentov programa Medijske komunikacije (študija primera)	151
Alenka Valh Lopert	
Ukrajinska lastna imena v južnoslovanskih jezikih: predlogi za standardizacijo	153
Ljudmila Vasiljeva	
Govor, ki rani: protimigrantski diskurz v grafitih	155
Branislava Vičar	
Medkulturnost v izbranih sodobnih ukrajinskih romanih	157
Janja Vollmaier Lubej	
K (pseudo)koordinaci v konstrukcih typu "sáhnout a vytáhnout", "čichat a cítit"	159
Miloslav Vondráček	
Priložnostne tvorjenke kot odraz dobe koronavirusa	161
Ines Voršič	
Slovenski in hrvaški pravopis – podobnosti in razhajanja na prehodu v digitalno dobo	163
Urška Vranjek Ošlak, Manca Černivec	
»Ljubezen do hribov, domače hrane, športa in narodne glasbe« – pravi Slovenec versus prawdziwy Słoweniec po mnenju slovenskih in poljskih anketirancev	165
Maria Waclawek, Maria Wtorkowska	
Izražavanje identifikacije i atribucije na (supra)sintaktičkoj razini u hrvatskome jeziku uz osvrt na druge slavenske jezike	167
Ana Žagmešter, Darko Vasilj, Iva Nazalević Čučević	
Vežljivost kot pomensko-skladenjska organizacijska zmožnost neglagolskih besed	169
Andreja Žele	

Suvremena obiteljska koncepcija u hrvatskom romanu za djecu i mlade na primjeru romana Jasminke Tihi-Stepanić	171
Vedrana Živković Zebec, Iva Ćavar	
Antični model »vzgoje govorca« kot potencial interdisciplinarnega raziskovanja in poučevanja slovenščine	173
Janja Žmavc	

SLAVISTIČNI
ZNANSTVENI
PREMISLEKI

...ska filmske adaptacije
transferji makedonistika
izzivi paleoslavistika perspektive
je **prevodi** prenos zn **medkulturnost**
tju rusistika polonistika slavistika slovakistika
ektologija slovanske književnosti ukrajinistika
tistika srbistika **slovenistika** **interdisciplinarnost**
belorusistika **bohemistika** bolgaristika filmske adaptacije
interdisciplinarnost kroatistika kulturni **transferji** makedonistika
medkulturnost metodološki pristopi normativistika
slavistika perspektive slavistke **tradicija**
kulturni transferji **izzivi slavistike v slovakistika**
slovakistika slovenska književnost
e književnosti slavistika

oatistika srbistika **slovenistika** **interdisciplinarnost**
stika **bohemistika** bolgaristika filmske adaptacije
atistika kulturni **transferji** makedonistika
turno tika medkulturnost metodološki pristopi normativistika
0- **slavistika** perspektive slavistke **tradicija**
ka nov **kulturni transferji** **izzivi slavistike v slovakistika**
slovenska književnost slovakistika slovenska književnost
slavistika

SLOVENSKA KNJIŽEVNOST V MEDKULTURNEM KONTEKSTU

SILVIJA BOROVIK

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija, silvija.borovnik@um.si

Povzetek

Referat se ukvarja z mestom, vlogo in s podobo izbranih del slovenske književnosti v medkulturnem kontekstu. Pri tem najprej odgovarja na vprašanje, kateri je tisti prostor, v katerem je že od nekdaj nastajala in se gibala slovenska književna ustvarjalnost. Ugotavlja, da se je v preteklih zgodovinskih obdobjih glede na različne državne tvorbe različno imenoval, a duhovno ga lahko opredelimo kot prostor Srednje Evrope. Raziskovalci poudarjajo povezljivost Srednje Evrope za različne kulture, jezike in literature na tem področju. Obenem ugotavljajo, da Srednja Evropa nima naravnih meja in da so njene meje kulturno-politične. Prostor Srednje Evrope, ki jo je do 1. svetovne vojne združevala avstroogrska monarhija, pa je bil izrazito večkulturn in večjezičen. V njem so ustvarjali številni znani pisatelji in pisateljice, med njimi tudi Ivan Cankar in Zofka Kveder, ki so bili kozmopolitsko usmerjeni. Po drugi svetovni vojni je ideja srednjeevropskosti zamrla, a je ponovno vzniknila v osemdesetih letih 20. stoletja. Iz želje številnih intelektualcev, med katerimi so bili tudi slovenski pisatelji in pisateljice, da bi se vanjo povezali tudi avtorji in avtorice iz t. i. evropskega Vzhoda, ki je do padca berlinskega zidu živel za »železno zaveso«. Slovensko zanimanje za nekdanje skupne srednjeevropske duhovne in kulturnozgodovinske korenine je oživil esej Milana Kundere *Tragedija Srednje Evrope*, objavljen l. 1983 v Franciji, v slovenščini pa l. 1984 v *Novi reviji*. Povzročil je številne razprave na to temo, ki so odmevale tudi v slovenskih književnih delih, npr. v esejistiki Draga Jančarja. Pred tem pa je Jančar to posebno vzdušje srednjeevropske grotesknosti, ki opredeljuje npr. tudi literaturo Jaroslava Haška, Vaclava Havla, Bruna Schulza, Czesława Miłosza idr., in ki odraža občutke nesvobode in tesnobe brezizhodnosti, izrazil že v romanu *Galjot* (1978), pa tudi v svoji dramatici (*Disident Arnož in njegovi*, *Veliki briljantni valček*, *Zalezujoč Godota* idr.) Gre za atmosfero, v kateri je v šestdesetih letih nastajala že dramatika *Odra 57*, literatura *Revije 57* in *Perspektiv*, in ki so jo tematizirala dela Primoža Kozaka in Dominika Smoleta, pozneje pa Toneta Partljiča, Dušana Jovanovića idr., pospremljena s predstavami v *Gledališču Glej* in *Mladinskem gledališču* ter z objavami v *Novi reviji*. Ta književna dela so v zakritem metaforičnem jeziku polemizirala s tedanjim socialističnim političnim sistemom, kajti jezik literature je bil zanje pribežališče svobode,

zavzemala pa so se tudi za spoštovanje različnosti ter bila usmerjena v večkulturni in medkulturni evropski prostor.

V drugem delu pričujočega referata pa se ukvarjamo s težnjo, da je pri analizah literarnih del treba upoštevati koncept večkulturnosti in medkulturnosti. Raziskovalci in raziskovalke namreč menijo, da je potrebno negovati odprtost in radovednost pri spoznavanju vsega, kar je bilo v slovenski literarni zgodovini snovno in tematsko, pa tudi jezikovno drugačno, a obenem povezujoče (Juvan 2002, Škulj 2002, Žitnik Serafin 2008, Mikolič 2010, Hladnik 2016, Jacek Kozak 2016, Borovnik 2017, Jensterle Doležal 2017, Čeh Steger, Pulko in Zemljak Jontes 2018). Prepričani so, da nam medkulturni pristop pokaže, kako se identitete slovenskih literarnih besedil v medkulturnem kontekstu na novo razlagajo, kajti izražajo dialogizem s številnimi drugimi kulturami. Referat navaja nekaj vzorčnih primerov za tako interpretacijo.

V sodobni literarni znanosti pa se vrstijo tudi znanstvena dela na temo večjezičnosti v literaturi. To je še mlado raziskovalno področje, ki vsebuje tako jezikoslovni kot literarnovedni vidik (Dembeck in Paar 2017). Jezikoslovci se ukvarjajo z analiziranjem jezikovne raznolikosti v literarnih besedilih, npr. z analiziranjem dinamičnih razmerij med dialekti, sociolekti in standardiziranim (knjižnim) nacionalnim jezikom. Drugi zorni kot opazovanja pa ponuja vprašanje, kaj se dogaja, če npr. oseba v romanu govori dva ali več jezikov, kakšen je diskurzivni pomen take rabe, stikov in/ali mešanja različnih jezikov, kakšna sta kulturni in socialni pomen take literarne dvo- ali večjezičnosti. Literarni znanstveniki se ukvarjajo tudi z vprašanji menjave literarnega jezika oz. tako imenovanega jezikovnega prestopa (kot npr. v literaturi Louisa Adamiča, Maje Haderlap, Brine Svit, Josipa Ostija idr.). Analizirajo tudi pomen mešanja jezikov (kot npr. v delih Lojzeta Kovačiča, Jožeta Snoja, Gorana Vojnoviča idr.) in menijo, da so razprave o popolni monokulturnosti in enojezičnosti nesmiselne in škodljive. Dokazujejo, da so si evropske in svetovne politične elite v zgodovini prizadevale za to, da bi svoje nacionalne teritorije predstavile kot monokulturne in enojezične, a izkazalo se je, da je to ostala utopija tudi v sodobnem svetu (Kimmrich in Schahadat 2012, B. Tokarz 2019, Juvan 2020, Koron in Leben 2020). Vračajo se tudi k teoretičnim izhodiščem E. Zoharja (1990), M. Bahtina (1979) in J. Lotmana (2006), ki so poudarjali razvojno vlogo raznojezičja nasproti enojezičju in monološkosti. Referat se v nadaljevanju ukvarja z izbranimi primeri slovenskih literarnih del, ki izražajo različne oblike večkulturnosti in medkulturnosti, pa tudi dvojezičnosti in večjezičnosti.

Ključne besede: slovenska književnost, medkulturnost, večkulturnost, dvojezičnost, večjezičnost, jezikovni prestop

SLOVENSKO POKRAJINSKO KNJIŽNO IZROČILO

MARKO JESENŠEK

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija, marko.jesensek@um.si

Povzetek

Slovensko knjižnojezikovno izročilo je v katekizmih, prevodih Svetega pisma in lekcionarjih od leta 1550 ohranjalo knjižne jezike posameznih pokrajin, ki do sredine 19. stoletja niso imele enotnega knjižnega jezika. Razlikovalnost je izhajala iz najstarejših slovenskih molitvenih obrazcev, ki so nastali v slovenskem alpskem in panonskem jezikovnem prostoru – od sredine 16. do sredine 19. stoletja so se ohranjale pokrajinske knjižne različice, in sicer v osrednjeslovenskem alpskem jezikovnem prostoru kranjščina, koroščina in primorščina (kasneje še beneška slovenščina), v vzhodnoslovenskem panonskem jezikovnem prostoru pa prekmurščina in (severo)vzhodna štajersščina. Dvojnični razvoj slovenske knjižne norme je posledica alpskega (karantanskega) in panonskega jezikovnega, kulturnega, zgodovinskega in geografskega vpliva. Pokrajinskost slovenskega jezika ne smemo enačiti z jezikovnim partikularizmom ali celo jezikovnim odpadništvom – Trubar je v 16. stoletju začetnik osrednjeslovenskega kranjskega knjižnega jezika (tej smeri so se pridružili Korošci in Tržačani), Števan in Mikloš Küzmič sta normirala vzhodnoslovenski prekmurski knjižni jezik, Dajnko pa je utemeljitelj slovenske (severo)vzhodnoštajerske pokrajinske različice.

Neenotni knjižni jezik se je iz cerkvenega slovstva razširjal v posvetno in se je uveljavil v vseh funkcijskih zvrsteh pokrajinskih različic slovenskega knjižnega jezika. Kranjski in prekmurski knjižni jezik sta bila funkcijskozvrstno štiričlenska in sta imela najvišjo in najbolj kakovostno stopnjo izrazitve, funkcijski stil koroške, (severo)vzhodnoštajerske in primorske pokrajinske različice pa je bil nepopoln oz. okrnjen, ker njihove izrazne sposobnosti vsega niso ubesedile v tako polni meri – koroška različica je bila razpeta med kranjsko in svojo knjižno normo, še dodatno med Gutsmanovo in Jarnikovo normativnostjo, prizadevanji ilircev (Einspiler, Majar Ziljski) ter pred tem še narečnimi bukavniki (Drabosnjak); (severo)vzhodnoštajerski knjižni jezik se kljub petim slovniciam (Zelenko, Šmigoc, Dajnko, Murko, Muršec) ni mogel širše uveljaviti in je ostal ujet v

prostoru med Dravo in Muro; primorski pokrajinski jezik, ki se je oblikoval v tržaškem prostoru, pa je bil tesno navezan na kranjsko normo, še zlasti po letu 1830, ko je Ravnikar, rojen na Vačah v geometrijskem središču Slovenije, postal koprsko-tržaški škof (drugače je bilo s Slovenci v videmski nadškofiji in beneško slovenščino ter zelo arhaično rezijansčino).

Pokrajinska jezikovna razlikovalnost je bila opazna predvsem v besedni in skladenjski izrazitosti, alpski in panonski prostor pa je prepoznavno določala slušna stran jezika. Oblikoslovje je bilo drugačno pri posameznih besednih vrstah in kategorijah (spol, sklon, število; oseba, čas, naklon, način...), v pokrajinah je nastajala razlikovalna terminologija, protistavna primerjava z narečji pa je odpirala vprašanje normativnosti pokrajinskih jezikovnih različic. Značilno besedje je bilo zbrano v (pokrajinskih) slovarjih, npr. Alasia; Megiser, Jarnik, Gutsman; Apostel, Čebul, Zagajšek, Harman, Alič, Penn, Miklošič; Murko, Caf (teoretični in praktični vidiki slovaropisja in sestava pokrajinskih slovarjev, rokopisne in tiskane izdaje ter njihov vpliv na oblikovanje slovenskega besedišča). Normativnost v kranjskih (Bohorič, Pohlin), koroških (Gutsman), štajerskih in prekmurskih (Pavel) slovnica je ponujala teoretične osnove pokrajinskih različic slovenskega jezika in njihov razlikovalni sestav in sistemskost.

Jezikovne razmere v Avstro-Ogrski in nemirnem 19. stoletju, ko se je začel boj za individualnost slovenskega jezika, dvojničnemu razvoju niso bile naklonjene. Prišlo je do oblikovanja enotnega slovenskega knjižnega jezika, ki je v Pomladi narodov izpostavil pomen novoslovenščine in jezikovne enotnosti pri nastajanju slovenske nacionalne države. Romantična »formula«: *jezikovna enotnost = državotvornost* je izpostavila enotni knjižni jezik kot državotvorni element; jezikovna dinamika 19. stoletja je napovedala dogodka v Sloveniji konec 20. stoletja (jezikovno vprašanje se izenači s političnim, jezikovna enotnost je pogoj za politično osamosvojitvev in samostojno državo; jezik je eden izmed temeljnih državotvornih elementov).

Ključne besede: zgodovina slovenskega jezika, pokrajinske knjižne različice, dvojnični razvoj jezika, kranjščina, prekmurščina

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ПРЕДСТАНДАРТНЫХ ПИСЬМЕННЫХ ЯЗЫКОВ (В КОНТЕКСТЕ КОНЦЕПЦИИ ПРАВОСЛАВНОЙ СЛАВИИ)

ANNA KRETSCHMER

Universität Wien, Institut für Slawistik, Wien, Österreich, anna.kretschmer@univie.ac.at

Резюме

Историческая славистика не располагает пока разработанной методологией для исследования письменных языков и текстового корпуса поздних достандартных периодов языковой истории – XVII–XVIII вв. В данной связи необходимо учитывать и специфику письменной культуры православного славянства, показывающей ряд существенных отличий как от письменных традиций неправославных славян, так и Западной Европы. В работе предлагается многокомпонентная модель анализа – с учетом особенно методологических его аспектов – для этого переходного периода, предшествовавшего формированию современных языковых стандартов на территории ареала Православной Славии. Модель демонстрируется в работе на материале сербской и восточно-славянской письменно-языковых ситуаций названного периода – но на общеславянском (и внеславянском) фоне.

Ключевые слова: Slavia Orthodoxa, методология, многоуровневая модель анализа, подход от текста, примат дескрипции

DUBINA I ŠIRINA SLAVISTIČKIH STUDIJA DANAS: JEZIKOSLOVNA PERSPEKTIVA

ANITA PETI-STANTIĆ

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb, Hrvatska, anita.peti-stantic@ffzg.hr

Sažetak

Sveučilišni studiji danas doživljavaju znatne promjene, a u okviru Europe se sve intenzivnije razmišlja o četiri scenarija njihova razvoja u budućnosti (Four Future Scenarios for Higher Education, OECD, 2008). Ta su četiri scenarija: 1. otvoreno umrežavanje visokih učilišta na međunarodnoj razini koje će studentima omogućiti da sami biraju predmete na više sveučilišta i gradeći na taj način svoj osobni kurikulum; 2. visoka učilišta služe lokalnoj zajednici ili državi prilagođavajući programe i istraživanja lokalnim potrebama; 3. visoka učilišta u okviru svoje autonomije preuzimaju nove javne odgovornosti; 4. visoka učilišta djeluju na globalnoj, međunarodnoj sceni pružajući svoje usluge po tržišnim uvjetima. U tom će kontekstu u izlaganju biti riječi o mjestu slavistike danas u svakom od tih scenarija i o mogućim modelima razvoja studija i struke u svijetu nenaklonjenom društveno-humanističkim znanostima.

Pri tom se polazi od osnovne teze da se slavistički studiji od svoga početka do danas nisu razvijali zato što su bili globalno zanimljivi znanstvenoj zajednici, nego zbog svoje uloge u slavenskim zemljama i zemljama koje su zbog povijesno-društvenih ili političkih razloga bile zainteresirane za njihovo postojanje.

S jezikoslovnog je stajališta jasno da su upravo slavenski jezici “prirodni laboratorij” za istraživanje brojnih lingvističkih fenomena, od mjesta i strukture naglaska, izražavanja glagolskoga vida i korištenja posvojnih pridjeva do informativnosti slobodnog reda riječi. Uz to, brojnost slavenskih jezika i njihova međusobna isprepletenost na svim razinama genetskog, tipološkog i kontaktnog proučavanja, omogućuju usporedbe i generalizacije relevantne za širu lingvističku sliku.

To postaje posebno važno u svijetu u kojem se i u društveno-humanističkim znanostima, po uzoru na prirodne i tehničke, sve više inzistira na provođenju eksperimenata i na utvrđivanju relevantnosti pojedinih fenomena za to kako ih ljudi procesiraju. Upravo tu vidim neposrednu vezu između psihologije i slavistike te prostor za psiholingvističke generalizacije.

Uz to, danas živimo u višejezičnom svijetu u kojem se prevođenje već uvelike iz područja u kojem su bile dovoljni prevoditelj um i rječnik premješta na automatizirano prevođenje velikih količina tekstova. I iza takvog prevođenja stoji čovjek koji poznaje jezik i njegovu strukturu, no istovremeno je sposoban tu strukturu transformirati u računalno čitljiv program. Tko bi drugi za slavenske jezike bio taj čovjek, ako ne slavist?

Zbog svega navedenog smatram da živimo u budućnosti koja je već stigla, u kojoj se slavistika, izgrađena na devetnaestostoljetnim pozitivističkim stajalištima, da bi preživjela, mora transformirati u modernu struku koja će pronaći nova proširivanja područja i produbljivanja već poznatoga. Na temelju razvoja struke i praćenja sveučilišnih sustava, uvjeren sam da slavistika i istraživanja slavenskih jezika u budućoj organizaciji sveučilišnih studija trebaju tražiti svoje mjesto u neposrednom povezivanju s lingvistikom (posebno računalnom lingvistikom), psihologijom (posebno kad je riječ o procesiranju složenih jezičnih struktura) i prevodilačkim studijima (povezujući dva prethodno spomenuta područja), a ne zadržavanjem tradicionalnih modela studija.

Ključne riječi: slavistika, globalno/lokalno, jezični laboratorij, psiholingvistička generalizacija, struktura jezika

ANALOGIJA IN METODOLOGIJA JEZIKOSLOVNEGA RAZISKOVANJA

ALENKA ŠIVIC-DULAR

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Ljubljana, Slovenija, alenka.sivic@guest.arnes.si

Povzetek

V drugi polovici 19. stoletja so mladogramatiki opozorili, da je jezik kot stvaritev človekove kulture mogoče obravnavati tudi z vidika njegovega zgodovinskega razvoja. Vpogled v razvojne poteke je omogočilo sistematično raziskovanje jezika po zgodovinskih virih in nastanek zgodovinskih slovníc. Empirična utemeljenost zgodovinsko naravnane jezikoslovja je formulirala dva objektivizirana dejavnika, ki uravnavata jezikovno spreminjanje: (a) mladogramatični zakon glasovnega razvoja; (b) analogijo kot nefonološki dejavnik jezikovnega razvoja na podlagi asociativnega povezovanja in izravnavanja glasovnih, oblikoslovnih in besedotvornih jezikovnih prvin. V dobrih sto letih sta bila dejavnika teoretično in praktično preverjana, osvetljevana in dopolnjevana.

Referat podaja poglede na analogijo in poudarja, da predvidljivost smeri razvoja izhaja iz jezikovnih vzorcev in proporcionalnih modelov. Analogija je slovnični in sinhroni pojav, ker da je povezana z interpretacijo, tj. rabo sestavin, ki sledi njihovi razčlembi (Ferdinand de Saussure). O sistemskosti, morfološki vlogi analogije in predvidljivosti razvoja govori šest zakonov analogije (Jerzy Kuryłowicz). Slavistična primerjalno-zgodovinska literatura povezuje analogijo z intra- in interparadigmatskimi izravnavami končnic in poenostavitvijo morfološkega sistema (samostalnik, pridevnik, zaimék) oziroma z (de)sufiksacijo v nedoločniku, izravnavo končnic v sedanjiku, velelniku (glagol). Sama tu opozarjam na slabo opaženo vlogo analogije pri glagolskih dvojnicah, katerih leksikalni in slovnični pomeni se povsem prekrivajo, razlikujejo pa se po besedotvorni zgradbi (tj. po pripadnosti glagolski vrsti). Dokazuje se, da se besedotvorna prenova glagola, pri kateri se starejše glagolske oblike oz. celotne paradigme nadomeščanja z novejšimi, pojavlja samo pod pogojem, da imata izhodiščna in ciljna glagolska vrsta primerljive kategorialne pomene (npr. nedovršnost in neprehodnost). Prevedba glagola iz besedotvorno starejše

(neproduktivne) glagolske vrste v besedotvorno mlajšo (produktivno) je dokaz, da je analogija ključni dejavnik diahronnega prenosa kategorialnih (tj. slovničnih) lastnosti, s tem pa tudi ključni regulator v mreži diahronne glagolske strukture.

V referatu se glagoli navajajo po Miklošičevi nedoločniški klasifikaciji, ki je primerna za opazovanje kategorialnih pomenov. Pri besedotvorni prenovi kot izhodiščni nastopata glagolski vrsti, ki ohranjata najstarejšo plast podedovanih tematskih glagolov (tj. I/1–7 in II/1–2), kot ciljni pa III/1 (morda tudi III/2?), drugotno najbrž tudi IV/1, odstopa pa glagolska vrsta V/1.

Na slovanskem gradivu bo podana problematika besedotvorne preнове (transsufiksacije) tipa sln. tohněti tohním < *tǫx-n-í- [tǫx-n-ěti] III/2 poleg dvojnice tóhniti tóhнем < *tǫx-ne- [tǫx-nǫ-ti] II/1, ki jo »razkriva« obrusek -n-; pojav znan iz več slovanskih jezikov. (Vmesni) proces besedotvorne preнове z malo jezikoslovnimi dokazi smemo domnevati tudi tedaj, ko poznamo samo glagolske udeležence, tj. izhodiščni glagol vrste I/1–7 in ciljni glagol vrste III/1–2 (prim. sln. štěti štějem, sln. nareč. čtėti čtějem < *čьt-ěje- [čьtěti] poleg psl. *čьte- [čisti]; pojav znan iz več slovanskih jezikov) ali jih poznamo posredno (prim. tlėti tlím < *tьl-í-[tьlěti] vrsta III/2 < III/1? poleg drugod prevladujoče oblike *tьl-ěje- [tьlěti] ob neprehodnem letskem tilstu [tilt]).

Sklep: Študij glagolskega besedotvorja z upoštevanjem možnosti besedotvorne preнове odpira nove vpoglede tako v zgodnjo genezo slovanskega glagola kot tudi v nihanja kategorialnih lastnosti pri glagolskih oblikah danes.

Ključne besede: slavistika, jezikovna sprememba, metodologija, analogija, besedotvorje

PREGLED RAZISKOVALNE PROBLEMATIKE PRI ANALIZI SLOVENSКИH PREVODOV POLJSКИH KLASIČNIH ROMANOV

AGNIESZKA ZATORSKA

Uniwersytet Łódzki, Wydział Filologiczny, Łódź, Polska, agnieszka.zatorska@uni.lodz.pl

Povzetek

V referatu so predstavljeni primeri jezikoslovnih analiz slovenskih prevodov del Henryka Sienkiewicza, Bolesława Prusa in Marie Dąbrowske. Najprej je utemeljen izbor analiziranih romanov, sledi mu krajša predstavitev njihovih slovenskih prevodov. V drugem delu so predstavljena vprašanja povezana z jezikovnim, zlasti leksikalnim, gradivom, ki med drugim obsega tudi zgodovinsko, zemljepisno in kulturno pogojena imena kot so poimenovanja rastlin, gor, stavb, poklicev, tipov orožja, prevoznih sredstev ipd. Poudarjena je problematika iskanja ustreznikov, ki izhajajo iz drugačne delitve leksikalnih polj v izvirnem in ciljnem jeziku. Izpostavljena je problematika prevajanja poimenovanj realij, pri tem pa so upoštevani primeri metafor in komparacij najdenih v originalnih besedilih ter njihovih prevodih. V tem segmentu nastopa so predstavljene značilne strukturalne razlike med analiziranimi romani v poljščini in njihovimi slovenskimi prevodi, torej uporabo slovničnih oblik in skladenjskih konstrukcij. Strukturalna, oblikovna problematika je prikazana na primeru vprašanj ustreznikov pri uporabi deležnikov in deležij ter preoblikovanju golih povedkov na zložene in obratno. V naslednjem delu referata so predstavljeni tipi prevodnih preobrazb prikazanih s pomočjo zanimivih primerov najdenih med analizo. V referatu so uporabljeni primeri iz že objavljenih analiz prevodov del Henryka Sienkiewicza kot so *Rodbina Polaneških*, *Brez dogme*, *Potop* in *Mali vitez*, kot tudi še neobjavljenih analiz gradiva iz istih del ter predvidenih analiz gradiva iz romanov *Lutka* Bolesława Prusa ter *Noči in dnevi* Marie Dąbrowske. Referat ni zastavljen le kot predstavitev že narejenih in objavljenih rezultatov analiz, ampak tudi kot šablona namenjena novim, obširnejšim analizam načrtovanim v prihodnosti in njihovi objavi. Cilj nastopa je prikazati, da jezikoslovne analize prevodov vključujejo tudi kontrastivno problematiko, ki izhajajo iz protistavljanja si sistemov izvirnega in ciljnega

jezika. Analiza prevoda zajema vprašanja s področja leksikalne semantike, leksikografije in frazeologije. Primerjava tako obsežnih proznih besedil z njihovimi prevodi pa nam ponuja tudi vpogled v kulturne in jezikovne razlike.

Ključne besede: besedje, proza, prevod, poljski jezik, slovenski jezik

СЛОВЕНСКИТЕ ЈАЗИЦИ ВО КОНТЕКСТ НА ИНТЕГРИРАЊЕТО ВО ЕВРОПСКАТА УНИЈА

ХРИСТИНА АНДОНОВСКА

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје, Македонија, pariskop@yahoo.fr

Апстракт

Процесот на интегрирање во Европската Унија е значаен фактор на влијание врз актуелната состојба на словенските јазици од повеќе аспекти: социолингвистички, граматички, термилошки и сл. Имено, преводот на европската легислатива на одреден национален јазик на земјата-членка во ЕУ или на земјата-кандидат за членство доведе до појава на нов социолект, односно јазик на европската бирократија, т.н. евролект, односно еврожаргон.

Евролектот се одликува, меѓу другото, и со појава на термилошки неологизми, т.е. еврoнимии, со кои се означуваат поими од областа на европската легислатива, што побудува интерес за јазична анализа во поглед на нивните особености, како и во поглед на тенденциите за нивното создавање како збогатување на терминологија во јазикот.

Преку примери (заемки, калки и акроними) од преводот на европската легислатива ќе укажеме на силното влијание на јазикот-извор од кој се преведува (претежно англискиот јазик) во создавањето на еврoнимии во терминологијата во јазикот, од една страна, како и на обидите да се создаваат еврoнимии во духот на јазикот-цел на кој се преведува, од друга страна.

Клучни зборови: европски интеграции, европска легислатива, превод, евролект, еврoнимии, терминологија

МАКЕДОНСКИОТ И СЛОВЕНЕЧКИОТ ЈАЗИК ОД ФУНКЦИОНАЛЕН АСПЕКТ КАКО ДЕЛ ОД РАЗВОЈНИТЕ ПРОЦЕСИ НА 21. ВЕК

ЛИДИЈА АРИЗАНКОВСКА

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје,
Македонија, larizankovska@yahoo.com

Апстракт

Јазикот е дел од развојните процеси на општествен план кои носат промени на јазичен и културен план, наметнати од потребата за брза комуникација и опстанок во глобалниот прагматички свет. Низ илустрацијата на дел од материјалот што се однесува на македонскиот и на словенечкиот јазик на посочената тема, а како дел од тенденциите на 21. век, се поставува прашањето за грижата за јазикот и одржувањето на јазичниот стандард, која станува сè поотежната зашто токму интернет-комуникацијата е онаа која допушта целосна слобода во изборот на дадена лексика и начинот на нејзина презентација. Можноста која таа ја допушта во процесот на комуникацијата воедно придонесува за целосна слобода во изборот и во начинот на создавањето нови форми, како и нивната употреба, која отстапува од поставените норми, но е дел од живиот израз на јазикот во насока на надоградба на основниот лексичкиот фонд на јазикот, иако со опасност истиот да претрпи промени, менувајќи го неговиот јазичен лик и одразувајќи се притоа на неговиот јазичен и културен идентитет.

Клучни зборови: македонски јазик, словенечки јазик, споредба, функционалност, развојни процеси, 21. век

РАТКО И МИРКО И УШТЕ НЕКОЛКУ ЛЕКСИЧКИ ОСОБЕНОСТИ НА ПРЕВОДОТ НА ЗБИРКАТА РАСКАЗИ „ВИКАЈТЕ МЕ ЕСТЕБАН“ ОД ЛЕЈЛА КАЛАМУИЌ ОД БОСАНСКИ НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК

БОРЧЕ АРСОВ,¹ КАТАРИНА ЃУРЧЕВСКА-АТАНАСОВСКА²

¹Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје,
Македонија, borcea@imj.ukim.edu.mk

²Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје,
Македонија, katarina.gjurcevska@gmail.com

Апстракт

Збирката раскази „Викајте ме Естебан“ од Лејла Каламуиќ во оригинал на босански јазик („Zovite me Esteban“) е издадена во 2015 г., а во 2017 г. излегува од печат и преводот на македонски. Станува збор за автобиографска збирка и интимно четиво на една од најчитаните современи (квир) авторки денес во Босна и Херцеговина. Самиот оригинал изобилува со елементи особено интересни за проучување на повеќе јазични рамништа, а преводот, умешно следејќи ја мислата на Каламуиќ, одлично ја пресликува содржината на македонски јазик. Тргувајќи од тоа како „потстанарите“ Rat и Mir, на македонски стануваат Ратко и Мирко, преку басамците и меаната во расказите каде што главни ликови се бабите и дедовците, сè до особено интересните преводи на дел од колоквијалната лексика, во овој труд правиме избор на повпечатливите преводни решенија, кои придонесуваат едно вакво емотивно и богато, а, сепак, минималистичко дело, да се почувствува „домашно“ на македонски јазик.

Клучни зборови: „Викајте ме Естебан“, лексика, босански, македонски, преведување

OD ANJC KO BABOGREDAC. O FRAZELOGIJI U GOVORU BABINE GREDE

TENA BABIĆ SESAR,¹ NINA MANCE²

¹Osijek, Hrvatska, tebabic@gmail.com

²Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Osijek, Hrvatska,
nina.mance@gmail.com

Sažetak

Govori su slavonskoga dijalekta štokavskoga narječja višestruko bogati i vrijedni proučavanja. S obzirom na to da je riječ o arhaičnim govorima hrvatskoga jezika, koji se u narodu još nazivaju šokački govori, oni u sebi čuvaju jezičnu povijest. Osim toga ti su govori, kao i svi drugi organski govori hrvatskoga jezika, čuvari hrvatske kulture i hrvatskoga identiteta. Posebno se to odnosi na frazeološki leksikon mjesnih govora u kojemu su zabilježene navike, običaji i poslovi kraja iz kojega su potekli. Govor Babine Grede, sela na samome zapadu Vukovarsko-srijemske županije, pripada govorima posavskoga poddijalekta slavonskoga dijalekta i još uvijek dobro čuva odlike šokačkih govora. Frazeologija babogredskoga govora iznimno je važna jer svojom raznolikošću i bogatstvom svjedoči o kulturi življenja. Odlike su babogredske frazeologije ekspresivnost, inovativnost, kreativnost, originalnost. Posebnost su one frazeološke jedinice koje nisu zabilježene u standardnome hrvatskom jeziku, a bilježe se u govoru Babine Grede. Frazeološkomu leksikonu babogredskoga govora pripadaju poslovice (*dok jednom ne svane, drugom ne smrkne*), izreke (*znam te, koko, dok si pile bila*), poredbeni frazemi (*gluv ko panj, lip ko curica*), frazemi (*živa vatra, nadić trbu*), binomijali (*nit znam nit zjam*). Kako je dio frazeološke građe babogredskoga govora već zabilježen i objavljen (Babić 2003; Babić Sesar 2012), u ovome će radu naglasak biti na novozabilježenim frazeološkim jedinicama (npr. *ko tica s grane, leć s njekim*). Također će poseban naglasak biti na onim frazemima koji se u literaturi nazivaju lokalizmima (Menac-Mihalić 2005: 115), odnosno na onima „u kojih član skupa odaje neposredno određenu lokalnu obojenost“ (Matešić 1995: 86), kao što su sljedeći: *ko Lukića mošt, ko Anjini konji, ko Rokića dorat, ko Grga i Klara*. Cilj je izlaganja još jednom uputiti na frazeološko bogatstvo slavonskoga dijalekta, i to na primjeru jednoga mjesnog govora; upravo su frazeološke jedinice svjedokom vremena i kulture u kojem su

nastale jer je jezik medij kojim se izriče ono duboko i iskonsko, kultura jednoga naroda u jednome odsječku vremena.

Ključne riječi: dijalektologija, slavonski dijalekt, frazeologija, Babina Greda, šokački govor

PREVEČ, PREMALO ALI RAVNO PRAV? RABA JEZIKOVNIH ELEMENTOV PRI UČENJU SORODNEGA JEZIKA

TATJANA BALAŽIC BULC, VESNA POŽGAJ HADŽI

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Ljubljana, Slovenija, tatjana.balazic-bulc@guest.arnes.si,
vesna.hadzi@guest.arnes.si

Povzetek

Pri učenju sorodnih jezikov jezikovna podobnost omogoča hitrejše učenje tujega jezika, hkrati pa nastavlja tudi veliko pasti, v katere se lahko kaj hitro ujamemo. Pri tem navadno največ težav povzročajo medjezikovna homonimija oziroma t. i. »lažni prijatelji«, pa tudi podobne slovnične strukture. Ta vprašanja tradicionalno obravnava kontrastivna analiza napak, ki se je kot znanstvenoraziskovalna metoda razvila v 1960. in 1970. letih. V središče raziskovalne pozornosti postavi jezikovno napako, ki je razumljena kot vsako odstopanje od norme ciljnega standardnega jezika. Razvoj korpusnega jezikoslovja konec 1980. in v 1990. letih pa temeljito spremeni tudi metodološka izhodišča kontrastivnega jezikoslovja, predvsem z uvajanjem integriranega modela kontrastivne analize medjezika (Granger 1996). Integrirani model temelji na kontrastiranju dveh jezikovnih variant, tj. jezikovne produkcije govorcev tujega jezika v primerjavi z jezikovno produkcijo govorcev prvega jezika v danem kontekstu, jezikovni opisi pa so narejeni na podlagi analize obsežnejših elektronskih korpusov usvajanja tujega jezika. Ta znanstvenoraziskovalna metoda ne omogoča le zaznavanje jezikovnih napak v jezikovni produkciji v tujem jeziku, temveč tudi jezikovno pravilne elemente, ki pa po pogostnosti odstopajo od rabe v prvem jeziku. Tako lahko diagnosticiramo tudi strategijo izogibanja nekaterim jezikovnim elementom, najpogosteje novim ali težjim, in pretirane rabe nekaterih drugih jezikovnih elementov. V prispevku se osredotočamo na leksikalno raven, in sicer bomo prikazali rezultate korpusne analize rabe besedišča pri slovenskih študentih hrvaščine kot tujega jezika. Zanima nas predvsem pogostnost rabe leksikalnih jezikovnih elementov v primerjavi z govorce hrvaščine kot prvega jezika.

Ključne besede: kontrastivno jezikoslovje, sorodni jeziki, hrvaščina kot tuji jezik, korpusi usvajanja tujega jezika

KOMBINACIJA MEDIJEV KOT OBLIKA LITERARNO-LIKOVNE MEDMEDIALNOSTI V TREH ZBIRKAH CANKARJEVE KRATKE PROZE

SILVA BELŠAK

Univerza v Mariboru, Univerzitetna knjižnica Maribor, Slovenija, silva.belsak@um.si

Povzetek

Medmedialnost je fenomen brezmejne povezave različnih umetnosti in medijskih interferenc. Poznamo tri heterogena področja oz. oblike medmedialnosti: medmedialne relacije, menjavo medijev in kombinacijo medijev (Rajewsky 2002: 1–19). V Cankarjevih pripovednih delih najdemo vse oblike in funkcije literarno-likovne medmedialnosti, pri čemer najbolj izstopajo medmedialne literarno-likovne relacije, prikrita medmedialnost (Wolf, cit. po Rajewsky 2002: 62) ali metaforična medmedialnost (Mosthaf 2000: 18–21). Kombinacija in fuzija medijev sta osnova npr. multimedijem šovu, varietetu, popevkam, fotoromanu, filmu in operi s plurimedialno osnovno. Kvaliteta medmedialnosti oz. kombinacije medijev je odvisna od sestave medijskega produkta oz. kombinacije najmanj dveh različnih medijev (Rajewsky 2002: 18). Kombinacija literarno-likovnega medija (likovni okraski, risbe, karikature, ščitni ovitki idr.) prispeva k esteticizmu v umetnosti ali ustvari nov medijski produkt (npr. strip).

Literarni impresionizem in ekspresionizem sta sprejemala številne pobude iz slikarstva, pisatelji pa so posebno pozornost namenjali tudi likovni opremi knjižnih zbirk (Čeh Steger 2012: 178). V prispevku se bom omejila na kombinacijo medijev v treh Cankarjevih zbirkah kratke proze, in sicer v *Vinjetah* (1899), *Ob zori* (1903) in *Podobah iz sanj* (1917). Z izrazom vinjeta se je Cankar najverjetneje srečal že kot dijak, a se mu je zamisel, da bi tako poimenoval svoja pripovedna besedila, porodila na Dunaju, ko se je seznanil s secesijo. Secesijska dekorativnost je imela močan vpliv na knjižno vinjeto, likovne vinjete so postale sestavni del literature. Cankar je za svojo prvo zbirko kratke proze izbral izraz vinjeta in s to oznako poudaril drugačnost, modernost svoje črtice pa tudi esteticizem in

dekorativnost findesièclovske umetnosti (Čeh Steger 2018: 90). Izhajal je iz prizadevanj dekadencijske estetike; ta je namreč želela povezati različne umetnosti in njene zvrsti, da bi le-te dale estetske učinke. Posledica tega je povezovanje literature in slikarske dekorativnosti (Kos 1969: 322–323). Pri *Vinjetah* želim opozoriti na estetsko oblikovano naslovnico, ki jo je pripravil Ivan Jager (Šipič idr. 2014: 35), in druge likovne elemente. Likovni dodatki dopolnjujejo tudi vsebino kratkih pripovedi *Ob zori*, *Šivilja*, *Sestanek na Rušah*, *Odložene suknje*, *Umirajoči ljudje* in *Smrt kontrolorja Stepnika* v zbirki kratke proze *Ob zori*. V *Podobah iz sanj* ima oznaka podoba iz sanj posebno pojmovno vsebino. Nekajkrat pisatelj sicer uporabi sanje v že znanem pomenu, tako da jih označuje kot irealen pojav, ki obstaja zunaj resničnosti in nad njo, kot neke življenjske predstave, kot fikcije pripovednih likov. Poseben pomen podob iz sanj, kakor se nam kaže v črticah, je tudi v tesni zvezi z realnim življenjem v prvi svetovni vojni. Sanje v Cankarjevi knjigi so izraz resničnega trpljenja, ponižanja in bridkosti, hkrati tudi tolažba za take negativne izkušnje (Bernik 1981: 121–122). Poetika podob se dovolj opazno razbira v metabesedilnih delih posameznih pripovedi, kot so *Gospod stotnik*, *Iz dna*, *Tretja ura*, *Ogledalo* idr. (Čeh Steger 2010: 43). Ilustracije v omenjeni knjigi nam to tudi nazorno prikazujejo. Ob branju besedila in opazovanju likovne opreme imamo občutek zaokrožene celote, saj slikovitost pritegne našo pozornost in daje prepričljive in poglobljene informacije o literarnem delu. Estetska vloga likovnih elementov bralca nagovarja, da v delu poveže vsebinske, oblikovne in medmedialne prvine.

Ključne besede: Ivan Cankar, kratka proza, medmedialnost, literarno-likovne kombinacije, medmedialne relacije

IZRAŽANJE VZROKOV ČUSTEV V SLOVENŠČINI IN POLJŠČINI

AGNIESZKA BĘDKOWSKA-KOPCZYK

Tehnično-humanistična akademija v Bielskem-Biali, Bielsko-Biala, Poljska, abedkowska@ath.bielsko.pl

Povzetek

S psihološkega vidika čustva nastajajo kot odzivi na zunanje dražljaje, ki jih poljudno poimenujemo vzroke. Vzročno-posledično razmerje med dražljajem-vzrokom (S1) in posledičnim čustvom (S2) izražamo s pomočjo različnih konstrukcij, ki se uvrščajo v eno od naslednjih shem:

(1) (S1) POVZROČA (S2)

Primer: *Vsaka malenkost vas razburi/razjezi.*

(2) (S2) IZVIRA IZ (S1)

Primer: *Razburite/razjezite se za vsako malenkost.*

V konstrukcijah, ki zrcalijo shemo (1), se govorceva pozornost osredotoči na vzrok, ki je izražen v osebnosti, medtem ko v konstrukcijah, ki zrcalijo shemo (2), se njegova pozornost osredotoči na posledico, torej čustvo, ki ga doživlja nosilec stanja. Prispevek preučuje izražanje vzroka čustev v slovenskih in poljskih konstrukcijah, ki se uvrščajo v shemo (2). Gre za konstrukcije z vezljivim predložnim in brezpredložnim predmetom, na primer

(3) slo. *jeziti se zaradi česa; jeziti se za kaj; zavidati (komu) kaj; bati se koga/česa*

(4) polj. *złościć się z powodu czegoś; złościć się o coś; zadrościć (komuś) czegoś; bać się kogoś/czegoś*

Prispevek temelji na predpostavkah kognitivnega jezikoslovja in ima naslednje cilje: 1) sistematizirati konstrukcije, ki se v obeh jezikih nanašajo na vzroke čustev, 2) preučiti konceptualizacijo vzroka v luči prostorskih predlogov, ki se rabijo v vzročni funkciji (na primer slo. *za, ob, pred, na, nad* in polj. *o, przed, na, nad*), in brezpredložnih sklonov, torej

rodilnika v slovenščini ter rodilnika in tožilnika v poljščini, 3) prikazati podobnosti in razlike v upodabljanju vzroka med obema jezikoma.

Ključne besede: vzročnost, predložne zveze, brezpredložni skloni, glagoli čustvovanja, primerjava

K NÁVAZNOSTI TEXTOVÝCH JEDNOTEK V MLUVENÉM NARATIVU

JANA BÍLKOVÁ, JIŘÍ ZEMAN

Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, Hradec Králové, Česká republika, jana.bilkova@uhk.cz,
jiri.zeman@uhk.cz

Abstrakt

Příspěvek je věnován analýze neformálních mluvených textů z hlediska jejich syntaktické stavby. V centru pozornosti stojí struktura tzv. narativu – mluveného komunikátu monologické nebo dialogické povahy, který popisným slohovým postupem zaznamenává průběh jedinečné události. Příspěvek je orientován – v návaznosti na Danešovu teorii tematických posloupností a Mistríkův pojem glutinace textu – na problematiku textové koheze, tj. na výběr prostředků, které mluvčí využívá k návaznosti jednotlivých obsahových linií mluveného narativu, a na stupeň jeho syntaktické kondenzace. Příspěvek vychází z analýzy zvukových nahrávek autentických mluvených textů z korpusu neformální mluvené češtiny ORAL v1.

Klíčová slova: narativ, glutinace, koheze, syntaktická kondenzace, korpus mluvené češtiny

POLITIČNI GOVOR KOT INTERAKCIJSKI DISKURZ

ALEKSANDRA BIZJAK KONČAR

ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Ljubljana, Slovenija, aleksandra.bizjak@zrc-sazu.si

Povzetek

V prispevku je predstavljen politični govor kot zapleten sporočevalni pojav. Na prvi pogled je to monološko besedilo, a nadrobnejša jezikoslovna razčlemba razkrije, da govornik uporablja celo vrsto jezikovnih sredstev, s katerimi nagovarja molčečega naslovnika in tako ustvarja interakcijo. Za prepoznavanje slovničnih pomenov, ki izražajo sporočevalno vez med govornikom in naslovnikom, se opremo na teoretični model retorične analize, ki ga je v okviru sistemsko-funkcijske teorije jezika (Halliday 1985) izoblikovala C. Cloran (1994). Z nadrobnim opisom semantičnih parametrov za osebek in povedek je mogoče prepoznati stalne slovnične oblike ali stavčne zgradbe, t. i. retorične enote. Vprašanje, katere so značilne interakcijske retorične enote, s katerimi govorniki signalizirajo svojo navzočnost v besedilu in vodijo naslovnika, ponazorimo ob razčlembi izbranih slovenskih političnih govorov. Prispevek sklenemo z ugotovitvijo, da je za oblikovanje nabora slovnično in leksikalno raznovrstnih oblik, ki imajo potencialne možnosti, da v besedilu izražajo interakcijo med tvorcem in naslovnikom, potrebna uporaba zahtevnih ročnih analiz v kombinaciji s korpusnimi metodami in besedili, ki pripadajo različnim žanrom.

Ključne besede: politični govor, interakcija, sistemsko-funkcijska teorija jezika, metadiskurz, retorična enota

SLOVENSKA POSVETNA STROKOVNA LITERATURA

18. STOLETJA: ŠTUDIJA PRIMERA

BLANKA BOŠNJAK

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija, blanka.bosnjak@um.si

Povzetek

Slovenske tiskane monografske strokovne publikacije posvetne vsebine so se pričele hitreje razvijati v 18. stoletju zlasti zaradi spremenjenih družbeno-političnih in gospodarskih okoliščin z reformami Marije Terezije in Jožefa II. ter vzgojno-izobraževalnih potreb (mdr. sta bila sprejeta novi šolski red in splošna šolska obveznost). V to obdobje sodijo začetek t. i. prosvetljevanja kmetov za boljše in bolj smotrno gospodarjenje kot tudi razmah razsvetljenskih idej pod okriljem Zoisovega kroga. Slovenska posvetna strokovna literatura se je pričela vsestransko razvijati zlasti s slovarji, slovniciami, berili, računicami, kmečkimi pratikami in takšnimi z razširjeno praktično-poučno vsebino, poljudnostrokovnimi knjigami različnih tedaj razvijajočih se strokovnih področij in panog (npr. kuharice, babiški priročniki) ter priročniki za boljše gospodarjenje. Za časa Jožefa II. se je z uvedbo državnih generalnih semenišč, ki so se morala držati vladnih smernic (za slovensko ozemlje je bilo v Gradcu), korenito preoblikovalo tudi šolanje semeniščnikov. S tem se je spremenila vloga duhovnikov, ki naj bi svetovali ali pomagali tako v verskih kot posvetnih zadevah, prav zato bi se morali razumeti tudi na praktično gospodarstvo, npr. v povezavi z živinskimi boleznimi ali obdelavo posesti, polj, s kmetovanjem, gospodinjstvom. V tistem obdobju so se pospešeno razvijale mnoge gospodarske, medicinske ter druge panoge in tudi znotraj šolskega sistema (npr. z vpeljavo slovenščine v šole se je pokazala potreba po različnih vzgojno-izobraževalnih publikacijah). Slovenski poljudnostrokovni priročniki so tedaj izhajali tudi v skladu z razvojem različnih kmetijskih panog, med drugim poljedelstva, živinoreje, čebelarstva (npr. Goličnikov prevod dela Janše *Popolnoma podvučenje za vse čebellarje* iz leta 1792), sadjarstva, vinogradništva, zatem medicine (tako je Makovic prevedel in priredil več priročnikov iz porodništva, npr. *Prašanja inu odgovori čez všegarstvu* iz leta 1782; porodničarsko izrazje najdemo nekoliko kasneje tudi še v Vodnikovem prevodu Matoškovega dela *Babištvo ali porodničarski vuk za babice* iz leta 1818) in zdravilstva,

živinozdravilstva (npr. *Bukeve od kug inu bolezen goveje živine tib ovac inu svinj* v Linhartovem prevodu iz leta 1792).

Zaradi širitve bralstva slovenskih strokovnih knjig po uvedbi splošne šolske obveznosti tudi na podeželje je v 18. stoletju izšla ena prvih slovenskih, zelo obsežnih in tematsko raznolikih vzgojno-izobraževalnih publikacij Marka Pohlina *Kmetam za potrebo inu pomoč* iz leta 1789, ki je bila prevod in priredba dela avtorja Rudolpha Zachariasa Beckerja, s celotnim naslovom: »*Kmetam sa potrebo inu pomozh ali uka polne vesele, inu shalostne pergodbe iz vasy Mildhajm. Sa mlade, inu stare ludy*« (Becker in Pohlin 1789). Ta zanimiva poljudno napisana strokovna knjiga je bila namenjena predvsem kmečkim gospodarstvom in gospodinjstvom na podeželju, mladim in starim ljudem, vendar – kar je pri tem karakteristično in je prav tako izpostavljeno že v samem naslovu: v tej sicer strokovni publikaciji gre za »pergodbe«, kar pomeni, da praktične nasvete v tem priročniku uvajajo daljši pripovedni zgledi, in sicer v trinajstih poglavjih z okvirno pripovedjo, ki strokovne vsebine vključuje v žanrsko hibridno daljšo pripoved, čemur je v prispevku namenjena podrobnejša analiza.

Ključne besede: Marko Pohlin, razsvetljenje, priročniki, *Kmetam za potrebo inu pomoč*, pripovedni zgledi

PROJEKCIJE SLAVENSTVA I ILIRSTVA U HRVATSKOME NARODNOM PREPORODU: IZMEĐU MITA I UTOPIJE

SUZANA COHA,¹ DUBRAVKA BRUNČIĆ²

¹Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb, Hrvatska, scoha@ffzg.hr

²Sveučilište u Osijeku, Filozofski fakultet, Osijek, Hrvatska, dbruncic@ffos.hr

Sažetak

Jedna od poznatih značajki razdoblja hrvatske kulturne i društvene povijesti u kojemu su konstituirane osnovne ideje te kulturne i sociopolitičke pretpostavke fundiranja moderne hrvatske nacije, hrvatskoga narodnog preporoda (1835–48/49), njegova je slavenska, a u okviru nje i južnoslavenska orijentacija. Te su ideje, osobito potonja, svoje uporište pronašle u konceptu ilirske etnokulturne identifikacije zahvaljujući čijoj se popularnosti središnja dionica hrvatskoga narodnog preporoda i institucionalno deklarirala kao ilirski pokret (1836–43). U radu koji se prijavljuje ovim sažetkom, na primjerima bi se reprezentativnih preporodnih publicističkih i književnih tekstova prikazale specifične odrednice ideja slavenstva i ilirstva kao važnih elementa preporodnih nacionalnoidentifikacijskih projekcija. Uzimajući u obzir ne samo hrvatski, nego i širi, europski, dijakronijski i sinkronijski, kontekst artikuliranja i (re)produciranja preporodnoga ilirstva, njegova bi se sadržajna i formalna konstitucija te mehanizmi, strategije i učinci njegova funkcioniranja pokušali objasniti s obzirom na teorijske modele političkih, etničkih i(li) nacionalnih mitova kako su ih opisali primjerice A. i J. Assmann; R. Barthes; R. Girardet ili A. D. Smith. Na temelju klasičnih studija koje se bave fenomenima ideologije i(li) utopije (npr. P. van Dijk; K. Mannheim; P. Ricoeur), poglavito s obzirom na oblikovanje nacionalnih identiteta (npr. B. Anderson; E. Hobsbawm; A. D. Smith), pokušali bi se dokazati integrativni potencijali, ali i ograničenja preporodnoga ilirskoga identifikacijskog kompleksa. Nastojalo bi se pokazati zbog čega je iz perspektive hrvatskoga nacionalnog identiteta, osim kao funkcionalan i svrhovit, taj identifikacijski koncept, već u preporodno vrijeme, kao što će ostati i kasnije, prepoznavan i kao aporičan i kontroverzan.

Ključne riječi: hrvatski narodni preporod, slavenstvo, ilirstvo, moderni nacionalni identitet, nacionalnoidentifikacijski mitovi

MEDMEDIALNOST NA PRIMERU POLJSKE ZBIRKE KRATKIH ZGODB, TELEVIZIJSKE SERIJE IN VIDEOIGRE *POSLEDNJA ŽELJA (THE WITCHER)*

ALEŠ ČEH

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija, alesceh91@gmail.com

Povzetek

Prispevek v okviru medmedialnosti na ožjem področju adaptacij analizira dialog med zbirko kratkih zgodb *Poslednja želja* (1993, v slovenskem prevodu napovedana za izid v 2021) Andrzej Sapkowskega, poljsko (*Wiedźmin*, 2001) in ameriško televizijsko upodobitvijo zgodb (*The Witcher*, 2019) ter trilogijo videoiger *The Witcher* (2007–2016). Zaradi želje po zajetju vsega korpusa tekstov, ki so nastali kot adaptacije *Poslednje želje*, analizi priključujemo šest stripov *Wiedźmin* (1993–1995) in glasbeni CD *Inspired by The Witcher* (2006). Analizo medmedialnosti prispevek zaokrožuje s primeri iz slovanske mitologije, na katero se omenjena dela večkrat sklicujejo, in tako pojasnjuje funkcijo mitologije pri adaptaciji tematskega literarnega dela v medije, za katera je značilna tehnološko-tehnična ter vizualna komponenta. V prispevku se ukvarjamo z obliko medmedialnosti, ki se po Irini O. Rajewski imenuje ‘prenos medija’, torej preoblikovanjem in prenosom nekega (v našem primeru literarnega) dela v druge medije. Glede na klasifikacije priredb, ki sta jih uvedla Kamilla Elliott in Thomas Leitch, ugotavljamo, da lahko našete upodobitve uvrstimo na mejo med ‘konceptom adaptacije, ki upošteva duh izvirnika’ (The Psychic Concept of Adaptation) in ‘ventrilokvističnim konceptom adaptacije’ (The Ventriloquist Concept of Adaptation). Priredbe, kot zapiše Elliot v svoji monografiji, sicer deloma obdržijo »duh izvirnika«, ki ga lahko razumemo kot splet stilistično-slogovnih lastnosti besedil in sporočilnosti, vendar ga dopolnijo z uporabo pripovednih tehnik in drugih specifičnih lastnosti, ki so lastne filmskemu mediju (v ospredje tako stopajo estetika gibanja, filmska glasba, kostumi, osvetlitev in barve) in mediju videoiger, kjer izstopa zlasti multilinearost in multisekvenčnost pripovedi, saj osrednji lik vseh zgodb, Geralt, z odločitvami igralca postane bodisi krut morilski stroj bodisi pretanjen intelektualec ali karkoli vmesnega. Posebno prepričljivost zbirke zgodb

Poslednja želja in njenih adaptacij prinaša tudi vključenost slovanske mitologije (npr. štrige, kikimora), saj so različne ilustracije pravljic in pripovedk več slovanskih književnosti navdihnile stilistično-slogovno vizualno realizacijo omenjenih bitij v filmu in videoigri. Tako so dopolnile vrzeli, ki so nastale v zbirki *Poslednja želja*, ki v svoji prvi izdaji ni bila ilustrirana, zaradi česar vizualna plat ni bila snovno prisotna. V prispevku ugotavljamo tudi, da pri adaptacijah ne opažamo zgolj sprememb, ki bi se izvršile na slogovno-stilistični ravni, pač pa pride tudi do tematsko-motivnih posodobitev. Igra *The Witcher 3* (2015) tako v ospredje postavlja nove motive, ki so bolj kot za književnost v devetdesetih, ko so izšli knjižni izvorniki, značilni za tisto v zadnjih letih (migracije, begunstvo, sprejemanje drugačnosti skozi prizmo seksualnosti in razumevanja spola). Prispevek prinaša analizo medmedialnega dialoga s poudarkom na adaptaciji na kompleksnem sistemu istega osnovnega besedila, adaptiranega v kar pet različnih medijev na presečišču znakovnega in vizualnega, obenem pa izpostavlja, zakaj po Espenu J. Aarsethu definirana ergodična narava videoiger to analizo bistveno otežuje.

Ključne besede: medijske tehnologije, medmedialnost, mitizacija, pripovedne prvine, videoigre

DESETNICE IN DESETNIKI V SIMČIČEVEM ROMANU *POSLEDNJI DESETI BRATJE*

JOŽICA ČEH STEGER

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija, jozica.ceh@um.si

Povzetek¹

Kot mnogi Slovenci je tudi Zorko Simčič (1921) po koncu druge svetovne vojne emigriral v Argentino. Po več desetletjih neprostovoljnega bivanja na tujem se je leta 1994, po osamosvojitvi in demokratizaciji Slovenije, vrnil v domovino in velja danes za najizrazitejšega pisatelja o travmatični problematiki slovenskega političnega izseljenstva po drugi svetovni vojni. Če je pisatelj v romanu *Človek na obeh straneh stene*, ki je nastal že leta 1955 v Buenos Airesu, a je v Sloveniji izšel šele leta 1991, tematiziral predvsem osebno izkušnjo bivanjske razdvojenosti med Argentino in Slovenijo, je njegova avtobiografska zgodba v romanu *Poslednji deseti bratje* (2012) le ena od številnih fragmentarnih pripovedi, ki se iztekajo v sporočilo o kolektivni usodi slovenskih izseljencev po drugi svetovni vojni, med katerimi srečujemo ljudi različnih značajev, poklicev in starosti.

Prispevek se osredinja na mit o desetništvu in njegovo vlogo v omenjenem romanu. Folklorni lik desetega brata je Simčič umestil v zgodovinski kontekst in ga napolnil z bivanjsko problematiko slovenske emigracije. Tako postane kolektivni simbol izgnancev, ki so morali zapustiti dom iz političnih oz. ideoloških razlogov. Slovenski izseljenci, deseti bratje, begajo po vsem svetu in se ne morejo nikjer ustaliti, saj zmeraj mislijo na svoj prvi dom, od koder so bili izgnani. Če naj variante posameznih pripovedi potrjujejo kolektivno usodo slovenskih izseljencev, njihovo obsojenost na življenje v izgnanstvu, želi v roman vključena povest z naslovom *Desetnica Marjetica*, ki jo pisatelj dogajalno umesti v prazgodovino Slovencev, osvetliti delovanje mita iz preteklosti v sedanost ter njegovo nadčasovno duhovno vsebino za Slovence. Ob desetnici Marjetici, ki mora po svetu kot žrtev, zato da se rod oz. skupnost odkupi od zle usode, pisatelj razpre še refleksijo o smislu

¹Prispevek je rezultat raziskave v okviru projekta Kultura spominjanja gradnikov slovenskega naroda in države (ID J6-9354). Raziskavo finančno podpira Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS.

eksistence slovenskih emigrantov, o njihovem desetništvu kot samožrtvovanju za lastne grehe in grehe drugih.

Ključne besede: izseljenska književnost, Zorko Simčič, roman, mit o desetništvu, simbol slovenske emigracije

„ŠTA JE BRE KUME, OPET SI DORUČKOVAO KEROZIN?“ POLYSEMY IN TRANSLATION

KRISTÝNA DUFKOVÁ,¹ KATJA VIZJAK²

¹Masaryk University, Faculty of Arts, University of Hradec Králové, Faculty of Education,
kristyna.dufkova@seznam.cz

²Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, Maribor, Slovenija, katja.vizjak@student.um.si

Abstract

The purpose of this paper is to describe the problem that occurs in the translation of the word "kum" (godparent, witness, Godfather, and so forth). The first part of our study points out that the word "kum" has many different meanings, and the meanings of translated words are sometimes incompatible with each other; thus, the translation into the target language can be misleading and indicates possible misunderstandings. The second part of this paper focuses on the possible meanings of the word "kum" used in various texts and presents different translations' equivalence levels. The object of this contribution, as set out in the third part, is primarily to help lead all interested parties to a better understanding of the links and gaps among different translations of the word "kum", as well as improving translation skills in general by adopting the most appropriate translation strategies and selecting most adequate terms, with a view to having a better command of the source and target languages.

Key words: audiovisual translation, lexicon, polysemy, South Slavic languages, Czech language

VRIJEME PRIČE I VRIJEME TEKSTA U NOVOPOVIJESNOM I DISTOPIJSKOM ROMANU

LIDIJA DUJIĆ

Sveučilište Sjever, Koprivnica, Hrvatska, ldujic@unin.hr

Sažetak

Tezu (Rimmon-Kenan) o pseudotemporalnom karakteru vremena priče i vremena teksta u književnoj naraciji u radu se istražuje na primjerima novopovijesnih i distopijskih romana hrvatskog književnika njemačkog podrijetla Ludwiga Bauera. Prate se narativne strategije organiziranja i upravljanja vremenom kojima se u novopovijesnim romanima službenoj povijesti dopisuju „bijela mjesta“ – u konkretnim primjerima, tako da obiteljska kronika „domaćih stranaca“ sažima vrijeme od gotovo 120 godina na metaforički prostor hrvatskog Gradeca (u romanu *Kratka kronika porodice Weber*, 1990.) dok se alternativna autobiografija „našeg stranca ali i neprijatelja“ široko razvija i uspostavlja na stvarnom srednjoeuropskom prostoru (u romanu *Zavičaj, zaborav*, 2010.). Ako je vrijeme teksta u književnoj naraciji prostorna a ne vremenska dimenzija, odnosno ako jedina temporalnost književnog teksta metonimijski proizlazi iz čitanja (Rimmon-Kenan), onda Bauerova rješenja sugeriraju i neke recepcijske graničnike – postavljene u ovim romanima na principu temporalne ali i žanrovske inverzije „kratke kronike“ i razvedene autobiografije. Naizgled suprotnom strategijom distorzije prostora (svedenog na tek jednu, k tomu nestabilnu ulicu), Bauer kreira distopiju (u romanu *Muškarac u žutom kaputu*, 2018.) u kojoj vrijeme teksta prethodi vremenu priče koja se još nije dogodila – niti je osigurana tzv. „teorijom dodataka“ koju su primjerice koristili Margaret Atwood i George Orwell – pa njezina recepcija oblikuje neku vrstu temporalnog oksimorona koji bismo uvjetno mogli nazvati „povijest budućnosti“. Zaključno se u radu razmatra pitanje ravnoteže u ekonomiji pripovijedanja obaju žanrova, kao i kompatibilnosti s pojmom vremena koje od njih očekuju čitatelji

Ključne riječi: Ludwig Bauer, distopija, novopovijesni roman, naratologija, vrijeme

POUK SLOVENŠČINE KOT TUJEGA JEZIKA V JUŽNOSLOVANSKEM JEZIKOVNEM OKOLJU

MAJA ĐUKANOVIĆ, BORKO KOVAČEVIĆ

Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet, Beograd, Srbija, maja.djukanovic@fil.bg.ac.rs,

borko.kovacevic@fil.bg.ac.rs

Povzetek

Slovenščina se kot tuji ali drugi jezik poučuje v številnih državah po svetu, najpogosteje na univerzitetni ravni oziroma v okviru lektoratov, potem pa tudi v okviru dopolnilnega pouka slovenščine za potomce slovenskih izseljencev in na komercialnih jezikovnih tečajih, ki jih organizirajo privatne šole ali posamezniki. Metode poučevanja tujih jezikov, in tako tudi slovenščine, temeljijo na različnih osnovah, med drugim tudi na tem, koliko je določen tuji jezik, pa tudi njegova književnost in kultura znani učencem in študentom. Zato pouk slovenskega jezika, književnosti in kulture v južnoslovanskem okolju zahteva deloma drugačen pristop, kot v drugih jezikovnih okoljih, saj gre za pouk sorodnega jezika, ki je učencem oziroma študentom do določene mere razumljiv in katerega kulturo in književnost deloma poznajo.

V prispevku so predstavljene posebnosti pouka slovenščine kot sorodnega jezika na različnih ravneh učenja, in sicer na univerzitetni ravni, v društvih Slovencev, v okviru rednega šolskega pouka in na komercialnih privatnih tečajih. V prvem delu prispevka je obravnavan status slovenščine v Srbiji, Bolgariji, Makedoniji, Bosni in Hercegovini, Črni gori in na Hrvaškem. Na podlagi zbranih podatkov je predstavljena razlika v pogojih za učenje in ohranjanje slovenskega jezika, književnosti in kulture v državah ustanovljenih po razpadu skupne države in v Bolgariji, s katero Slovenija nikoli ni bila v državni skupnosti. V okviru tega poglavja so navedeni tudi najpomembnejši znanstveni dosežki na področju komparativnega jezikoslovja in najpogosteje obravnavana jezikoslovna vprašanja v znanstvenih južnoslovanskih publikacijah v zvezi s slovenščino.

Drugi del prispevka je namenjen predstavitvi posebnosti pri poučevanju sorodnih jezikov in sicer s stališča poučevanja slovenščine v drugih južnoslovanskih jezikovnih okoljih.

Izhaja se iz predstavitve učbenikov in priročnikov za pouk slovenščine kot sorodnega jezika na različnih stopnjah učenja, od tistih, ki so bili v rabi v skupni državi, Jugoslaviji, do sodobnih priročnikov, nastalih na najnovejših lingvodidaktičnih načelih. Poleg učbenikov so predstavljeni tudi slovarji in drugi dostopni viri, ki so v pomoč tako učiteljem, kot učencem.

V tretjem delu so povzete najpogostejše napake govorcev različnih južnoslovanskih jezikov pri učenju slovenščine, in to s področja glasoslovja, oblikoslovja in skladnje. Poseben poudarek je na medjezikovnih homonimih, ki povzročajo številne težave ne samo za učence, ampak tudi v komunikaciji med govorci južnoslovanskih jezikov nasploh.

V sklepnem delu so povzete potrebe po novih učbenikih, nakazane so osnovne lastnosti, katere naj bi imeli in so predstavljene možne smeri nadaljnjega razvoja poučevanja slovenskega jezika v drugih južnoslovanskih okoljih.

Ključne besede: pouk slovenščine kot tujega jezika, južnoslovanski jeziki, sorodni jeziki, jezikovni priročniki, komparativno jezikoslovje

СФЕРЕ ФУНКЦИОНИСАЊА РУСИНСКОГ ЈЕЗИКА

МИХАЈЛО ФЕЈСА

Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, Нови Сад, Србија, fejsam@gmail.com

Сажетак

У органима Аутономне покрајине Војводине, поред српског језика и ћириличног писма, у равноправној службеној употреби су и мађарски, словачки, хрватски, румунски и русински језик и њихова писма (члан 24 Статута АПВ). Ефикасно очување колективног идентитета војвођанских Русина ослања се на пуну имплементацију нових законских одредби и на став саме русинске националне заједнице – мањине према питању очувања идентитета заједнице. Иако русински језик користи веома мала популација, он је према професору Александру Д. Дуличенку заступљен у свим издвојеним сферама функционисања (уметничка литература, администрација, наука, властите културне институције и организације, црква, позоришна друштва, радио, телевизија, топографски натписи и други натписи, лична преписка), што га чини најразвијенијим словенским острвским микројезиком. У овом раду аутор анализира употребу русинског језика у Србији/Војводини у свих десет сфера функционисања. У односу на све микројезике, русински микројезик има најшири функционални спектар; најближи ширини функционалног спектра русинског микројезика су градишћанско-хрватски, кашубски и карпаторусински. Бачко-сремски стандард русинског језика је као језик своје место у словенској лингвистици заузео 1980-их година, захваљујући Александру Д. Дуличенку, који га је на основу социолингвистичких параметара укључио у категорију словенских књижевних микројезика, сматрајући га у потпуности посебним словенским микројезиком (Дуличенко 1981). Иначе, Дуличенко је кандидатску (докторску нехабилитациону) дисертацију одбранио управо из русинског језика (наслов дисертације је *Књижевни русински језик Југославије – фонетика и морфологија*, 1974), чиме је Дуличенко, између осталог, теоријски утемељио јужнорусинску микрофилологију као научну дисциплину. Да би се разумело како је једна тако мала популација успела да очува свој језик, веру, школе, обичаје – укратко, своје национално биће кроз више од два и по века, аутор у раду

анализира и факторе које су томе допринели. По аутору је то, пре свега, оснивање професионалних школа у Руском Крстуру и Куцури непосредно после досељења у Бачку средином 18. века, што је постепено допринело до настајања образовне вертикале – од предшколског образовања до Одсека за русинистику Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду на почетку 21. века. Одсек за русинистику представља највиши ниво образовања на русинском и центар за унапређивање и коришћење бачко-сремске варијанте русинског језика која се данас користи у Србији и Хрватској (14.246 у Србији и 1.936 у Хрватској припадника русинске националне мањине према попису из 2011). Бачко-сремски Русини представљају доказ да је дуготрајно постојање једне малобројне заједнице сасвим могуће само ако држава створи одговарајуће услове. Искуство Русина нас учи да се прилике у којима се могу решавати проблеми могу створити само у сарадњи са локалном државном влашћу. Аутор, између осталог, закључује и да је Србија, на основу европске регулативе, обезбедила значајно осигурање да ће мањинска права у областима образовања, културе, информисања и службене употребе језика и писма, бити, барем до одређеног нивоа, поштована.

Рад је настао као резултат пројекта Русинистичка истраживања као одговор на захтеве дигиталне ере Одсека за русинистику (који финансира Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност Автономне покрајине Војводине). Рад представља и својеврсни допринос обележавању 40-годишњице Одсека за русинистику Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду, као и изузетно значајном културном тренутку у коме је Нови Сад стиче титулу Европска престоница културе.

Кључне речи: микројезици, русински језик, службена употреба језика, сфере функционисања, образовна вертикала, Русини у Србији

K METODOLOGIJI DOLOČANJA ZEMLJEPISNIH JEZIKOVNIH MEJ (NA PRIMERU RAZMEJEVANJA SLOVENSКИH IN KAJKAVSKIH GOVOROV V GORSKEM KOTARJU)

JANUŠKA GOSTENČNIK

ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, januska.gostencnik@zrc-sazu.si

Povzetek

V prispevku se поблиže seznanimo z različnima metodološkima pristopoma pri določanju zemljepisno jezikovnih, natančneje narečnih mej, in sicer na primeru čebranskih in kostelskih slovenskih govorov ter kajkavskih hrvaških govorov v Gorskem kotarju. Izkaže se, da je pri dotičnih govorih znotraj slovenske dialektologije v ospredju geneolingvistika (s primerjalno metodo in metodo rekonstrukcije), medtem ko je znotraj hrvaške dialektologije večji poudarek na sociolingvistiki in tudi na upoštevanju državno-nacionalne meje.

Dialektologija je del geneolingvistike. Del slovenske dialektologije, t. i. diahrona dialektologija, preučuje razvoj slovenskega jezikovnega sistema od praslovanščine preko izhodiščno splošnoslovenskega stanja pa do njegove cepitve na manjše geolekte, to so posamezne narečne ploskve, znotraj njih narečja in dalje krajevni govori. Za klasifikacijo slovenskih narečij se poslužuje genetskih in strukturnih (tipoloških) meril. Na osnovi genetskih meril se izkaže, da sta čebransko in kostelsko narečje del dolenjske narečne ploskve, saj si delita skupne starejše jezikovne pojave.

Klasična hrvaška dialektologija pri klasifikaciji svojih narečij prav tako združuje genetska in strukturna merila. Vendar pa pri zahodnem goranskem podnarečju goranskega narečja kajkavske narečne skupine tega ne izvaja dosledno, saj pripadnost le-tega kajkavski narečni skupini (in ne dolenjski narečni skupini slovenščine) utemeljuje z ne povsem geneolingvističnimi argumenti, tako da se pogosto zdi, da se uporabljajo (zgolj)

sociolingvistična merila, ki pa pri klasifikaciji posameznih narečij niso ne relevantna ne znanstveno utemeljena.

Razmejitev slovenskega in hrvaškega jezika ter njunih narečij na območju čebranskega in kostelskega narečja ter govorov v Gorskem kotarju na Hrvaškem s politično mejo med Slovenijo in Hrvaško je tako le odraz sociolingvistične (in jezikovnopolitične?) presoje, ki pa ne spremeni dejstva, da ti govori izkazujejo skupno lingvogenezo in predstavljajo jezikovnozgodovinski kontinuum, ki ni (vedno) odvisen od državne meje.

Ključne besede: slovenščina, slovenska narečja, dolenska narečna skupina, dialektologija, tipologija

МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК НАСПРЕМА БУГАРСКИОТ И СРПСКИОТ ВО ДЕЛАТА НА РЕЦИНАЛД ДЕ БРЕЈ И ХОРАС ЛАНТ

АЛЕКСАНДРА ЃУРКОВА

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“, Скопје,
Македонија, aleksandrag@imj.ukim.edu.mk

Апстракт

Во истражувањата на македонските дијалекти, како и на македонскиот стандарден јазик, важна улога имаат споредбените проучувања односно земањето предвид на разликувачките јазични црти. Во процесот на стандардизацијата на македонскиот јазик и на македонската азбука биле особено актуелни овие теми, за што се осврнуваме преку материјалите од работата на јазичните комисији во 1944 и 1945 год. (Ристески 1988, Ристески 2000). Со работата на Првата јазична комисија е поврзано и проучувањето на македонскиот јазик од Самуил Бернштејн (1958), кој освен што се занимавал со јазикот на Мисирков во списанието „Вардар“ од 1905 год. и ја напишал одредницата за македонскиот јазик во Големата советска енциклопедија (1938), напишал и граматика насловена како „Очерк македонскогo литературногo јазика“ („Преглед на македонскиот литературен јазик“ 1949), која е пронајдена од М. Номачи (2019) во Градскиот архив на Москва, и тоа во три верзии.

Првата научна граматика на македонскиот јазик е напишана од Хорас Лант (“A Grammar of the Macedonian Literary Language” 1952) и секако, има посебно значење за научните поставки на македонистиката. Рециналд де Бреј (1951) го вклучува описот на македонскиот јазик во „Водичот за словенски јазици“ (“Guide to the Slavonic Languages”), направен врз основа на првата граматика на македонскиот јазик од К. Кепески, насловена како „Грамматика на македонскиот литературен јазик за училиштата за средно образование“ (1946). Лант и Де Бреј со особено внимание се осврнуваат кон специфичностите на македонскиот јазик во однос на другите словенски јазици: оние особености по кои се разликува, како и оние кои се

заеднички со другите јужнословенски јазици, а предвид се зема и прашањето за македонската азбука. Во тој поглед, правиме и паралела со некои погледи и коментари во споменатата граматика на Бернштејн. Притоа, предвид се земени фонетско-фонолошките особености, морфолошките особености (губење на деklinацијата, тројниот член, системот на глаголските форми и др.) и некои правописни прашања (фонетскиот принцип, буквата ј и сл.).

Преку анализата на споменатите особености на македонскиот јазик имаме за цел да ги утврдиме ударните лингвистички теми поврзани со контрастивното изучување на македонскиот јазик во однос на српскиот и бугарскиот. Сето ова има свое значење од перспектива на проучувањето на дијалектните разликувачки особености на македонскиот, како и од аспект на стандардизацијата на македонскиот јазик и на македонскиот правопис.

Клучни зборови: македонски јазик, кодификација, граматика, морфологија, фонетско-фонолошки особености

MOŽNOST VZPOSTAVLJANJA KULTURNEGA KONTEKSTA OB IZBRANIH KNJIŽEVNIH DELIH: PRIMERI ZA ŠTIRI IZBIRNE PREDMETE SLOVANSKIH JEZIKOV V OŠ

DRAGICA HARAMIJA,¹ SIMONA PULKO²

¹Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Pedagoška fakulteta, Maribor, Slovenija, dragica.haramija@um.si

²Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija, simona.pulko@um.si

Povzetek

V slovenskem osnovnošolskem prostoru lahko učenci 7., 8. in 9. razredov izbirajo triletne jezikovne predmete, ki so opredeljeni kot obvezni izbirni predmeti. Ponujenih je trinajst predmetov (in učnih načrtov) z dvanajstimi jeziki (madžarščina ima dva predmeta). Med obveznimi izbirnimi predmeti so štirje slovanski jeziki: hrvaščina, srbsščina, makedonščina in ruščina. V prispevku so predstavljeni učni načrti za vse štiri izbirne slovanske jezike, in sicer opredelitev predmetov, splošni cilji, operativni cilji ter minimalni standardi znanja. Čeprav gre za izrazito jezikovne predmete, je v vse učne načrte vključeno tudi spoznavanje (splošne) kulture, kulturne dediščine in izvirne (mladinske) književnosti posameznega jezika oz. države. Prav tako je v vseh štirih učnih načrtih poudarjeno, da znanje jezika prinaša pozitivne učinke na razumevanje večkulturnosti in medkulturno sodelovanje.

Ob pregledu otroških in mladinskih literarnih del so se pokazale štiri skupine besedil glede na jezik:

- pri knjigah, izdanih v Sloveniji: (1) dvojezične in večjezične knjige slovenskih avtorjev; (2) prevodi del iz hrvaške, srbske, makedonske in ruske književnosti;
- pri knjigah, izdanih v državah izbranega slovanskega jezika: (3) prevodi slovenskih del v hrvaški, srbski, makedonski ali ruski jezik; (4) dostopna besedila v slovanskem jeziku, ki se ga učenke in učenci učijo.

Ob preučevanju medkulturnih povezav na področju književnosti, pri čemer je bilo temeljno vodilo razumevanje enega od slovanskih jezikov, ki so ponujeni kot obvezni izbirni predmeti, so se oblikovale tri skupine literarnih del:

1. Izhodiščni jezik je slovenščina.

Dvojezične ali večjezične izdaje otroških ali mladinskih literarnih del, ki vsebujejo besedilo v slovenščini in v enem ali več slovanskih jezikih, ki so izbirni predmeti. V to skupino sodijo slikanice, ki vsebujejo neko osnovno besedišče in so glede na starostno stopnjo učenk in učencev vsebinsko neprimerne, a vendar lahko pomenijo prvo (samostojno) branje učenca ali učenke v izbranem slovanskem jeziku. Upoštevane so variante, kjer gre za izdaje istega naslova v slovenščini in v enem ali več obravnavanih slovanskih jezikih, pri čemer so v Sloveniji (večinoma) dostopna zgolj tista dela, ki so bila napisana v slovenščini in prevedena v tuje jezike.

2. Izhodiščni jezik je eden od izbranih slovanskih jezikov, obstaja prevod v slovenščino.

Takšen izbor prinaša možnost branja književnih del v izhodiščnem jeziku (izvirnem jeziku literarnega dela) in v slovenščini. Pri tej skupini besedil smo pregledali dinamiko prevodov, pri čemer lahko ugotovimo, da je veliko več prevodov iz obravnavanih štirih slovanskih jezikov izhajalo do leta 1991, torej do osamosvojitve Slovenije (zlasti kar se tiče izhodiščnih jezikov držav bivše Jugoslavije).

3. Besedila v hrvaščini, srbsščini, makedonščini ali ruščini, ki so dostopna v Sloveniji (javna dostopnost v knjižnicah; omejeni dostop v društvih ali privatnih zbirkah).

Tretja skupina besedil ni posebej predstavljena, saj gre za nacionalne otroške in mladinske književnosti drugih držav, pri besedilih iz prve in druge skupine pa so za predstavitev izbrana tipična besedila. Pri obravnavi prevedenih del iz slovenskega jezika v izbrane slovanske jezike smo izpostavili tiste avtorje in avtorice, ki so največkrat prevedeni v več (ali vse) izbrane slovanske jezike. Pri prevodih hrvaške, srbske, makedonske in ruske književnosti v slovenščino smo izpostavili po eno besedilo iz ljudskega slovstva, eno pomembno klasično delo iz posamezne nacionalne otroške ali mladinske književnosti in sodobno prevedeno delo, ki je izšlo (tudi v izvirnem jeziku) v zadnjih nekaj letih.

Ključne besede: izbirni predmet v OŠ, hrvaščina, srbsščina, makedonščina, ruščina, otroška in mladinska književnost, kulturni kontekst

BESEDJE V PRIDIGAH JOŽEFA HORVATA

NINA HORVAT

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija, nina.horvat7@um.si

Povzetek

V prispevku so predstavljene značilnosti besedja v pridigah gradiščanskega Hrvata Jožefa Horvata (31. 8. 1880–1. 5. 1932), manj znanega duhovnika, ki je odraščal in se šolal v madžarskem okolju, nato pa je živel in delal v Prekmurju: od 1905 do 1912 je bil kaplan v Župniji Črenšovci, od 1912 do 1932 župnik v Martjancih.

Horvatovo besedje je najprej razvrščeno glede na izvor, pri čemer so zaobjeti značilno panonsko besedje, besedje madžarskega, germanskega, romanskega in latinskega izvora. Predstavljeno je tudi besedje t. i. zakritega prevzemanja s poudarkom na glagolskih kalkih (*goripostaviti, vküpspraviti, napredavati* ipd.). Jožef Horvat je bil po poreklu gradiščanski Hrvat, zato so zlasti v prvih pridigah opazni pogosti kroatizmi. Odraščanje v madžarskem okolju izpričuje raba madžarizmov, ki so jih uporabniki prekmurskega narečja tudi sicer vzeli za svoje, ter izvorno madžarsko zapisanih besed in stavčnih zvez. V začetnih pridigah je Horvat v madžarščini zapisoval tudi kraj in priložnost, za katero je bila pisana posamezna pridiga.

V njegovem srednjem in poznem obdobju zapisovanja pridig se odraža postopno približevanje prekmurskega knjižnega jezika slovenskemu knjižnemu jeziku, in sicer z rabo osrednjeslovenskih besed – nekatere od njih so danes že zastarele –, ki za prekmursko okolje niso (bile) značilne (npr. *zlasti, prostovoljno, prevzetija, ves iz sébe, Gospod govori, lažiznanost*), sopomenskih nizov oz. besednih dvojnic (npr. *ešče izda, vedno živéjo; svojo dobro példo, svój dober zgléd; so šteli, želeli; mladénc pijančije, noriije, divja; numere, številke*).

Pozornost je namenjena tudi novotvorjenkam oz. zanimivejšim obrazilom in tvorbenim rešitvam. Določala sem jih glede na morebitno pojavnost v *Novakovem SSKP, Slovarju beltinskega prekmurskega govora, Pleteršnikovem Slovensko-nemškem slovarju, Mukičevem Porabsko-knjižnoslovensko-madžarskem slovarju* in *Slovarju Gornjega Senika A–L* Marije Bajzek Lukač.

Ključne besede: pridižno besedilo, prekmurščina, slovar, leksika, jezikovna analiza

PROJEKTI ODJELA ZA HRVATSKI STANDARDNI JEZIK INSTITUTA ZA HRVATSKI JEZIK I JEZIKOSLOVLJE I JEZIČNO NORMIRANJE

LANA HUDEČEK, MILICA MIHALJEVIĆ

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, Hrvatska, lhudecek@ihjj.hr, mmihalj@ihjj.hr

Sažetak

U izlaganju se predstavljaju projekti koji se trenutačno provode na Odjelu za hrvatski standardni jezik u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Osobita se pozornost posvećuje četirima projektima: *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik*, *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – Jena*, *Muško i žensko u hrvatskome jeziku* i *Religijski pravopis* te načinu na koji se u njima ostvaruje normativnost i jezičnim razinama na kojima se ostvaruje.

Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik (projekt Hrvatske zaklade za znanost, početak projekta 1. ožujka 2017., završetak projekta 31. srpnja 2021., voditeljica projekta Lana Hudeček, (<http://ihjj.hr/mreznik/>) i *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – Jena* (početak projekta 24. svibnja 2019., završetak projekta 23. prosinca 2020.; od 24. prosinca 2021. projekt se nastavlja kao interni projekt Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje; voditeljica projekta Milica Mihaljević, <http://ihjj.hr/jena/>) opsežni su projekti čiji je cilj stvaranje osnove (rječnika i baze) koji se stalno dopunjuju. Iako se i u jednome i u drugome jezično normiranje najjasnije očituje na leksičkoj razini, ono se, naravno, na način koji se razlikuje u *Mrežniku* i *Jeni*, provodi i na ostalim jezičnim razinama (pravopisnoj, fonološkoj, morfološkoj, tvorbenoj, sintaktičkoj).

Projekti *Muško i žensko u hrvatskome jeziku* i *Religijski pravopis* interni su projekti Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (voditeljice Lana Hudeček i Milica Mihaljević).

Projekt Muško i žensko u hrvatskome jeziku (<http://ihjj.hr/projekt/musko-i-zensko-u-hrvatskome-jeziku/72/>) pokrenut je zbog potrebe višerazinskoga pristupa izricanju muško-ženskih odnosa u hrvatskome jeziku. Tim se odnosima u okviru projekta pristupa s različitih aspekata (od tvorbenih i normativnih do leksikografskih, sociolingvističkih, pragmatičkih i kontrastivnih), a normativni je tek jedan od njih. Cilj je projekta izrada jedinstvenoga portala tijesno povezanoga s radom na *Mrežniku*, u kojemu je predviđeno posebno polje za muško-ženske parove, i *Jeni* (u kojoj se donose profesijske imenice za mušku i za žensku osobu) te stranicama *Jezični savjetnik*, na kojima se već nalaze neki jezični savjeti povezani s muško-ženskim parovima.

Projekt *Religijski pravopis* usmjeren je uspostavi pravopisne norme u veoma zahtjevnome području. Upravo je složenost i opsežnost pravopisnih problema u tome području te velik broj pravopisnih problema koje opći pravopis u načelu ne rješava (nego je to zadatak posebnoga pravopisa) bio poticaj za pokretanje toga projekta. Pokazuje se koji se elementi trebaju uzeti u obzir u tako specifičnome području. Služba za jezične savjete prikupila je i veći broj upita koji se ne odnose samo na pravopisnu razinu nego i na probleme religijskoga nazivlja te koji će također biti uklopljeni u *Religijski pravopis* kako bi se korisniku dao podatak o odgovoru na česte upite povezane s vjerskim nazivljem iako nije riječ o strogo pravopisnoj razini. Među tim upitima nalaze se i upiti o muško-ženskim parnjacima/parovima u religijskome nazivlju te ćemo u izlaganju povezanost navedenih projekata objasniti upravo na normativnim problemima povezanim s donošenjem i obradom tih parnjaka/parova u okviru svakoga od projekata.

Ključne riječi: projekt, hrvatski jezik, pravopis, rječnik, norma

IMETI POLNE ROKE DELA: O IZZIVIH SLOVENSKE FRAZELOGIJE PRI ESKJ

NATAŠA JAKOP

ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Ljubljana, Slovenija, natasa.jakop@zrc-sazu.si

Povzetek

Frazeologija kot veda je v slovenskem jezikoslovju prisotna že skoraj 50 let. V njenem raziskovalnem fokusu so večbesedne ustaljene in semantično nemotivirane jezikovne enote, z rabo katerih besedilo pridobi svojevrstno ekspresivno razsežnost. Sodobne frazeološke raziskave so se metodološko odprle najrazličnejšim usmeritvam, ki raznovrstno frazeološko gradivo osvetlujejo s pragmatičnega, besediloslovnega, jezikovnokontrastivnega, kognitivnega, kulturološkega, prevodoslovnega, korpusnojezikoslovnega, leksikografskega in jezikovnodidaktičnega vidika, izsledki pa vplivajo tudi na uslovarjanje frazemov (v različnih tipih slovarjev). Frazeografija kot specialna leksikografska disciplina je v posameznih slovanskih jezikih različno razvita in se opira na rezultate frazeoloških raziskav ter aktualne splošnoleksikografske smernice. Slovenska frazeografija, ki sicer ni razvita do te mere, da bi imela v stroki splošno sprejete smernice, se razvija tudi ob pripravi splošnega razlagalnega slovarja (eSSKJ), katerega samostojen vsebinski segment predstavlja tudi pomenski opis frazeološkega gradiva. V prispevku razgrinjamo izzive, s katerimi se frazeologi in leksikografi srečujemo pri pripravi frazeoloških redakcij v eSSKJ. Značaj t. i. rastočega slovarja zahteva postavitev stabilnih meril za konsistentno slovarsko obravnavo frazemov (tako glede identifikacije frazemov kot tudi njihovega pomenskega opisa). Osredotočimo se na izzive, ki jih v leksikografski praksi sprožajo definicijske lastnosti frazemov na eni strani ter specifika digitalne dobe na drugi strani. Izzive skušamo tipološko opredeliti in jih analizirati ob aktualnem frazeološkem gradivu za eSSKJ.

Ključne besede: frazeologija, frazeografija, eSSKJ, portan Fran, digitalna doba

ДОСАДАШЊИ ДОМЕТИ СЛАВИСТИКЕ У ПРОУЧАВАЊУ МИКОЛОШКЕ ЛЕКСИКЕ

ЈЕЛЕНА ЈАНКОВИЋ

САНУ, Институт за српски језик, Београд, Србија, enanikolic11@yahoo.com

Сажетак

Миконими односно народна имена гљива ретко су предмет проучавања на славистичкој научној сцени. Рад се заснива на прегледу литературе у којима аутори разматрају ту врсту лексике у словенским језицима, са синхроног или дијахроног становишта. Досадашња истраживања тог лексичко термилошког поља односе се на опште називе за гљиве односно печурке, док су поједина оријентисана на етнолингвистичка сазнања.

Кључне речи: славистика, лексикологија, миконим, гљива, печурка

STIHOVI ZA POMIRENJE. POEZIJA MILANA MILIŠIĆA U NASTAVI HIJ-A

ANTONIO-TONI JURIČIĆ

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb, Hrvatska, atjurici@ffzg.hr

Sažetak

Lirski tekstovi u nastavi hrvatskoga kao inoga jezika (HIJ) mogu doprinijeti razvoju jezičnih kompetencija. Odstupanja od jezične norme, raznovrstan leksik, prenesena značenja, povijesne i kulturne pozadine izazov su i za studente i za lektore. Budući da "kraj pjesme njezin je početak" (S. Mihalić), bjelina što okružuje stihove i strofe poziva na čitanja. U izlaganju će se interpretirati neke od pjesama Milana Milišića s obzirom na strukturalna i tematska obilježja.

Ključne riječi: jezična norma, leksik, poezija, HIJ, Milan Milišić

SOME NOTES ON CURRENT SLAVIC PHYTONOMASTICS AND ETYMOLOGY: ICONYMIC STRUCTURE OF CLASSICAL NAMES FOR THE PLANT SPECIES *ACONITUM NAPELLUS* IN RELATION TO THEIR (SOUTH-)SLAVIC EQUIVALENT NAMING UNITS

MAJA KALEZIĆ

Serbian Academy of Sciences and Arts, Institute for the Serbian Language, Belgrade, Serbia,
maja3m@yahoo.com

Abstract

The paper deals with the etymology of the Serbian phytonym *nalep*, *nalijen* ‘*Aconitum napellus*’ attested in Karadžić’s Serbian dictionary as well as with its exact phytonymic equivalents in other Slavic languages, e.g., Slovenian *nalep*, *nalip*, Czech *nalep* ‘*id*’, etc. by comparing them on the phonological as well as on the semantical level with the Bulgarian verb *нална* (се) „налягам, нападдам“ (БЕР 4: 482). The etymological connection between the cited lexemes has not been ‘kept up-to-date’ even though the origin of the referent phytonym(s) has been subject to various linguistic discussions (Zubatý 1913: 265–270; Skok 2: 500–501; Pellegrini 1975: 142–153; Bezlaj 2: 213; Machek 1954: 45–47; Vajs 1985: 236–237; Тешић 2013: 3–11) for almost a century long.

This study based on the referent Slavic mini-phytonymic corpus encompasses the analysis of its morphological and its syntactic-semantic features and the conditions which enable its metaphorization and transition into other specific lexical layers – medical and pharmaceutical terms. It is necessary to underline that phytonymy is considered to be not only a linguistic study of traditional botanical names as a specific part of the lexicon of a particular language but also a linguistic study of a concrete designation consisting of distinct sets or layers of a lexeme from different semantic (sub)domains. Unfortunately,

misconceptions in understanding phytonymy (in)directly caused misconceptions regarding “holistic” understanding of the pair signifier and signified related to semiotics, which is one possible reason why most phytonymic studies written up to this moment, in ultima analysi reduced to the recognition of structural features of signifier in respect to the grammar settings and pure identification of signified in respect to visible or tangible referent recognition settings. Dimensions of e.g., word updating, are not even taken into consideration opposing the context in which Berger is writing that ‘it is in this way that we are all practicing semioticians who pay a great deal of attention to signs...’ (Berger 2012: 10).

By reconstructing the onomasiological procedure taken once by a Slavic onomatourgos, this paper aims to stress the 21st century’s linguistics need for an expansion of the traditional concept of this linguistic topic research, primarily into the field of cultural anthropology. Namely, in dealing with phytonymy, researchers usually get in touch with phytonyms-hyperonyms which have the most complex structure of the naming unit(s) transfer that put a phytonomastician in a position to be surrounded by totally insubstantial settings for reconstructing denominational processes. By creating a complicated morphism net it becomes almost impossible to reconstruct the original meaning of the onoma(ta) and subsequently, to identify designated referents, thus making the net even more incomplete. Suspicious identification of designations leads to misconceptions concerning eikones that lie behind them as well as to misconceptions concerning the determination of referents according to predefined categories in the human mind, which have originated and slowly developed over many centuries and through numerous vicissitudes. Therefore, a part of our research is dedicated to the species’ evidential role in the common Slavic traditional concept of medicine and healing praxis in that part where they border the so-called concept of (un)licensed toxicity from its first attestation until today.

Key words: etymology, phytonomastics, diachronic semantics, Serbian (and South-Slavic) traditional pharmakon antidoton – nomenclature, cultural anthropology

PREVAJANJE ŠKOTSKEGA NAREČJA V RUŠČINO IN SLOVENŠČINO: POEZIJA ROBERT BURNSA V PREVODIH J. MENARTA IN S. MARŠAKA

NATALIA KALOH VID, MIHAELA KOLETNIK

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija, natalia.kaloh@um.si, mihaela.koletnik@um.si

Povzetek

Pričujoča razprava osvetljuje prevod škotskega narečja v pesmih znamenitega škotskega pesnika Roberta Burnsa v ruščino in slovenščino. Burns je namreč v svojem pesniškem opusu spretno združil dve jezikovni tradiciji, pogovorno škotščino in knjižno angleščino, s čimer je med prvimi ustoličil pomen škotskega narečja kot sredstva za izražanje v književnosti. Da je škotsko narečje samosvoje in zelo raznoliko, kaže slovarček, ki ga je dodal npr. pesmi *Halloween* in v katerem je razložil pomen posameznih škotskih izrazov. V prispevku se osredotočava na prevod Burnsovih pesmi v ruščino in slovenščino, pri čemer ocenjujeva prevajalske strategije na ravni posamičnih besed v obeh prevodih. Ob tem naju zanima še, če so prevajalčevim odločitvam morda botrovali tudi kulturna tradicija, zgodovinske ali politične razmere, saj sta oba prevajalca živela in ustvarjala v času komunističnega režima, ki je strogo začrtal način življenja in ravnanja posameznikov. Avtor ruskega prevoda, nastalega v nekdanji Sovjetski zvezi, je Samuil Maršak, slovenskega, nastalega v Sloveniji za časa bivše Jugoslavije, pa Janez Menart. Izsledki raziskave kažejo, da se je Maršak v svojem prevodu skorajda popolnoma izognil rabi narečja ali narečno zaznamovanih besed, da bi ponazoril Burnsovo značilno prepletanje narečnih izrazov s knjižnimi. Upoštevajoč vpetost dialekta v kulturno okolje, je Maršakova odločitev, ki je v prid prevajalski strategiji nevtralizacije narečja, nekoliko nenavadna. Kljub temu so bili Maršakovi prevodi v nekdanji Sovjetski zvezi zelo priljubljeni, o čemer pričajo milijonske naklade, številni ponatisi Burnsa v prevodu tega prevajalca pa kažejo, da njegova priljubljenost vse do danes ni upadla. Na drugi strani Menart v svojem prevodu pogosto uporablja narečne in pogovorne izraze, pri čemer se poslužuje strategije kompenzacije. Za razliko od Maršakovih njegovi prevodi nikoli niso bili ponatisnjeni.

Ključne besede: Marshak, Burns, Menart, narečje, škotščina, prevod

BESEDNODRUŽINSKI SLOVAR SLOVENSKEGA JEZIKA KOT TUJEGA JEZIKA

BORIS KERN

ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Ljubljana, Slovenija, boris.kern@zrc-sazu.si

Povzetek

V slovenskem jezikoslovnem prostoru še ni prišlo do izdaje celovitega stopenjskega slovarja slovenskega jezika, ki bi obsegal vse neposredne in posredne tvorjenke iz netvorjenih besed, razvrščene glede na stopnje tvorjenosti. Leta 2004 je bil izdan poskusni zvezek za iztočnice na črko B *Besednodružinskega slovarja slovenskega jezika* I. Stramljič Breznik, ki pa žal (še) ni doživel razširitve. Tovrstni tipi slovarjev so bili v nekaterih jezikoslovnih okoljih, zlasti slovanskih, sprva izdani v različici, namenjeni govorkam_cem jezika kot drugega in tujega jezika, v tem formatu pa so pogosto igrali tudi vlogo poskusnih zvezkov kasnejših celovitih stopenjskih slovarjev.

Glede na to, da tovrstni slovarji celovito prikažejo besedotvorni mehanizem določenega jezika, nedvomno predstavljajo med drugim dobro gradivsko izhodišče tako pri pripravi najrazličnejših didaktičnih gradiv za poučevanje/usvajanje določenega jezika kot drugega in tujega, pri širjenju besedišča učecih se, kot tudi pri raziskavah s področja poučevanje jezika kot drugega in tujega jezika. Besedotvorne vsebine imajo v procesu poučevanja/usvajanja jezika kot drugega in tujega jezika najpogosteje marginalno vlogo oziroma je njihova sistematičnejša obravnava celo skoraj povsem spregledana, kljub temu da so različne raziskave pokazale, da je poznavanje besedotvornih mehanizmov pri usvajanju danega jezika izrednega pomena.

V prispevku bodo najprej predstavljeni in ovrednoteni obstoječi besednodružinski/stopenjski slovarji in jezikovni priročniki, ki so namenjeni učecim se določenih jezikov kot drugih in tujih. Osrednja pozornost pa bo namenjena predstavitvi koncepta načrtovanega spletnega Besednodružinskega slovarja slovenskega jezika kot tujega jezika, ki bo prvi tovrstni slovar za slovenščino. Predstavljeni bodo namen, vsebina, zgradba in predviden obseg slovarja.

Ključne besede: besedotvorje, stopenjsko besedotvorje, besednodružinski slovar, slovenščina kot drugi in tuji jezik

PRIMERJALNI FRAZEMI Z ZONIMNIMI SESTAVINAMI V SLOVENŠČINI IN RUŠČINI

MIHAELA KOLETNIK, NATALIA KALOH VID

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija, mihaela.koletnik@um.si, natalia.kaloh@um.si

Povzetek

V prispevku se osredinjamo na primerjalne frazeme, ki imajo kot eno od sestavin poimenovanje za žival. Živalski frazemi s preslikavo zunanje podobe živali ter njenih ustaljenih, resničnih, domnevnih ali velikokrat antropomorfno pripisanih lastnosti na človeka označujejo ljudi in razkrivajo njihov značaj, poleg tega pa tudi nazorno prikazujejo človekovo vrednotenje živali v določeni skupnosti ter kakšen položaj ji ta pripisuje. Kontrastivne primerjave frazeologije različnih jezikov kažejo, da v frazeološkem sestavu dveh ali več jezikov pogosto prihaja do podobnosti, ki se odražajo zlasti v procesih frazeologizacije in izkazujejo nekatere univerzalne zakonitosti. K podobnim načinom izražanja situacij v frazemih prispevajo podobne življenjske izkušnje, podoben način mišljenja in dojetanja ter tesni zgodovinski stiki med posameznimi narodi. Na podlagi primerjanega gradiva, pridobljenega s sistematičnimi izpisi iz *Slovenskega frazeološkega slovarja* (Keber 2011), ruskega frazeološkega slovarja – *Фразеологический словарь русского языка* (Телия 2006) in *Hrvaško-slovanskega slovarja primerjalnih frazemov* (*Hrvatsko-slavenski rječnik poredbenih frazema* /Fink Arsovski 2006/), se da glede na pomensko, motivacijsko in oblikovno raven določiti štiri skupine frazemov, in sicer: (1) frazemi, ki so v slovenščini in ruščini identični na pomenski, motivacijski (podoba) in oblikovni ravni (*močen (močan) kot bik* – *сильный как бык*; *delati (garati) kot konj* – *работать как лошадь*; *pijan kot svinja* – *пьяный как свинья* ‘zelo pijan’); (2) frazemi, ki so identični v pomenu in podobi, razlikujejo se v obliki (*gledati se (biti, prepirati se) kot pes in mačka* – *жить как кошка с собакой*); (3) frazemi, ki imajo v slovenščini in ruščini identičen pomen in obliko, razlikujejo se v podobi (*besen (jezen) kot ris* – *сердитый как волк* (<ценная> *собака*); *sam kot pes* – *сам как сын*; *piti kot krava* (*živina, žolna, žaba*) – *пить как лошадь* ‘zelo, veliko piti’); (4) frazemi, ki so v slovenščini in ruščini identični v pomenu, razlikujejo se na motivacijski in oblikovni ravni (*imeti jezik kot krava rep* – *язык как бритва у кога*).

V prispevku bomo s kontrastivnim pristopom skušali pokazati, na osnovi katerih slik je nastal isti frazeološki pomen v slovenščini in ruščini, kateri frazemi so imeli enako ali podobno izhodišče, koliko je na oblikovanje frazeološkega pomena vplivala simbolika živali in ali so bile iste (ustaljene, resnične, domnevne, pogosto tudi antropomorfno pripisane) lastnosti posamezne živali motivirajoče pri njihovem nastajanju.

Ključne besede: frazeologija, primerjalni frazemi, animalistični frazemi, slovenščina, ruščina

»SOVRAŠTVO JE PREPROSTO« – PREPLET OBLIKE IN POMENA V IZBRANIH ROMANIH F. BACKMANA

MIRA KRAJNC IVIČ

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija, mira.krajnc@um.si

Povzetek

Prispevek jezikovnopragmatično in jezikovnostilistično analizira izbrane, v slovenščino prevedene romane Fredrika Backmana (*Babica vas pozdravlja in se opravičuje*, *Tu je bila Britt-Marie* in *Mi smo Medvedi! Kaj šteje več: posameznik ali skupnost?*), ki so v letih od 2016 do 2018 izšli pri založbi Mladinska knjiga. Za romane je značilna izrazita, a prikrita družbenokritična nota, vidna skozi (mentalni, družbeni in fizični) »svet« udeležencev in njihove komunikacijske vzorce, ki odražajo večjo ali manjšo mero vljudnosti v odvisnosti od sogovorca: poniževalnost in agresivno nastopaštvo do tistih brez družbeno dane moči. Pozornost pri analizi je namenjena osrednjim ženskim likom v različnih življenjskih obdobjih (sedemletna Elsa, petnajstletna Maya in triinšestdesetletna Britt-Marie) v raznovrstnih odnosih, npr. medsosedskih, družinskih, vrstniških, v odnosih, ki polarizirajo skupnost na mi in vi, dobro in slabo, glede na spol ali družbeno moč. Omenjene Elsa, Maya in Britt-Marie predstavljajo posameznice in njihovo mesto v skupnosti (ali zunaj nje) ob življenjskih dogodkih in dogajanjih, ki jih zaznamujejo vsako na svoj način (prezgodnja smrt zaradi bolezni, posilstvo, šibka ali nikakršna samorealizacija). Pozornost je tako namenjena tematiki, ki je tudi v trenutni družbeni situaciji aktualna za skupnost kot celoto in tudi za posameznika, posameznico. Z vidika jezikovnostilistične analize je v osredju razumevanje besedila kot sestavljenega znaka, saj sprememba oblike ali izrazne podobe (na skladenjskih, leksikalni, vizualni ravni) spremeni besedilno sporočilo. Tako se recimo v romanu *Mi smo medvedi* kot refren ponavlja stavek »*Ko si star petnajst let ...*«, s katerim pripovedovalec vrednoti, poudarja težo položaja, v katerem se je znašla zlasti Maya, a tudi drugi njeni vrstniki (Amat, Kevin), ki naj bi na svojih ramenih nosili odgovornost za boljšo prihodnost celotne skupnosti. Stil pripovedovanja je lahкотen, mestoma humoren, zaradi dramatičnega sedanjika, brezvezja ipd. napet ter sledi toku misli osrednjega lika, npr.

»Plošček vodi desno, levo, desno in čaka, da se bo vratar pomaknil na eno stran, čaka, čaka, čaka, in ko končno vidi, da so se vratarjeve drsalke nagnile za vsega nekaj milimetrov, med drsanjem ustrelji v drugi kot. Mreža se zamaje, plošček pristane v vratih.« Naklonjenost in nenaklonjenost sta izraženi z disfemizmi (*bunka, opica, odjebi, klinc jih gleda*) in norčevanjem, npr. »obrvi se ji stisnejo v kosmatega črva / ... / Britt-Marie in črv jo še vedno grdo gledata«. Oblika povedi/izreka na ključnih mestih podpira njeno/njegovo sporočilo (»Ni ljubezen tista, ki najhitreje poveže ljudi, saj je težka, zahtevna. Sovraštvo je preprosto.«) Izbrani romani kot leposlovna besedila spodbujajo jezikovno sporazumevalno zmožnost, saj bralec ob zabavanju pri branju, prepuščanju domišljiji, nujnem dodajanju lastnih izkušenj za približevanje verjetnemu pisateljevemu sporočilu pridobljeno znanje lahko prenese na področje vsakdanjega komuniciranja in s tem na analizo neumetnostnih besedil.

Ključne besede: jezikovna pragmatika, jezikovna stilistika, jezikovni znak, roman, Fredrik Backman

PARIŠKI ZBORNİK SLAVE 73 NA PROPUTOVANJU OD 14. DO 21. STOLJEĆA

TANJA KUŠTOVIĆ

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb, Hrvatska, tkustovi@ffzg.hr

Sažetak

Pariški zbornik Slave 73 ili Borislavićev zbornik (1375) najstariji je sačuvani cjeloviti zbornik glagoljaške tradicije koji najavljuje puno bolje sačuvano zborničko bogatstvo s kraja 14. te tijekom cijeloga 15. i 16. stoljeća. To je i jedini hrvatskoglagoljski zbornik vezan uz Šibenik, ujedno to je do sada jedini poznati zbornik pisan za redovnice. Zbornik sadrži neke neliturgijske tekstove (apokrifne, legende svetaca, propovijedi), ali i liturgijske i biblijske tekstove (tekstove psaltira i muke).

Čuva se u Nacionalnoj knjižnici Francuske pod signaturom Slave 73. U Pariz je došao iz Španjolske 1951. godine. Prvi ga je opisao Marin Tadin 1954. godine, a na njegova istraživanja nadovezala su se, zbog nedostupnosti dokumenta samo sporadično, istraživanja Josipa Leonarda Tandarića, Anice Nazor, Johannes Reinhardta, Vesne Badurina Stipčević, Marinke Šimić. Ta su se istraživanja uglavnom referirala na biblijske i liturgijske tekstove unutar zbornika. Do sada je istražena grafijsko-fonološka razina u jednom dijelu zbornika, a buduća bi istraživanja trebala obuhvatiti sve dijelove zbornika i na drugim jezičnim razinama, morfološkoj, sintaktičkoj i leksičkoj. Pritom bi se uspostavio odnos prema starijim i mlađim hrvatskoglagoljskim misalima i brevijarima, osobito s Akademijinim brevijarom (1384), Baromićevim brevijarom (1493) te Kožičićevim Misalom hruackim (1531), kao i prema drugim zborničkim tekstovima Ivančićev zbornik (14./15. st.) i Tkonski zbornik (16. st.).

Nedavno je Nacionalna knjižnica Francuske (Bibliothèque nationale de France) na molbu Staroslavenskog instituta u Zagrebu digitalizirala ovaj dokument i tako ga učinila dostupnim širem krugu istraživača. U ovom slučaju, pod digitalizacijom se podrazumijeva postavljanje dokumenta na web stranicu Nacionalne knjižnice Francuske u obliku slike

(<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b52511552v.r>) To je prvi i veoma važan korak koji omogućuje znanstvenicima daljnju analizu. U zamišljenom četverogodišnjem projektu kojeg financira Hrvatska zaklada za znanost, Staroslavenski institut sa suradnicima iz Filozofskog fakulteta Univerziteta u Ljubljani i Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu napraviti će korak dalje tako što će tekst transliterirati na latinicu i uključiti u kompjutorski program osmišljen upravo za proučavanje ovog dokumenta.

Na skupu će biti predstavljen navedeni program, dovest će se u odnos s programom koji je bio osmišljen za proučavanje hrvatskih protestantskih tekstova, ali i u odnos s tradicionalnim proučavanjima te će se nastojati pokazati prednosti i nedostaci tradicionalnih i suvremenih proučavanja hrvatskoglagoljskih srednjovjekovnih tekstova.

Ključne riječi: filologija, tekstološka proučavanja, glagoljica, računalni program, Pariški zbornik Slave 73

SLAVISTIČKI STUDIJI DANAS U LOKALNOJ I GLOBALNOJ PERSPEKTIVI

IVANA LATKOVIĆ

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb, Hrvatska, ilatkovi@ffzg.hr

Sažetak

U radu će se tematizirati slavistički studiji u novijoj prošlosti i danas, i to s polazištem u iskustvu zagrebačkog studija južnoslavenskih jezika i književnosti, u kontekstu njegove bogate tradicije i neizvjesne budućnosti. Aktualna situacija na slavističkim studijima u Europi i šire razmatrat će se s obzirom na brojne izazove s kojima se oni susreću unazad tridesetak godina, a koji su, među ostalim, proizašli i iz promjena razumijevanja znanja, statusa institucije sveučilišta, znanosti itd. Upravo u toj istraživačkoj perspektivi, dakle, prije svega s naglaskom na današnju krizu humanistike i s obzirom na specifičnu situaciju u slavistici nakon pada berlinskog zida, u radu će se propitivati aktualni status slavistike glede na danas naglašena načela mjerljivosti i profitabilnosti, komercijalizaciju obrazovanja, posljedice Bolonjskog procesa i dr. Zaključno će se sažeti mogućnosti i perspektive slavističkih studija u bližoj budućnosti, i to uzimajući istodobno u obzir ovdašnje iskustvo i tradiciju te prevladavajuće tendencije u širem, globalnom kontekstu.

Ključne riječi: slavistički studiji, slavistika danas, kriza humanistike, status znanja, perspektive slavistike

SLOVENSKI PISCI U LEKTIRI I UDŽBENICIMA ZA HRVATSKI JEZIK

VALENTINA MAJDENIĆ

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Osijek, Hrvatska,
vmajdeni@gmail.com

Sažetak

Pojam školske lektire odnosi se na popis djela koja učenici moraju obvezatno pročitati tijekom školske godine, a propisan je Nastavnim planom i programom za svaki razred te Nacionalnim okvirnim kurikulumom. Svrha lektire jest prvenstveno razvijati kulturu čitanja kod učenika, bogatiti njihov rječnik i upoznati ih s pisanom riječi kao takvom. Nastavni plan i program propisuje djela za književnu lektiru za svaki razred, daje temeljna metodička određenja, svrhu i zadaće čitanja lektirnih djela, a to su stjecanje književne kulture i kulture čitanja. Nacionalni okvirni kurikulum određuje četiri odgojno-obrazovna ciklusa za stjecanje temeljnih kompetencija. Prvi ciklus obuhvaća prva četiri razreda osnovne škole. Također, propisuje odgojno-obrazovna područja općega obveznoga i srednjoškolskoga obrazovanja, a to su: jezično-komunikacijsko područje, matematičko, prirodoslovno, tehničko i informatičko područje, društveno-humanističko, umjetničko i tjelesno i zdravstveno obrazovno područje.

Književno djelo odabrano za učenike razredne nastave mora biti na razini njihovog emocionalnog i intelektualnog razvoja, a to znači da je primjereno doživljajno – spoznajnim mogućnostima učenika. U udžbenicima književnosti za mlađu školsku dob zastupljena su brojna književna (literarna) djela, domaćih i stranih pisaca, među kojima su i slovenski. U radu će se istražiti u kojoj su mjeri zastupljeni slovenski pisci u lektiri i udžbenicima književnosti za mlađu školsku dob te kojim su književnim vrstama zastupljeni. Istraživački korpus čine popisi lektirnih naslova iz Nastavnoga plana i programa i Nacionalnog okvirnog kurikuluma te udžbenici Hrvatskoga jezika za mlađu školsku dob (od 1. do 4. razreda) tiskanih od 2014. godine do danas.

Ključne riječi: lektira, udžbenici, književno djelo, slovenski autori, književne vrste

FEMINATIVI V TRETJI IZDAJI SLOVARJA SLOVENSKEGA KNJIŽNEGA JEZIKA (ESSKJ) IN V SPROTNEM SLOVARJU SLOVENSKEGA JEZIKA

TJAŠA MARKEŽIČ

Prva gimnazija Maribor, Maribor, Slovenija, tjasa.markezic@prva-gimnazija.org

Povzetek

V prispevku prikazujemo feminine v enojezičnih slovarjih slovenskega jezika skozi zgodovino, pri čemer se osredotočamo na tovrstna poimenovanja v spletnem Slovarju slovenskega knjižnega jezika (eSSKJ) in Sprotnem slovarju slovenskega jezika (SSSJ). Zbrano gradivo iz obeh virov smo proučevali z besedotvornega in pomensko-funkcijskega vidika. Gre za izobčnoimenske feminine, tvorjene z dodajanjem ženskospolskega priponskega obrazila moškospolskemu poimenovanju (*hejterka*) ali z zamenjavo celotnega ali zgolj izglasnega dela moškospolskega obrazila z ženskospolskim ob isti podstavi (*poduhovljenka*). Feminativi v teh dveh virih izhajajo iz domačih (*snubka, sprehajalka, vplivnica*) ali prevzetih podstav (*fejmička, influencerka, youtuberka*). Ugotavljamo, da kot produktivni prevladujeta feminativni priponski obrazili *-ica* in *-ka*, ki sta že po dosedanjih raziskavah najproduktivnejši pri feminativni tvorbi. Pomensko pa zbrane feminine lahko razporedimo v več skupin; izražajo namreč položaj v družbeni strukturi, sorodstvena in druga razmerja, poimenovanja živali, bajeslovna bitja, povezanost z mediji in družbenimi omrežji itd. Pomenske razlage iz tretje izdaje Slovarja slovenskega knjižnega jezika smo primerjali s tistimi iz druge izdaje. Opažamo, da v spletnem rastočem slovarju nastopajo feminativi z drugačnimi, kompleksnejšimi pomenskimi razlagami kot v SSKJ 2. Rabo feminativov iz SSSJ pa smo preverjali po korpusu Gigafida2.0. Z več kot 30 konkordancami so zastopane le *chefinja/šefinja, gladiatorka, hornistka, podizvajalka, sprehajalka in vlogerka*.

Ključne besede: slovenski jezik, besedotvorje, feminativi, priponsko obrazilo, korpus

O IMENOLIKOSTI HRVATSKIH POSVOJNIH PRIDJEVA

IVAN MARKOVIĆ

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb, Hrvatska, ivan.markovic@yahoo.com

Sažetak

U tipološkoj literaturi poznata je odlika slavenskih posvojnih pridjeva da upravljaju ličnim zamjenicama, relativnim zamjenicama, čak i modifikatorima (usp. Corbett 1987), tj. da se vladaju kao oblici imenice. Slavenski jezici tu odliku posjeduju u većoj ili manjoj mjeri, npr. lužičkosrpski u velikoj, hrvatski u manjoj (usp. Marković 2008). Izlaganje će se nastaviti na prethodno istraživanje (usp. Marković 2008) i donijeti nove podatke o mogućnosti hrvatskih posvojnih i odnosnih pridjeva da upravljaju ličnim i relativnim zamjenicama (*koji, čiji*), dakle o rečenicama poput *Ti stavovi odgovaraju Katičićevima, koji na sličan način...*, u kojima je posvojni pridjev Katičićev antecedent relativnoj zamjenici koji. Podaci će se temeljiti na korpusu recentnih potvrda sakupljenih u suvremenim tekstovima te na detaljnijoj analizi potvrda iz internetskih korpusa. Pokazat će se koliko je imenolikost posvojnih hrvatskih pridjeva živa, u kojem tipu tekstova i u kojim registrima hrvatskoga te kakve to posljedice ima na razumijevanje pridjeva kao vrste riječi.

Ključne riječi: posvojni pridjev, antecedent, relativna rečenica, hrvatski, slavenski jezici

UNDERSTANDING THE NEIGHBORING CULTURES – CHALLENGES IN HUNGARIAN UNIVERSITY EDUCATION

ANDOR MÉSZÁROS

Eötvös Loránd University of Sciences, Faculty of Humanities, Budapest, Hungary, meszaros.andor@btk.elte.hu

Abstract

In my paper I would like to describe the aspects of one of the most significant challenges of today's Hungarian university education in humanities: the future belongs to Slavic philologies, Central European Studies, or both. While one of the basic issues of 20th century Hungarian culture was the question of getting to know the neighboring cultures and speaking in the neighboring languages has become a motto of the orientation of the Hungarian culture, we have seen a sharp change in recent times. Central European Slavic philologies have gradually become small disciplines in Hungary. In addition to the decrease in the number of students, fundamental questions have also arisen in connection with the tasks of the Slavic philology departments. What is the role of the Slavic philologies in Hungary? Are these departments the higher education background for the members of the minority groups living in Hungary? Are they language learning institutions? Should they focus on linguistics, literary history, translation, literary transmission or realia? Will they retain their role in the European Higher Education Area at all? Should the training places of Hungarian intellectuals speaking Central European languages be in Hungary, or should they study Slovak, Czech, Polish, Slovenian or Croatian language in Bratislava, Prague, Warsaw, Krakow, Ljubljana, Maribor, Zagreb?

I would like to draw attention to the importance of Central European Slavic studies and the knowledge of the neighboring "small" languages. I would like to present the attempts made at ELTE to meet the challenges of the present. On the one hand, I describe the initiative which aims at networking and cooperation between the Central European Hungarian Studies, Hungarology and Central European Slavic Studies in Hungary. On the other hand, I want to outline the issues of developing the Central European Studies

program, which could provide an opportunity to train professionals who know the current regional challenges. They also become suitable for literary transmission, as the program also includes aspects of cultural history and literary history and the thorough acquisition of a neighboring language is required too.

Key words: small languages, regional studies, Slavic studies, literary and cultural relations, research perspectives

RAZISKOVALNI POTENCIALI SLOVANSKIH IN MEDSLOVANSKIH FRAZEOLŠKIH RAZISKAV NA PRIMERU NEKONVENCIONALNIH REPLIK

MATEJ METERC,¹ JOZEF PALLAY²

¹ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Ljubljana, Slovenija, matej.meterc@zrc-sazu.si

²Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Ljubljana, Slovenija, jozef.pallay@ff.uni-lj.si

Povzetek

V raziskovanju paremiološkega žanra nekonvencionalnih replik, ki jim po svetu še ni bilo ni bilo posvečeno veliko pozornosti, sta se avtorja lahko oprla zlasti na raziskave peščice slovanskih jezikoslovcev. Po izvedbi anket med več kot petstotimi slovenskimi in slovaškimi govorci ter poizvedovanju pri govorcih drugih jezikov (npr. poljščine, češčine, angleščine in nemščine) ugotavljata, da ima področje intersubjektivnih frazemov močan raziskovalni potencial v slovanskem in širšem kontekstu; s frazeološkega in vrste drugih vidikov.

Ključne besede: frazeologija, paremiologija, humor, replika, frazem

ГНЕВОТ НИЗ ПРИЗМАТА НА ЗООНИМНАТА ФРАЗЕОЛОГИЈА НА МАКЕДОНСКИОТ И НА РУСКИОТ ЈАЗИК

БИЉАНА МИРЧЕВСКА-БОШЕВА

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Филолошки факултет „Блаже Конески“, Скопје,
Македонија, biljana.mirchevska@gmail.com

Апстракт

Во овој труд фокусот ќе биде ставен на емоцијата гнев и нејзиното изразување преку зоонимните фраземи во македонскиот и во рускиот јазик. Целта е да се претстави сликовитоста и метафоричноста на зоонимната фразеологија со која се искажува оваа емоција, како и да се согледаат разликите и сличностите во фразеолошката претстава на гневот во македонскиот и во рускиот јазик.

Фраземите со зоонимна компонента претставуваат значен дел од вкупниот фразеолошки фонд на секој јазик. Нивната многубројност се должи пред сè на присутноста на животните и непосредниот контакт на човекот со нив, доброто познавање на нивните основните карактеристики, однесувањето и начинот на живот. Со својата експресивост, сликовитост и метафоричност овие фраземи претставуваат одличен начин за изразување карактерни особини, интелектуални способности, емоционални и физички состојби и слично. Ова се должи на фактот дека искуството и знаењата за животните претставуваат одлично тло за сфаќање на некој непознат и апстрактен поим имајќи предвид дека човекот секогаш посегнува по нешто што му е добро познато во обид да го разбере она му далечно и апстрактно. Ова е во согласност и со когнитивната теорија на метафората според која метафората и метонимијата како механизми за пренос на знаења од една област во друга подразбираат дека за потполно разбирање на еден апстрактен поим мора да се користи друг конкретен, физички концепт. Притоа искуствата од физичкиот свет служат како природна и логичка база за сфаќање на апстрактните концепти.

Во оваа прилика ќе бидат анализирани зоонимните фраземи кои означуваат гнев како една од основните и најинтензивните негативни емоции. Гневот се дефинира како емоција со висок интензитет која може да биде предизвикана од објективни настани, но исто така може да биде ирационална, неразумна, предизвикана од автосугестија. Во доживувањето на гневот разликуваме 5 етапи: навредлив настан, појава на гнев, обид да се контролира гневот, губење на контролата, акт на одмазда.

Фразеолошката слика на гневот започнува со навредливиот настан кој предизвикува појава на гнев кој наполо свој одраз во *му станува на опашката* во македонскиот јазик и *соли на хвост насытатъ* во рускиот јазик, преку појава на гнев <зелени> *гуштери болва*, па сè до губењето на контролата и актот на одмазда: *како разјарен бик, како рис, како бесно куче, како одвзано куче, како куче од синцир; бесен (лут) како змија, змија осојница, с'ска како змија* и други во македонскиот јазик и *разъяренный как бык, разъяренный как медведь, сердитый как волк, сердитый как собака на цепи, как цепной пес, как с цепи сорвался, шипеть как змея* во рускиот јазик.

Овој мал сегмент од зоонимната фразеологија покажува дека доминираат сличностите и совпаѓањата во фразеолошката слика на гневот во анализираниите јазици како резултат на општоприфатените претстави и силното библиско влијание, додека разликите кои се должат на спецификите на разгледувани јазици и култури се застапени во помал број.

Клучни зборови: зооними, фразеологија, гнев, македонски јазик, руски јазик

NAGLASNE ZNAČILNOSTI SAMOSTALNIKOV S KONČAJEM *-AR* V SODOBNI KNJIŽNI SLOVENŠČINI

TANJA MIRTIC

ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Ljubljana, Slovenija, tanja.mirtic@zrc-sazu.si

Povzetek²

V prispevku bodo prikazane naglasnomestne značilnosti občnoimenskih samostalnikov s končajem *-ar* v sodobni knjižni slovenščini. Obravnavane bodo tako prevzete besede kot tudi domače tvorjenke. Tovrstni samostalniki izkazujejo v obstoječih jezikovnih priročnikih in tudi v sodobni knjižni rabi precej naglasnomestnih dvojnic, pri nekaterih primerih ima naglasno mesto lahko tudi pomenskorazločevalno vlogo (npr. samostalnik *čebelar* – če je naglašen koren besede pomeni »ptico živih barv«, če pa je mesto naglasa na priponskem obrazilu *-ar* pomeni »osebo, ki se ukvarja z gojenjem čebel«, prim. eSSKJ na slovarskem portalu Fran).

Sodobne tendence naglaševanja bodo ugotovljene s pomočjo več spletnih anketnih raziskav, v katerih sodelujejo jezikovni uporabniki različnega lokalnega porekla, različne starosti, izobrazbe in poklica. V raziskave bodo vključene tako enote, pri katerih so v dosedanjih jezikovnih priročnikih že prepoznane naglasnomestne dvojnice (prim. SSKJ, SSKJ2, SP 2001), kot tudi enote, ki naglasne dvojničnosti v priročnikih še nimajo zabeležene (npr. *bibliotekar*, *gobar*, *mešetar*).

Cilj raziskave je ugotoviti dinamiko naglaševanja teh samostalnikov. Opažamo namreč, da je v sodobni jezikovni praksi pri nekaterih samostalnikih, ki v dosedanjih jezikovnih priročnikih izkazujejo naglasnomestno dvojničnost, naglaševanje na korenu besede postalo zelo redko (npr. *cvetličar*, *sirar*, *slasčičar*), pri drugih pa se še vedno ohranja, bodisi kot enakovredna, prednostna ali neprednostna naglasna dvojnica.

²Prispevek je nastal v okviru programa P6-0038, ki ga financira ARRS, in v okviru aplikativnega podoktorskega projekta *Rastoča baza pravorečnih težav* (Z6-1890) ter aplikativnega projekta *OptiLEX* (L7-9406), ki ju delno financira ARRS.

Ključne besede: govorjeni knjižni jezik, glasoslovje, naglasno mesto, dvojničnost, metoda anketiranja

KULTURNE ŠTUDIJE IN SODOBNI SLOVENSKI DETEKTIVSKI ROMANI: OBSTOJEČE RAZISKAVE IN MOŽNI RAZISKOVALNI PRISTOPI

PRIMOŽ MLAČNIK

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, Slovenija, primoz.mlacnik@fdv.uni-lj.si

Povzetek

Število slovenskih detektivskih in (širše) kriminalnih romanov v enaindvajsetem stoletju se povečuje. Veča se njihova branost, publiciteta in priljubljenost. Čeprav postajajo slovenski detektivski romani vse bolj družbeno pomenljivi, ostajajo iz vidika kulturnih študij v akademskih diskusijah vsebinsko večinoma neraziskani in zapostavljeni raziskovalni predmeti. Od izdaje Memento umori, zbirke prevedenih klasičnih esejev o detektivski fikciji iz leta 1982 (s spremno študijo Slavoj Žižka in Rastka Močnika), so slovenski akademiki s področja kulturnih študij dozdevno pozabili na oblikovanje teorije, na strukturalno analizo in interpretacijo pomenov in družbenih vlog slovenskih detektivskih romanov. Obstaja le peščica kritičnih študij slovenskega žanra kriminalke in detektivskih romanov s perspektive literarne zgodovine in komparativistike, ki obravnavajo razvoj slovenskega detektivskega žanra v dvajsetem stoletju (Kmecl 1975; Pregelj Balog 2003; Pregelj 2004; Svetina 2003; Zupan Sosič 2001, 2017), in peščica diplomskih in magistrskih del, ki obravnavajo žanrske in tržne vidike slovenskih detektivskih romanov v enaindvajsetem stoletju (Levstek 2019; Tivadar 2020).

Ker je detektivski roman zgodovinsko konservativen žanr (Cawelti 1977: 195; Žižek in Močnik 1982: 295), ki potrjuje zatiralne težnje modernosti, se vzpostavlja vprašanje, ali je vzpon slovenskega detektivskega romana v enaindvajsetem stoletju del širšega kulturnega konservativnega obrata, oziroma kako slovenski detektivski romani v enaindvajsetem stoletju potrjujejo ali nasprotujejo obstoječemu družbenemu redu v kontekstu velikih kulturnih pripovedi, kot so razpad Jugoslavije v devetdesetih letih, vstop Slovenije v Evropsko zvezo, globalna ekonomska in ekološka kriza, vzpon evropskih avtoritarnih držav in (celo) pandemija covid-19.

Nekaj možnih področij interdisciplinarnega raziskovanja kulturne substance slovenskih detektivskih romanov obsega raziskovanje razmerja med formo, vsebino in kulturnim kontekstom, strukturalno analizo pripovedi, analizo estetike zločinov in analizo kulturnih reprezentacij. Detektivski roman lahko obravnavamo kot polje kulturnega boja in kot polje boja med različnimi idejami, ki se nanašajo na kategorije spola, razreda, rase, etničnosti in seksualnosti. Razmerje med klasično in trdo detektivsko zgodbo ter družbeno ureditvijo, vprašanji narodne identitete (Krajenbrink, Quinn 2009: 1–10; Zupan Sosič 2001: 43) in kolektivnimi prizadevanji (Svetina 2003: 263) se je raziskovalno že izkazalo za kulturno relevantno (Cawelti 1977: 80–161; Žižek, Močnik 1982: 333–348).

Plodovita je tudi strukturalna analiza pripovedi (razmerja med detektivom, žrtvijo in zločincem v odnosu do končnih nagrad in sankcij). Na področju preučevanja estetike zločinov pa je relevantna analiza organizacije detektivskih indicev ali kulturnih kriptogramov kot tudi analiza drugih podrobnosti, ki so povezane s kategorijami zločina (Black 1991; Braham 2004; De Quincey 1827; Evans 2009; Gregorion 2007; Klokočovnik, Šterk 2019; Knight 1980, 2004; Močnik, Žižek 1982; Platten 2001; Srebrnick Gilman 2005) in krivde (Freud 2001b; Harpham 2014; Knight 1980: 26–33; Močnik, Žižek 1982; Söderlind 2011: 159–170).

Prispevek obravnava interdisciplinarno triangulacijo epistemoloških pozicij in metodoloških pristopov, ki izhajajo iz poststrukturalizma, psihoanalize, sociologije literature, literarne teorije in kulturnih študij. Ponuja možne interdisciplinarne nastavke za analizo sodobnih slovenskih detektivskih romanov in na podlagi nekaterih mednarodnih raziskav detektivske fikcije v enaindvajsetem stoletju pokaže, kako bi bilo možno sistematično analizirati sodobne slovenske detektivske romane v razmerju do kolektivnih slovenskih izkušenj, strahov, konfliktov in želja.

Ključne besede: slovenski detektivski romani, kulturne študije, detektivska triada, indici, politika reprezentacij

PROBLEM AUTORA U ROMANU I FILMU *SEOBE*

ZORICA MLADENović,¹ ANA RADOVIĆ FIRAT²

¹Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet, Beograd, Srbija, zorica@zimco.com

²Univerzitet u Kragujevcu, Fakultet tehničkih nauka, Čačak, Srbija, ana.radovic-firat@ftn.kg.ac.rs

Sažetak

U radu se ukazuje na prisustvo autora (Miloša Crnjanskog i Aleksandra Petrovića) u romanu *Seobe* i filmskoj adaptaciji romana. Imajući u vidu da se i roman i film odlikuju specifičnom naracijom i složenom karakterizacijom junaka, rad ukazuje na neposredno, očigledno i namerno prisustvo autora u oba ostvarenja i istovremeno donosi analizu podrazumevanog autora prema tumačenju Vejna Buta i Simura Četmena.

Na nivou priče, struktura romana podeljena je u tri celine. Narativni tok naizgled prati ovu podelu. Analitičkim pristupom, međutim, otkrivaju se izvesna odstupanja i nedoslednosti. Naracija Crnjanskovog romana nosi teret stilskog postupka, roman obiluje elementima karakterističnim za poeziju, prisutna su ponavljanja, reminiscencije, lajtmotivi, lirski opisi, usmerenost ka prirodi i unutrašnjem svetu likova. Osim narativne, prisutna je ideološka i egzistencijalna podeljenost, gde autor nastoji da zauzme nepristrasan i neutralan stav. U tom smislu, prisustvo sudova, komentara, opisa i romanesknog uplitanja u narativnom toku vodi ka autoru.

U filmu je problem autora još složeniji, jer se kao izazov postavlja interpretacija jednog umetničkog vida u drugi. Problem filmskog autora se zato u ovom radu postavlja kroz prisustvo autora teksta i prisustvo autora filma. Kod filmske umetnosti se uvek ističe i ocenjuje vizuelizacija. Iako ni jedna adaptacija nije u potpunosti verna originalu, sopstvenim doživljajem teksta, režiser je u stanju da izađe iz posredničke uloge između pisca i gledaoca i istakne sebe kao stvaraoca umetničkog dela.

Otuda Petrović, govoreći upravo o Seobama, daje prednost terminu kreirati u odnosu na interpretirati književni tekst. Ova izjava ide u prilog umetničkoj imaginaciji i originalnosti

stvaralaštva, no ona ne otklanja pitanje autora, naprotiv, usložnjava ga strukturalnim, namernim i podrazumevanim intencijama tvorca filma.

Osim odnosa autora prema književnoistorijskom kontekstu radnje romana, u radu će se ispitati odnos autora prema unutrašnjem, emotivnom svetu likova, gde je posebna pažnja usmerena na odnos prema glavnom ženskom liku, gospoži Dafini.

Snažne emocije pomoću kojih se ostvaruje komunikacija sa publikom naglašena je odlika junaka i Crnjanskih romana i Petrovićevih filmova. U izvesnom smislu, emotivni, unutrašnji doživljaj se kod dvojice autora može uzeti kao motiv. Priroda ovog motiva, takođe je tema ovog rada.

Ključne reči: seobe, filmska adaptacija, naracija, fokalizacija, problem autora

VODIMO BORBU S DOPUNAMA I(LI) MODIFIKATORIMA – O PERIFRAZNYM KONSTRUKCIJAMA U HRVATSKOME JEZIKU

IVA NAZALEVIĆ ČUČEVIĆ, IGOR MARKO GLIGORIĆ

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb, Hrvatska, inazalev@ffzg.hr, igligoric@ffzg.hr

Sažetak

Pod perifraznom konstrukcijom podrazumijeva se čvrst spoj glagola i imenske riječi koji čini posebnu vrstu predikata – raščlanjeni ili dekomponirani predikat, npr. *voditi borbu, vršiti nadzor, držati pod kontrolom*. Iz navedenih je primjera razvidno da ta vrsta predikata nastaje raščlanjivanjem samoznačnoga glagola (*boriti se, nadzirati, kontrolirati*) na suznačni, perifrazni glagol (*voditi, držati*) i imenicu (*borba, nadzor, kontrola*), koja je u načelu odglagolna, tj. deverbativna. Dakle umjesto izricanja obavijesti o radnji samoznačnim glagolom ona se izriče glagolskom perifrazom, tj. frazeologiziranim, leksikaliziranim spojem glagola i imenice. Glagoli u takvoj porabi imaju apstraktnije, općenitije značenje, pa je veza s imenskom dopunom čvršća. Zato leksičko značenje o radnji proizlazi najvećim dijelom iz imenske dopune, a gramatičko se prenosi perifraznim glagolom. S obzirom na tijesan odnos glagola i imenske dopune, razmatrajući koji glagolsko-imenski spoj, može se dvojiti o tome je li riječ o raščlanjenome predikatu ili pak o predikatu u čijoj službi dolazi samoznačni glagol s (obveznom) objektom dopunom, usp. *izbaviti iz ropstva, izbaviti iz dužničkog ropstva*, iz čega proizlazi potreba za uspostavljanjem kriterija razlikovanja predikatnih i objektnih dopuna (usp. Nazalević Čučević 2020, Brač i Nazalević Čučević, u izradi). Perifrazne konstrukcije u službi dekomponiranih predikata pretpostavljaju i razmatranje njihove pripadnosti pojavi proširivanja ili ekspanzije predikata (npr. Silić i Pranjković 2005) ili pak imenskome predikatu, čemu u prilog ide činjenica da se imenskom dopunom perifraznoga glagola izražava leksičko značenje predikata te da bez nje nema ni cjelovite informacije o radnji (usp. Nazalević Čučević 2020). U ovome radu usredotočit ćemo se na treći važan problem kad je o tim predikatima riječ. Analizirat ćemo sintaktički status prijedložno-padežnih izraza tipa s *dopunama i(li) modifikatorima* u *voditi borbu s dopunama i(li) modifikatorima, protiv korupcije u voditi borbu protiv korupcije, o drevnim civilizacijama*

u *držati predavanje o drevnim civilizacijama* i sl. Cilj je utvrditi jesu li prijedložno-padežni izrazi u službi objektnih dopuna ili pak modifikatora, tj. atributa. Razmatranje njihova sintaktičkoga statusa temeljit će se na analizi primjera iz korpusa i uvidu u postavke u okviru kroatističke i slavističke jezikoslovne literature.

Ključne riječi: hrvatski jezik, slavenski jezici, perifrazna konstrukcija, dekomponirani predikat, sintaktički status prijedložno-padežnoga izraza uz imenski dio perifrazne konstrukcije

НОРМАТИВНА ГРАМАТИКА СРПСКОГ ЈЕЗИКА У СВЕТЛУ НАТИВИСТИЧКЕ ТЕОРИЈЕ ЈЕЗИКА (LANGUAGE ACQUISITION DEVICE – LAD)

ЛИДИЈА НЕРАНЦИЋ-ЧАНДА

Гимназија Вељко Петровић, Сомбор, Србија, nerandziccandalidija@gmail.com

Сажетак

"Нормативном граматицом српског језика" Предрага Пипера и Ивана Клајна, добили смо експлицитну норму за понашање у споразумевању српским књижевним језиком, у његовом говорном и писаном лику. Ова књига је једина граматика која у свом наслову има придев "нормативна", те је изузетно важно што се опис језичког система даје у форми нормативне препоруке. Иван Клајн је рекао да се трудио да примери које је одабрао да појасне правила у овој граматици "имају укус и боју стварног живота".

Чомски је представник нативистичке теорије језика, а могло би се рећи да се његова и размишљања психоллингвисте Стивена Пинкера у пуно тачака поклапају. Обојица се слажу да су поједине граматичке конструкције једноставно биолошки дар човеку, те да сви појединачни природни језици почивају на истим. Чомски се, говорећи о језику, окреће психологији. Полазиште тражи у природи човека као разумног и интелигентног бића и тврди да је њена суштина развитак јединствене језичке могућности. За њега је језик неодвојиви део човека, човек се рађа са језичком способношћу. Ово илуструје примером пахуље: облик пахуље је јединствен за сваку понаособ пуким принципима физике, природа ју је тако уредила. Може се рећи да је и језик један такав феномен, уређен према законима природе. Ту уређеност Чомски упоређује са компјутерским системом или, каснијим Пинкеревим речима речено, „можданим софтвером”. Тај систем има одређене оптималне карактеристике, у овом случају правила или шаблоне, карактеристике које га чине оваквим какав јесте и због чега овако функционише. Све ово Чомски назива језичком способношћу, а језичка продукција било би све оно што човек користећи

се тиме продукује. Такав систем омогућава могућност стварања неограниченог броја различитих језичких комбинација. Свака нова реченица јесте потпуно нова, али човек је у могућности да је разуме јер је анализира и разуме на посебан начин, својствен оваквом систему. Пинкер наводи пример својих истраживања са децом која усвајају енглески као L1. Деца која усвајајући језик праве грешке у конјугацији неправилних глагола, то чине јер су вођена правилима промене правилних глагола; глаголима се додаје наставак *-ed* када прелазе у облик партиципа. Тако настају примери примера *heard, puted* итд, који спадају у типичне мотивисане грешке мале деце. Оне су показатељи да се језик не усваја меморисањем свих постојећих комбинација, већ памћењем одређених делова, правила, а систем какав је језик омогућава њихово даље грађење. LAD (language acquisition device), што је име за неку врсту урођеног софтвера за усвајање језика. Чомски своју теорију покушава да докаже на плану сваког језика света уводећи појам универзалне граматике. Каже да су језици света различити само на спољашњем плану, јер особа која слуша непознати језик апсолутно ништа не разуме, али може да га одвоји од буке и да схвати да ти звукови у ствари представљају неки људски језик. Други пример су му обрасци граматике које се понављају у скоро у свим језицима света. Постоје одређене основне особине, образац који је свуда исти, јер сви језици у суштини функционишу по истом компјутерском систему. Са највећим делом теорије, посебно са оним о урођености језичке способности слаже се и Стивен Пинкер.

Кључне речи: нативистичка теорија, нормативна граматика, српски језик, Чомски, Пинкер

PERSPEKTIVE MAKEDONSKO-SLOVENSKE LEKSIKOGRAFIJE

GJOKO NIKOLOVSKI

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija, gjoko.nikolovski@um.si

Povzetek

Makedonščina in slovenščina kljub zgodovinski in jezikovni bližini nista bili pogosto vključeni v skupna dvojezična slovaropisna dela. Prvi *Makedonsko-slovenski slovar* avtorja Franceta Novšaka je izšel leta 1982. Drugo slovaropisno delo, ki je izšlo leta 1991, je *Osnovni frekvenčni slovar Nove Makedonije* (Основен честотен речник на Нова Македонија) avtorja Dragija Stefanije. Naslednje slovaropisno delo, ki povezuje makedonski in slovenski jezik, je *Mali makedonsko-slovenski slovar* in *Mali slovensko-makedonski slovar* Dragija Stefanije in Toneta Pretnarja iz leta 1998. Navedenih treh slovarjev že dolgo ni več mogoče kupiti, dosegljivi so le v makedonskih in slovenskih knjižnicah. Zadnje slovaropisno delo je *Slovensko-makedonski slovar* avtorja Remza Skenderovića iz leta 2012. Čeprav imamo štiri slovarje, ki povezujejo makedonščino in slovenščino, je v sodobnem času, ko je tehnologija močno vpeta v naše vsakdanje življenje, odsotnost elektronske verzije slovarja moteča.

V obdobju od 1. 2. 2018 do 30. 9. 2019 je potekal projekt *Digitalizacija in dostopnost slovarskih virov*, ki sta ga koordinirali Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije UP ter podjetje Amebis. Namen projekta je bil promovirati slovarske vire, spodbujati njihovo uporabo in pripravo novih slovarjev. V okviru navedenega projekta sta bila zasnovana dva elektronska prosto dostopna slovarja, in sicer *Makedonsko-slovenski slovar* (Nikolovski, Marič, Vizjak 2019) ter *Slovensko-makedonski slovar* (Nikolovski, v nastajanju).

V prispevku bodo najprej predstavljena dosedanja makedonsko-slovenska in slovensko-makedonska slovaropisna dela, nato pa *Makedonsko-slovenski slovar* (Nikolovski, Marič, Vizjak 2019) in *Slovensko-makedonski slovar* (Nikolovski, v nastajanju) kot rastoča slovarja, ki se bosta sprti dopolnjevala in pri tem opirala na zadnje izdaje normativnih priročnikov

makedonskega in slovenskega jezika. Predstavljena bosta zasnova in proces izdelave obeh slovarjev s poudarkom na problematiki, ki se kaže med delom.

Ključne besede: makedonščina, slovenščina, dvojezični slovar, leksikografija, digitalizacija

STEREOTIPI O ŽIVALIH V SRBSKI IN SLOVENSKI JEZIKOVNI SLIKI SVETA

SLOBODAN NOVOKMET

SANU, Institut za srpski jezik, Beograd, Srbija, bobannov@yahoo.com

Sažetak

Predmet prispevka so osnovni stereotipi o živalih, ki se oblikujejo v jezikovni sliki sveta slovenskega in srbskega naroda. Do določenih ocen in stališč do živali srbske in slovenske jezikovne skupnosti pridemo z leksično-pomensko in jezikoslovno-kulturno analizo živalskih imen ter njihovo metaforično uporabo v slovarjih srbskega (RSANU) in slovenskega jezika (SSKA). Izhajamo iz predpostavke, da semantične razlage drugotnih pomenov zooloških leksemov v opisnih slovarjih obeh jezikov, kot osnovnih virih za razlago semantičnih vrednosti, vsebujejo določene systemske interpretacije, kako se takšni pojmi vrednotijo v določeni jezikovni in kulturni skupnosti, oziroma da v sebi že vsebujejo nabor informacij (skupek paradigmatških in sintagmatskih povezav, pomenska polja idr.), potrebnih za rekonstrukcijo družbeno opredeljenega jezikovnega in kulturnega dojemanja obravnavanih pojmov. Primeri uporabe teh leksemov v ustreznih kontekstih, zabeleženih v slovarjih, nam omogočajo različne vidike njihove aksiološke obravnave.

Stereotipe, kot »slike v glavi človeka«, razumemo kot kulturno, vrednostno, posploševalno in čustveno doživete stvaritve naroda o pojavih zunajjezikovnega sveta, ki so pogosto obogateni s predsodki in katerih naloga je, med drugim, družbena integracija. Glede na to, da je jezikovna slika sveta kot pojem, ki povezuje jezik in mišljenje, izraz naivne resničnosti jezikoslovno-kulturne skupnosti, ni nenavadno, da v jezikovnih enotah, ki poimenujejo živali, najdemo primere, da se le-te dojemajo kot nosilci določenih stereotipov, npr. kokoš in gos sta neumni, pes pokvarjen in hudoben, svinja nemoralna, medtem ko J. Bartminjski trdi, da ravno stereotipi o živalih spadajo v najstarejšo plast kulturnega pomena.

Cilj prispevka je opaziti določene podobnosti in razlike pri vrednotenju določenih živali in njihovih metaforizacijah na relaciji žival – človek ter na ta način odgovoriti na vprašanje identitete kulturnega okolja, ki ga delita slovenski in srbski jezik, kar nam lahko pomaga

pri iskanju določenih prevodnih ustreznih. Na primer, eden od primerov, ki jih bomo obravnavali v prispevku, se nanaša na leksem krava, ki se v slovenščini nanaša na nesramno, nekulturno osebo in osebo, ki veliko pije (*ne bodi krava in ne haj že piti; o ti, krava pijana*), medtem ko ima v srbskem jeziku pomen nespretnosti, okornosti, lenobe, neumnosti, kar je povezano z doživljanjem krave kot velike in počasne živali (v srbskem jeziku se za pijanstvo uporablja svinja). Obravnavali bomo tudi pomene, ki jih nosi leksem levinja, ki se tako v slovenskem kot v srbskem jeziku nanaša na močno, napredno žensko, ki na svojem področju delovanja prekaša druge in izstopa iz pasivne vloge, ki ji jo nalaga družba. Ta leksem v spremembi družbenih in kulturnih odnosov vedno bolj dobiva pomen uspešne, ambiciozne in borbene poslovne ženske, a tudi ženske, ki se bori za svoje potomstvo.

Ključne reči: slovenski jezik, srbski jezik, stereotipi, živali, jezikovna slika sveta

SŁOWNIK REGIONALNY JAKO ŹRÓDŁO DO BADAŃ DYNAMIKI ZMIAN JĘZYKOWYCH

BŁAŻEJ OSOWSKI

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Filologii Polskiej i Klasycznej, Poznań, Polska,
blazej.osowski@amu.edu.pl

Streszczenie

Jak wiadomo, sytuacja gwary jest obecnie bardzo dynamiczna ze względu na intensywny kontakt z ogólną odmianą języka, procesy integracji i interferencji językowej. Słownik regionalny to koncepcja słownika gwarowego rejestrującego współczesny stan języka danej wsi lub danego obszaru. Jest w nim miejsce zarówno dla elementów tradycyjnych gwar, regionalnych, potocznych czy specjalistycznych. Od kilku lat według wspomnianej koncepcji powstaje w Poznaniu seria słowników z terenu Wielkopolski. W referacie przybliżę ideę słownika regionalnego oraz możliwości wykorzystania go do badania zmian w języku wsi. Można tu zarówno mówić o dynamice w obrębie słownika (leksyka pochodząca od przedstawicieli różnych pokoleń), jak i zestawiać słownik z wcześniejszymi źródłami.

Słowa kluczowe: gwara, dialektologia, słownik regionalny, zmiana językowa, diachronia

TRI TIP A EKRA NIZACIJE KNJIŽEVNIH DJELA NA PRIMJERU UKRAJINSKE KNJIŽEVNOSTI

DARIYA PAVLEŠEN, DOMAGOJ KLIČEK

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb, Hrvatska, zlaniv@gmail.com, dklicek@ffzg.hr

Sažetak

Cilj je ovog članka prikazati na koji su način određena ideja, aspekt ili koncept preneseni na filmsko platno uz pomoć različitih modela adaptacije književnog teksta. Idealizacija, estetizacija i transformacija, po mišljenju autora, tri su pristupa s pomoću kojih su jedan klasičan tekst ukrajinske književnosti (*Kajdaševa sim'ja*, Nečuj-Levyc'kyj, 1879.), dramsko djelo (*Dykyj Angel*, Kolomijec', 1978.) te jedan suvremeni roman (*Feliks Austrija*, S. Andruhovyč, 2014.) adaptirani u film.

Ključne riječi: film, filmska interpretacija, usporedba, ukrajinska književnost, ukrajinska kinematografija

VPLIV TUJIH MESTNIH SREDIŠČ NA OBLIKOVANJE SLOVENSKE MEŠČANSKE OBLAČILNE IDENTITETE NA PRIMERU STRITARJEVEGA ROMANA *SÓDNIKVI*

ANA PEROVIĆ

Osnovna šola bratov Polančičev, Maribor, Slovenija, ana.peroviceva@gmail.com

Povzetek

V prispevku bo predstavljeno oblikovanje slovenske meščanske identitete v povezavi z oblačili, kakor se razbira v Stritarjevem romanu *Sódnikovi* (1878). V sedemdesetih letih 19. stoletja so bile slovenske pokrajine še pretežno podeželske, a so vanje po načelu prehajanja kulturnih pojavov iz središča na obrobje že vdirali pojavi večjih evropskih središč. Gre za pojav, ki ga je mogoče opisati z Lotmanovim pojmom semiosfera. Semiotični prostor pripada določeni kulturi, sestavljata ga njeno središče in obrobje. Univerzalna delitev kulturnih svetov na notranje in zunanje narekuje vključenost pojavov v družbeno-kulturni prostor ali izključenost iz le-tega. V središču semiosfere se rojevajo norme, ki prehajajo na obrobje (Lotman 2006: 178–183). Pri rojevanju slovenskega meščanstva se je podobno dogajalo tudi z modo, ki predstavlja pomemben element meščanske identitete. Oblačilna moda se je na Slovenskem ravnala v glavnem po zgledih z Dunaja, iz središča proti obrobju avstro-ogrske monarhije.

Slovenska književnost je bila v drugi polovici 19. stoletja še trdno zasidrana v kmečkem standardu. Toda s procesom oblikovanja slovenskega meščanstva so vanjo vstopile literarne osebe, ki so postoma izgradile svojo meščansko oz. malomeščansko identiteto tudi s pomočjo oblačil in mode po zgledu iz tujih mestnih središč. Kljub temu je bilo mesto, še posebej tuje vlemesto, v drugi polovici 19. stoletja v obzorju slovenskega človeka in posledično tudi v slovenski književnosti pogosto razumljeno kot prostor nemorale in škodljivih vplivov. Tudi svetovljanski Josip Stritar (1836–1923), ki je dolgo časa ustvarjal in poklicno deloval na Dunaju, je v romanu *Sódnikovi* tematiziral škodljiv

vpliv bogastva in mestnega načina življenja na podeželsko družino. A se je od svojih sodobnikov, npr. od Josipa Jurčiča in Frana Levstika, tudi precej razlikoval, saj je v pripovedna dela opazneje vključeval meščanske književne osebe in se bolj intenzivno posvečal opisu njihovih oblačil in oblačilnih videzov.

V romanu *Sódnikovi* gruntar Andrej Sódnik z zadolževanjem vzdržuje gosposki način življenja. Da bi poplačal dolgove, se zaplete v nečedne posle. Blagostanje družine ne traja dolgo in Sódnikovo gospodarstvo propade. Načelo prenašanja modnih zapovedi iz centra (Dunaja) na obdobje (Prilesje z okoliškimi kraji) se v romanu uresničuje na več načinov. Valentin Sódnik, Andrejev sin, se vrača v trško sredino z Dunaja v suknji in s čevlji po najnovejši modi, ki jo nato posnemata trški krojač in čevljar. Valentin davkarjevi hčeri pripoveduje o lepo oblečenih Dunajčankah, kar potrjuje, da gospe doma nimajo pravih modnih zgledov. Navdih za toalete iščejo v tujem modnem listu Bazar. A zanimanje za modo lahko pripišemo samo nekaterim književnim osebam. Premožnejše gospe razočarano ugotavljajo, da v Prilesju nikogar ne zanima moda. Drvar Selan odklanja meščanske oblačilne navade po dunajskem vzoru, saj se mu zdi moda potratna, kar morajo nazadnje priznati tudi Sódnikovi. Razredna degradacija gospo Sódnik prisili v razprodajo oblačil, Valentin pa mora nazadnje opustiti navade meščanskega življenja in obleči preprostejšo obleko. Meščanska oblačila in oblačilni videzi se v Stritarjevem romanu *Sódnikovi* pojavljajo v funkciji prikazovanja vzpona književnih oseb iz sloja bogatih kmetov v meščanski sloj ter opazno oblikujejo njihovo meščansko oblačilno identiteto, katere razvojni lok je odvisen od stika z večjimi mestnimi središči, v konkretnem primeru z Dunajem.

Ključne besede: Josip Stritar, funkcije oblačil, moda, meščanska identiteta, semiosfera

SEMANTIČKA OBILJEŽJA FRAZEMA S KOMPONENTOM *GLAVA* U HRVATSKOM I UKRAJINSKOM JEZIKU

LESIA PETROVSKA,¹ ANA DUGANDŽIĆ²

¹Kijevsko nacionalno sveučilište Taras Ševčenko, Institut za filologiju, Kijev, Ukrajina,
lesja_petrovska@yahoo.com

²Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb, Hrvatska, adugandzic@ffzg.hr

Sažetak

Glava se u naivnoj slici svijeta shvaća kao najvažniji dio ljudskog tijela, što potvrđuje značenje jezičnih jedinica. U ovom radu frazeme sa sastavnicom *glava* u hrvatskom i ukrajinskom jeziku razmatramo s obzirom na njihova značenja. Najbrojniju skupinu frazema u oba jezika predstavljaju jedinice koje izražavaju cijeli spektar mentalnih procesa, t.j. označavaju osnovnu funkciju *glave* kao dijela tijela odgovornog za misaone radnje. Također, prema brojnosti izdvaja se skupina frazema čija se semantika povezuje s kategorijom života. Brojnost ove skupine je rezultat toga što u jezičnoj realizaciji dominira shvaćanje *glave* kao najosjetljivijeg dijela tijela pa tako i njezine povezanosti sa životom, odnosno postojanjem ili nepostojanjem u fizičkom smislu. Shvaćanje *glave* kao simbola vlasti i vladavine, koje je jedno od ključnih kod Slavena općenito, nije se manifestiralo u velikom broju frazema, iako se razvilo na leksičkoj razini. U frazemima sa somatizmom *glava* često dolazi do preklapanja somatske i drugih konceptosfera. U ovoj skupini frazema najčešće se uočava povezanost dijela tijela u njegovim funkcionalnim karakteristikama i samog čovjeka. Također, uočavamo realizaciju zoomorfničkih karakteristika, kao i povezivanje s prirodnim pojavama. Nadalje, u obama jezicima brojni su frazemi u kojima je *glava* mjerilo ili pokazatelj količine, a prisutne su i davne mitološke predodžbe, kao i davni rituali. Među analiziranim frazemima pronalazimo frazeme koji se u dvama jezicima podudaraju i strukturno i značenjski, frazeme kod kojih postoje neznčajne razlike ili u sastavu ili u značenju, a uz to se izdvajaju i izrazi koji su specifični za jedan od jezika, pa njima nisu pronađeni parnjaci u drugom jeziku. Sa strukturnog gledišta, analizirani frazemi sa sastavnicom *glava* najčešće su glagolski frazemi, budući da najčešće verbaliziraju

određenu radnju. Tako cjelokupno značenje frazema kao i njihovu ekspresivnost u većini slučajeva određuju glagoli koji su sastavnice tih jezičnih jedinica, naročito konotativni elementi u njihovoj semantičkoj strukturi.

Ključne riječi: frazem, somatizmi, glava, hrvatski jezik, ukrajinski jezik

NOVI REGIONALIZAM NA PRIMJERU HRVATSKIH I POLJSKIH ISTRAŽIVANJA

KRYSTYNA PIENIAŻEK-MARKOVIĆ

Sveučilište Adama Mickjeviča, Fakultet poljske i klasične filologije, Poznanj, Poljska, krypien@amu.edu.pl

Sažetak

Kako zbog svog geografskog položaja, tako i zbog povijesnih okolnosti Hrvatska je zemlja izrazite regionalne različitosti. Lokalno i regionalno prisutno je u hrvatskim istraživanjima već gotovo stoljeće (od 1936. te radova Tomislava Prpića i Antuna Barca) i kao jedna od inačica suvremenog spacijalnog obrata imao je odjeka u obliku zbornika poput *Čovjek / prostor / vrijeme, Imaginacije prostora*, u knjizi Vinka Brešića *Slavonska književnost i novi regionalizam*, u brojnim knjigama kolega sa sveučilišta u Osijeku koji obrađuju „slavonski tekst hrvatske književnosti”. A ipak – unatoč tome i unatoč potencijalu koji pruža hrvatska književnost – novi regionalizam čini mi se metodologijom nedovoljno iskorištenom. Prostorni obrat više je otvoreni proces nego „obrađeno polje”. U svome izlaganju nastojim s jedne strane podsjetiti na neizbježnost regionalne perspektive u pristupu određenim razdobljima hrvatske književnosti te, s druge strane, pronaći odgovor na pitanje zašto se regionalizam može javljati kao nepoćudna metodologija (i činjenica). Procvat prostornih i regionalnih smjerova u Poljskoj, koja je u službenim diskursima do 1989. predstavljana kao nacionalni i kulturni monolit, poput geopoetike, regiopoetike, novog regionalizma, kulturnog krajolika, lokalnosti i sl. dokazuje efikasnost te istraživačke perspektive koja je, među ostalim, odgovor na društvenu potrebu. Neosporiva je isprepletenost regionalnog diskursa s diskursom pamćenja i identiteta. Novi regionalizam kao dio kulturne geografije i kulturno-antropoloških istraživanja u tekstovima kulture istražuje zapis prostornog iskustva i reprezentacije prostora (regije), kao i tragove djelovanja u suprotnom smjeru: kako tekst književnosti/kulture utječe na lokalni kontekst. Otkriva inovativan i kritički potencijal palimpsestnih regija (također u njihovoj relaciji s centrom). Pluralizacija regionalnih naracija i polifonizacija pamćenja mnogo su privlačnije od unifikacije nacionalne zajednice, koja ipak krivo shvaćeni regionalizam može poistovjećivati sa separatizmom.

Ključne riječi: (novi) regionalizam, prostorni obrat, zavičajnost, geopoeitika, kulturni krajolik

KDO DANES RABI TURGENJEVA

BLAŽ PODLESNIK

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Ljubljana, Slovenija, blaz.podlesnik@ff.uni-lj.si

Povzetek

V prispevku se posvečamo vprašanju o aktualnosti avtorja, ki je bil med imeni »Svete Trojice« ruskega realizma v zadnjem stoletju deležen najmanj pozornosti. Specifiko njegove različice realizma skušamo osvetliti v primerjavi z realizmoma Tolstoja in Dostojevskega ter ob tem odgovoriti na vprašanje, ob kakšnem razumevanju vloge umetniške literature je lahko tovrstna proza aktualna za sodobne bralce in raziskovalce književnosti.

Ključne besede: ruski realizem, Ivan Turgenjev, proza, tradicija, slog

DIGLOSIJA U STAROJ KAJKAVSKOJ KNJIŽEVNOSTI

LAHORKA PLEJIĆ POJE

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb, Hrvatska, lplejic@ffzg.hr

Sažetak

U izlaganju će biti riječi o fenomenu diglosije u ranonovovjekovnom pjesništvu sjeverozapadne Hrvatske. U fokusu će biti pjesme iz starih hrvatskokajkavskih rukopisnih pjesmarica koje su sastavljene na dvama jezicima. Premda te pjesme nisu brojne, one upućuju na srodnost sa žanrovski sličnim tekstovima u nekim drugim kulturnim sredinama Habsburške Monarhije, osobito u slovačkoj i mađarskoj kulturi. Diglosija će se u odabranom korpusu interpretirati s pomoću paradigme kulturnih transfera i cirkulacije znanja.

Ključne riječi: diglosija, hrvatskokajkavsko pjesništvo, hrvatskokajkavske rukopisne pjesmarice, pučka kultura, Habsburška Monarhija

НОВЕ РЕЧИ "НОВОГ НОРМАЛНОГ" СВЕТА У СРПСКОМ И РУСКОМ ЈЕЗИКУ

АНЖЕЛА ПРОХОРОВА

Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, Нови Сад, Србија, anzela.prohorova@ff.uns.ac.rs

Сажетак

Пандемија коронавирусне болести која је захватила свет оставила је трага и у језику. Истраживали смо нове речи које су се појавиле у току пандемије у српском језику и упоређивали их са новонасталим речима у руском језику. С једне стране, интересовале су нас саме нове речи и стварност коју осликавају, а, са друге стране, интересовало нас је колико се разликује језичка слика света у новонасталим речима у српском и у руском језику. Анализирали смо речи и конструкције које су до сада биле познате у језику, али је у новонасталој ситуацији повећана фреквентност њихове употребе, али и потпуно нове речи које су тек настале и за које још не знамо да ли ће ући у активни језички фонд.

Кључне речи: нове речи, пандемија, корона вирус, језичка слика света, творба речи

NARAVA V IZBRANI AŠKERČEVI POEZIJI DO LETA 1900

LOVRO RIZMAL

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija, lovro.rizmal@student.um.si

Povzetek

Anton Aškerc (1856–1912) je kot realistični pesnik v svoje pesmi sprva vključeval naravo kot motiv, pozneje pa je vse bolj postajala tudi eno izmed njegovih glavnih idejnih torišč, s katerim se stikajo pesnikovo zanimanje za antiko, panteizem in aktivno pojmovanje budizma. V analizo so vključene Aškerčeve izbrane pesmi od l. 1877, ko je bila v Zgodnji danici objavljena njegova prva pesem, do l. 1900, tj. do izida prvih treh pesniških zbirk: *Balade in romance* (1890), *Lirske in epske poezije* (1896) in *Nove poezije* (1900).

Aškerc je na začetku svoje pesniške poti še pisal lirske pesmi, v katerih zasledimo lirske opise narave (Jesenske pesmi), redkeje se takšni opisi pojavijo tudi v zadnji obravnavani zbirki (npr. v pesmi Zaljubljena...). Na pobudo Frana Levca in v skladu z racionalno črto svojega značaja se je usmeril v epsko poezijo in zavrnil sentimentalizem (Moja muza). V Aškerčevi epski pesmi je narava pogosto predstavljena stvarno, nazorno, brez čustvenih pridevkov (npr. ščip, stara lipa, zimsko vreme, pomlad idr.). Posamezni motivi ali motivni drobcji iz narave so lahko tudi v simbolni vlogi (Intermezzo pomladnega jutra). Narava je mestoma tudi antropomorfizirana po zgledu ljudske pesmi, vendar se največkrat ne zmeni več za človekovo gorje (Anka). Pri pisanju balad in romanc, ki izhajajo še iz predromantične in romantične poetike (Kos 2001: 201), se je Aškerc po Levčevem nasvetu zgledoval po Gottschallovu *Poetiki*, ki je sicer odsvetovala irealno fantastiko. Vendar je pesnik v svoje balade mestoma še vključeval irealne fantastične motive (Zmaj, List iz kronike Jurjevega kloštra, Ponočna pónica), grozljivo baladnost pa ustvarjal tudi z realnimi motivi iz narave (Brodnik, Godčeva balada). V delu Aškerčevih pesmi se zapisujejo motivi in motivni drobcji iz okolja in življenja takratne Štajerske (Svatba v Logéh), njene zemljepisne značilnosti (Vinska bajka), prostori zgodovinskega pomena (Brežice, Celjski grad), reke (Savinja, Sava, Drava, Kolpa) idr. Motive iz narave je zajemal tudi z obrobja slovenskega nacionalnega ozemlja (Atila in slovenska kraljica). Slovensko

poezijo je pomembno obogatil z motivi tujih, eksotičnih krajev in okolij. Z zavzetostjo popisuje kraje s potovanj (npr. po Avstro-Ogrski monarhiji, Balkanu, Italiji), a so od opisov narave tu pomembnejša razmišljanja o svobodi, nacionalnih in socialnih vprašanjih, le včasih se vrne k lirskim opisom morja in sonca v Sredozemlju (Po Bosporu, Prinkipo).

V Aškerčevih pesmih je opazna tudi narava kot ideja nečesa večjega, vseobsegajočega ali vesoljnega. Tako je predstavljena kot uničujoča sila (Balada o potresu), lahko pa prehaja v nekaj pomirjujočega, kar bi lahko poimenovali kot panteistična sila (Pevčev grob). S pojmom panteizma poleg Spinozove izjave »Deus sive natura« v filozofskem diskurzu razumemo filozofsko-religiozni nauk, da vse, kar obstaja, tvori »enost« in da je ta vseobsegajoča Enost v nekem smislu božanska (Uršič 1998: 7). Panteizem je lahko zelo blizu ateizmu (Sruk 1985: 155), kar so Aškercu očitali. Aškerčeva panteistična ideja narave pride do miselno-filozofskega izraza predvsem v pesmih Jaz, Luč iz neskončnosti, Izlet in List iz kronike Jurjevega kloštra. A tak panteizem ne izhaja iz pesnikovega sklenjenega filozofsko-religioznega sistema, saj ne moremo zanemariti njegove narodnostne, socialne in svobodomiselne zavzetosti, priča pa o pomembni vlogi narave pri njem.

Ključne besede: Anton Aškerc, narava, štajerska pokrajina, tuja okolja, panteizem

NETOŽILNIŠKI GLAGOLI, TEMATSKI VOKALI IN SLOVENŠČINA V OKVIRU RAZPRŠENE MORFOLOGIJE

MARKO SIMONOVIC,¹ PETRA MIŠMAŠ²

¹Univerza Karla in Franca v Gradcu, Inštitut za slavistiko, Gradec, Avstrija, rkicma@gmail.com

²Univerza v Novi Gorici, Center za kognitivne znanosti jezika, Nova Gorica, Slovenija, petra.mismas@ung.si

Povzetek

V prispevku s pomočjo raziskovanja zgradbe netožilniških glagolov in predvsem tematskih vokalov v slovenščini pokaževa, kakšno vlogo lahko imajo podatki iz slovenščine v sodobnem formalnem jezikoslovju, in sicer v tako imenovani razpršeni morfologiji (ang. distributed morphology, za pregled gl. npr. Bobaljik (2017)). Tematski vokali so v sodobnem jezikoslovju namreč pogosto razumljeni kot morfološki označevalci, ki določijo morfološko in fonološko obliko glagola, a ne tudi skladenjskih ali pomenskih lastnosti glagola, prav na osnovi tematskih vokalov pa lahko določimo spregatve glagolov (Oltra-Massuet 2020: 1). Temu pogledu lahko zoperstavimo podatke iz slovanskih jezikov, na osnovi katerih nekateri raziskovalci predlagajo, da obstaja določena mera interakcije med tematskimi vokali ter argumentno strukturo, prozodijo in interpretacijo glagola, gl. npr. Jabłońska (2007), Arsenijević (2020). V prispevku tako izhajava iz spregatvenih razredov v slovenščini, pri čemer se osredotočiva zlasti na netožilniške glagole (npr. *zgořeti*) in pokaževa, da izkazujejo ti presenetljivo enotnost glede tematskih vokalov, kar daje podporo drugemu pristopu. Osredotočiva se na največjo skupino netožilniških glagolov, tj. na skupino e/i, npr. *pordeč-e-ti/pordeč-i-m*, in podava predlog za analizo omenjene skupine. V prispevku nadgradiva test za netožilniškost, ki ga predlagata Ilc in Marvin (2016). Tako se osredotočiva na deležnike (stanja) na -l v slovenščini, ki se obnašajo kot atributivni pridevniki (oz. levi prilastki), gl. tudi Aljović (2000), na tem mestu se namreč lahko pojavijo zgolj deležniki na -l, izpeljani iz dovršnih netožilniških glagolov (*pordečel obraz*: **pobarval obraz*). Omenjeni test omogoča korpusno analizo, na osnovi katere lahko določimo kar 109 netožilniških glagolov, od katerih kar polovica spada v skupino e/i, medtem ko se v

največji skupini, tj. a/a in i/i, ki ju Marvin (2002) opiše kot privzeti tematski skupini v slovenščini, ne uvrsti noben od netožilniških glagolov. Še več, podrobnejša analiza največjih skupin pokaže, da ti skupini običajno dovoljujeta predmet v tožilniku, čeprav to ni nujno (če namreč primerjamo glagole *jokati*, *kubati* in *donirati*, vidimo, da vse vsi uvrščajo v skupino a/a, a se kljub temu razlikujejo glede na število argumentov, ki se pojavijo ob njih). Temu lahko dodamo tudi podatke o naglasu v glagolu. Tako so glagoli, ki spadajo v skupino e/i običajno naglašeni na tematskem vokalu, medtem ko imajo glagoli, ki spadajo v skupino a/a naglas običajno na korenu (npr. *kúhati/kúha*), glagoli v skupini i/i pa podobne tendence ne izkazujejo (Mišmaš & Simonović 2020). Na osnovi odstopanja skupine e/i od standardnega razumevanja tematskih vokalov v sodobnem jezikoslovju, predlagava, da gre v tem primeru dejansko za glagolsko pripono, podobno priponi -ov, ki jo najdemo v izpeljanih nedovršnih glagolih (npr. *kup-ov-ati*). To pomeni, da spregatvene razrede v slovenščini določajo tudi elementi, ki niso običajni tematski vokali, čeprav to ne velja za vse spregatvene razrede, saj lahko privzeta a/a in i/i kljub vsemu analiziramo kot običajne tematske vokale.

Ključne besede: slovenščina, razpršena morfologija, tematski vokali, netožilniški glagoli, glagolske pripone

O ADAPTACJI MORFOLOGICZNEJ NAJNOWSZYCH ZAPOŻYCZEŃ W JĘZYKU POLSKIM I SŁOWEŃSKIM

ANNA STEFAN

Uniwersytet Łódzki, Wydział Filologiczny, Łódź, Polska, anna.stefan@uni.lodz.pl

Povzetek

Współcześnie obserwuje się tendencję do poddania kultury i języka silnym wpływom obcym. Oddziaływanie to jest związane z naturalnymi kontaktami międzynarodowymi i międzykulturowymi i przenika na wszystkie poziomy komunikacji. Importacja nowych słów jest stałym procesem zachodzącym w obszarze ciągle ewoluującego systemu językowego. Języki polski i słoweński wypracowują własne modele asymilacji zapożyczanego słownictwa.

Problematyka zapożyczeń obejmuje wiele różnych zagadnień. Asymilacja zapożyczanych jednostek przebiega wielotorowo, zaś stopień przyswojenia zależy od spełnienia pewnych warunków. Do tych warunków zalicza się m.in.: wymowę i ortografię, wykształcenie form fleksyjnych (odmiana w pełnym lub częściowym paradygmacie), zdolności derywacyjne, aktywność syntaktyczną). Adaptacja leksemów zapożyczonych przebiega zatem na kilku poziomach – od fonetycznego i graficznego po przystosowanie składniowe. Nowe leksemy zostają włączone do odpowiednich paradygmatów drogą adaptacji morfologicznej – za pomocą końcówek bądź elementów słotwórczych.

Jednym z elementów adaptacji morfologicznej zapożyczanych leksemów jest ustalenie ich rodzaju. Kategoria rodzaju jest kategorią nominalną silnie związaną z kategorią przypadku, gdyż ustalenie rodzaju gramatycznego determinuje paradygmat odmiany. Celem artykułu jest pokazanie wybranych problemów w procesie asymilacji nowego słownictwa obcego do polskich i słoweńskich zasad gramatycznych oraz wskazanie ewentualnych różnic i podobieństw w tym zakresie w obu językach. Analizie poddano grupę rzeczowników obcych zakończonych na samogłoskę, por. np. słń. smoothie/smuti, kari/curry, pol. smoothie, curry. W języku słoweńskim istnieje liczna grupa rzeczowników obcych zakończonych na samogłoskę, której dotyczy wariantywność zapisu. W języku polskim

leksemy te najczęściej zachowują zapis oryginalny. Kolejną różnicą jest klasyfikacja rodzajowa: w języku słoweńskim rzeczowniki obce zakończone na samogłoskę są rodzaju męskiego, natomiast w języku polskim są rodzaju nijakiego.

W języku słoweńskim obserwuje się konsekwentne odmienianie analizowanych leksemów zgodnie z 1. typem deklinacyjnym męskim z rozszerzeniem tematu o -j, por. np. kuki -ija, tiramisu, -uja. W języku polskim obce rzeczowniki kulinarne zakończone na samogłoski -e, -i// -y, -o, -u, należą do grupy indeklinabiliów, por. np. chili, sushi, tofu. Procesy rozwojowe dotyczące fleksji rzeczowników zapożyczonych przebiegają w języku polskim i słoweńskim różnie i z różnym nasileniem. Nie można powiedzieć, że ich rozwój dobiegł końca, ponieważ język jako twór społeczny ulega nieustannym zmianom.

Słowa kluczowe: adaptacja morfologiczna, zapożyczenia, kategoria rodzaju, język polski, język słoweński

KAJ POČNE *EKSPERTIN* KAJ *EKSPERTKA* ALI *EKSPERTINJA* – SLOVNIČNO-SLOVARSKA ANALIZA FEMINATIVOV

IRENA STRAMLJIČ BREZNIK

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija, irena.stramljic@um.si

Povzetek

V letu 2019 je zelo odmevalo stališče, ki je ob razgradnji jezikovnega izraza iskalo pot do družbene enakovrednosti žensk (Vidovič Muha 2019: 128). Sprožilo je veliko medijske in strokovne diskusije o družbenem statusu spolov, pogled nanj pa sta zaznamovali dve struji – ideološka in lingvistična.

Prispevek se tega vprašanja dotika zgolj jezikoslovno, tj. slovnično-slovarsko na primeru feminativov kot ženskospolskih vzporednic k moškimi poimenovanjem (Toporišič 1992: 383), npr. *Franca* – *Franc*, *kmetica* – *kmet*, *dekanika* – *dekan*.

Slovnični vidik se nanaša na besedotvorno zmožnost slovenskega kot tudi drugih slovanskih jezikov, ki tovrstne tvorjenke večinsko prepoznavajo kot rezultat modifikacijske tvorbe (Toporišič 2000: 183), ko ženska oblika nastane z modifikacijo moškega poimenovanja (*kmet-ica*) in le v redkih primerih obratno (*gospodinj-ec*). Glede na obrazilnomorfemsko strukturo lahko feminine tvorbeno interpretiramo kot rezultat (Stramljič Breznik 1994/95: 289) dodajanja tipičnega ženskospolskega priponskega obrazila na obstoječe moškospolsko poimenovanje (*kmet* – *kmet-ica*) ali pa kot zamenjavo celotnega ali dela moškospolskega obrazila z ustreznim ženskospolskim (*ded-ič* – *ded-inja*), čeprav pri slednjem tipu v slovenistiki ni dosežen interpretacijski konsenz, saj se take tvorjenke predstavljajo tudi kot vzporedne tvorjenke (Vidovič Muha (1997: 71; 2011: 30), nastale neposredno iz iste podstave kot moškospolske tvorjenke (*ded-ič* – *ded-inja*; tisti, ki deduje → *ded-ič* in tista, ki deduje → *ded-inja*). Ne glede na to sta tvorba poklicnih (Standardna klasifikacija poklicev 2008) in drugih za družbo pomembnih ženskih poimenovanj (številni slovarski viri) družbeno priznani in jezikovnosistemsko predvidljivi.

Slovarski vidik izhaja iz opazovanja, katere so kolokacije, tipične za variantnoobrazilna feminativa (*ekspertka* in *ekspertinja*), ter ustrezno moško obliko (*ekspert*), saj iz razmerij med besedami (kolokacije) in iz njihove slovnične družljivosti (koligacije) v korpusnih besedilih Gigafida 2.0 prepoznamo, kakšna je njihova sobesedna povezovalnost – podobna ali drugačna. Prav slednje jezikovne lastnosti pa posredno omogočajo sklepanje o družbeno (ne)pomembni vlogi poimenovanega.

Po podatkih (Markežič 2018) je v SSKJ 2 uslovarjenih več kot 2300 poimenovanj za ženske osebe. Morda bi bilo zaradi obilice primerov utemeljeno razmišljati o zasnovi slovarja slovenskih feminativov.

Ključne besede: slovenščina, besedotvorje, moško- in ženskospolsko poimenovanje oseb, feminativ, kolokacija

KNJIŽEVNO PREVAJANJE PRI POUKU JUŽNOSLOVANSKIH KNJIŽEVNOSTI KOT KNJIŽEVNOSTI V TUJEM JEZIKU

ĐURĐA STRSOGLAVEC, NAMITA SUBIOTTO

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Ljubljana, Slovenija, durda.strsoglavec@guest.arnes.si,
namita.subiotto@ff.uni-lj.si

Povzetek

Visokošolski pouk književnosti kot književnosti v tujem jeziku ima svoje specifične in odpira številna vprašanja o tem, kako, glede na omejeni čas, ki je za to predviden, optimalno dozirati sestavine pouka (tujejezične) književnosti: postaviti literarnozgodovinsko ogrodje, izbrati ustrezna besedila iz nacionalnih literarnih kanonov, poskrbeti za njihovo dekodiranje, sprožiti odziv nanje, ki bo vključeval literarnovedno znanje in izrazje itd. Ob tem se postavlja še vprašanje o rabi jezika: ali brati literarna in literarnovedna besedila v izvirniku ali prevodu in v katerem jeziku o njih razpravljati? Ali in kako v pouk tujejezične književnosti vključiti književno prevajanje? V prispevku skušava pokazati, da lahko z osmišljenim in skrbno načrtovanim vključevanjem književnega prevajanja v pouk južnoslovanskih književnosti, ki zajema tudi literarnovedno in/ali lingvostilistično analizo smotrno izbranih besedil, dosežemo tudi nekatere cilje in kompetence, ki smo si jih zadali v učnih načrtih, obenem pa pri študentih uzavestimo specifične književnega prevajanja in z objavo prevodov obogatimo sezname študijske literature za bodoče rodove in druge zainteresirane bralce.

Ključne besede: književni prevod, književna didaktika, tujejezična književnost, didaktika tujejezične književnosti, južnoslovanske književnosti

JUŽNOSLOVANSKI JEZIKI MED GENEALOGIJO IN AREALNO TIPOLOGIJO

MATEJ ŠEKLI

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Ljubljana, Slovenija, matej.sekli@guest.arnes.si

Povzetek

V prispevku so južnoslovanski jeziki prikazani s stališča jezikovne genealogije in arealne jezikovne tipologije. Medtem ko je v slovanskem primerjalnem jezikoslovju geneza posameznih slovanskih jezikov in njihovih narečnih ploskev/baz (ob zavedanju kompleksnosti genealoške jezikoslovne problematike) relativno dobro raziskana, veliko več vprašanj ostaja odprtih glede njihovega oblikovanja znotraj morebitnih jezikovnih arealov oz. jezikovnih zvez.

Slovani so se približno po 500 n. š. razselili iz svoje pradomovine severno od Karpatov. Njihov skupni praslovanski jezik se je od okoli 800 dalje na različnih delih slovanskega jezikovnega prostora začel pospešeno divergentno spreminjati. Na območju na črti Donava–Alpe–Jadransko–Egejsko–Črno morje se je izoblikovala južna slovanščina z različnimi starojužnoslovanskimi narečji (to so bile alpska, panonska, primorska, dinarska in raška ter vzhodna južna slovanščina). Od 10. stoletja dalje na posameznih južnoslovanskih prostorih potekajo nekatere konvergentne in divergentne težnje jezikovnega spreminjanja, posledica katerih so t. i. lingvogeneze geolektov, ki jih danes imenujemo južnoslovanski jeziki (slovenski, osrednjejužnoslovanski, makedonski, bolgarski).

Vzporedno z jezikovnim spreminjanjem v kontinuumu sorodnih geolektov pa v nekem obdobju na nekem prostoru (navadno znotraj večjezičnih politično- in kulturnozgodovinskih enot) zaradi jezikovnega stika ter posledičnega jezikovnega vplivanja in prevzemanja lahko prihaja tudi do zbliževalnih, konvergentnih jezikovnih sprememb v različnih, ne ožje sorodnih jezikih in njihovih narečjih. Obseg tujejezičnega jezikovnega vpliva je odvisen od intenzivnosti jezikovnega stika ter od tipološke podobnosti vplivajočega in vplivanega jezika, pri čemer najprej pride do prevzemanja

besedja in šele nato prvin slovnične zgradbe v smislu »*words first, grammar later*« (Weinreich 1953, Thomason 2001). Posledica teh procesov je lahko oblikovanje jezikovnega areala (nem. Sprachareal) oz. jezikovne zveze (nem. Sprachbund). Pri teh gre torej za zgodovinsko jezikovna pojava, ki v času svojega oblikovanja vključujeta različne geolekte (kot tudi sociolekte) ne glede na njihovo genetsko sorodnost. Jezikovni areal izkazuje manjšo stopnjo medsebojnega jezikovnega vplivanja, ki se odraža predvsem na ravni besedja, jezikovna zveza pa kaže na precej večjo medsebojno jezikovno povezanost, ki je poleg v besedju opazna tudi v slovnični zgradbi.

Južnoslovanski jeziki naj bi se oblikovali tudi znotraj dveh jezikovnih arealov oz. jezikovnih zvez, namreč balkanske in srednjeevropske. Koncept prve se v slavistiki pojavlja že od njenih znanstvenih začetkov (Kopitar 1829, Miklosich 1861), koncept druge pa je v ospredju zlasti od 90. let 20. stoletja (Kurzová 1996, 2019).

Balkanska jezikovna zveza zaobjema različne indoevropske jezike na Balkanskem polotoku. Vanjo spadajo makedonščina, bolgarščina, albanščina, nova grščina in romunščina (nekateri zraven prištevajo še neindoevropsko turščino), pri čemer je pri procesu jezikovnega zблиževanja zelo verjetno v srednjem veku glavno vlogo odigrala romunščina, tj. balkanskoromanski jezikovni substrat in adstrat (jezikovna podplast in soplast). Srednjeevropska jezikovna zveza pa naj bi vključevala različne jezike v Srednji Evropi. Sèm naj bi poleg vplivajoče nemščine sodile še vplivane madžarščina, češčina, slovaščina in poljščina kot tudi slovenščina in osrednja južna slovanščina.

V prispevku je v kritični pretres vzet teoretično-metodološki pristop pri določanju srednjeevropske jezikovne zveze, za katerega se zdi, da je narejen po zgledu balkanske jezikovne zveze. Opozorjeno je na nujnost vzpostavitve jezikoslovno relevantne hierarhije jezikoslovnih meril (skladenjsko, oblikoslovno, glasoslovno) in upoštevanja diahronnega vidika, tj. časa nastanka predpostavljenih konvergentnih jezikovnih sprememb.

Ključne besede: primerjalno jezikoslovje, stično jezikoslovje, južnoslovanski jeziki, balkanska jezikovna zveza, srednjeevropski jezikovni areal

POETIKA DISLOKÁCIE: SLOVINSKÁ LITERATÚRA V SLOVENSKEJ KULTÚRE PO ROKU 1989

ZVONKO TANESKI

Univerzita Komenského v Bratislave, Filozofická fakulta, Slovenská republika, zvonko.taneski@uniba.sk

Abstrakt

Cieľom nášho príspevku je poukázať na prítomnosť takých slovinských spisovateľov, ktorí boli knižne prelození do slovenčiny po roku 1989 a ktorí sa istým aspektom svojho života či svojej tvorby dotýkajú „poetiky dislokácie“ a problematiky „migrácie“ a tým otvárajú aj otázky existencie v cudzine, v emigrácii alebo v exile. Takíto autori a ich literárni hrdinovia si napríklad presne uvedomujú to, odkiaľ pochádzajú, ako aj „inakosť“ nového priestoru. Často reagujú na traumy vykorenenia (znovu)vytvorením koreňov, idealizovaním „domova“, ktorý možno nikdy nemali. Prezentácia a interpretácia týchto vybraných diel na preklad by mala byť potom z aspektu prekladateľskej a pôvodnej produkcie reprezentatívna a ojedinelá pre vednú oblasť, v ktorej sa výskum realizoval. Štúdiá sa usiluje o tom stať sa spoľahlivým dokumentom o charaktere, osobitostiach a určených formách prítomnosti slovinskej literatúry v slovenskom kultúrnom prostredí.

Kľúčové slová: slovinská literatúra, dislokácia, Slovensko, preklad, recepcia

MORFOLOŠKE OSOBITOSTI OJKONIMA MOTIVIRANIH BOTANIČKIM NAZIVIMA (NA PRIMJERIMA HRVATSKOG I UKRAJINSKOG JEZIKA)

OKSANA TIMKO ĐITKO

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb, Hrvatska, okditko@ffzg.hr

Sažetak

Istraživanje ojkonima slavenskog porijekla jedan je od prioritarnih smjerova razvoja suvremene lingvistike. Ojkonimi svjedoče o pojavama povijesnog razvoja slavenskih jezika, a također osvjetljavaju neka pitanja vezana uz kulturu, povijest, mjesto porijekla naroda i njegove običaje.

Proučavanje ojkonima, motiviranih nazivima biljaka, daje mogućnost kompleksno analizirati cijeli niz ekstralingvalnih faktora, koji su u velikoj mjeri odredili pravac razvoja jezika, a prije svega tvorbu toponima. Botanička leksika je stara, praslavenska leksika, koja se tijekom stoljeća nužno izmijenila uslijed unutarnjih jezičnih čimbenika (fonološke, morfološke promjene), ali i uslijed vanjskih utjecaja (seobe, različiti klimatski, zemljopisni uvjeti). Mi polazimo od tvrdnje da su botanički leksemi koji su mogli poslužiti kao motivacija za tvorbu ojkonima stari, dobro poznati ljudima, i da su upravo i poslužili kao motivacija za tvorbu, jer su ih ljudi poznavali i imali od njih koristi (za hranu, ogrjev, gradnju kuća...).

Posebnu pažnju privlače strukturno-tvorbene osobitosti ojkonima slavenskog porijekla u jezicima koji nisu u direktnom kontaktu kao što su ukrajinski i hrvatski jezik. Riječ je o jezicima različitih podskupina: ukrajinski je istočnoslavenski, a hrvatski – južnoslavenski jezik. Osim toga, nije riječ o susjednim jezicima, tako da je isključena bilo kakva mogućnost međusobnog utjecaja, posuđivanja leksema kroz povijest, pa tako i u tvorbi ojkonima. Stoga smatramo da bi ovakva usporedba izdvojila zajedničku praslavensku razinu botaničkog fonda, ali i tvorbenih morfoloških sredstava u ukrajinskom i hrvatskom, a s

druge strane sve različitosti bi naglasile tvorbeni i leksički potencijal svakog od analiziranih jezika.

Usporedba ojkonima motiviranih botaničkim nazivima u ukrajinskom i hrvatskom jeziku ići će u dva smjera. S jedne strane zanimljivo će biti usporediti korpus botaničkih leksema koji su poslužili kao izvor motivacije za tvorbu ojkonima u ova dva jezika. U velikoj mjeri očekujemo isti skup motivirajućih botaničkih naziva slavenskog porijekla (*lipa, brijest, jabuka, višnja...*), a s druge strane očekujemo i razlike. Razlike su djelom uvjetovane zemljopisnim položajem: pa će u hrvatskom jeziku biti stvoreni ojkonimi od riječi za biljke koje rastu na jugu (*maslina, smokva, rogač...*), a koje nisu mogle poslužiti kao motivacija za tvorbu ojkonima u Ukrajini jer tamo ne usjevaju. Osim toga, nazivi za neke biljke su izvedeni od različitih osnova u ova dva jezika (*brast – дуб; murva – шовковиця*), pa će se tako i nazivi naseljenih mjesta, motivirani njima, razlikovati. S druge strane, izdvojit ćemo najproduktivnije tvorbeno i morfološke osobitosti u nastanku ojkonima motiviranih botaničkim nazivima, i usporediti ih u ova dva jezika. Uspoređivat ćemo najfrekventnije modele tvorbe, ali i od najstarije, zajedničke, praslavenske načine tvorbe.

Zanimljivo je usporediti koliko su takva dva slavenska jezika, koja se stoljećima razvijaju samostalno, do sada sačuvali zajedničke tvorbeno modele. Analizu ćemo provesti na raznim jezičnim razinama, imajući u vidu sve osobitosti i različitosti fonoloških i morfoloških promjena u oba analizirana jezika. Rezultati analize i usporedbe ojkonima slavenskog porijekla motiviranim botaničkim nazivima u ukrajinskom i hrvatskom jeziku pokazat će koliko se danas tvorbeno sredstva, ali i botanički leksički korpus, u ova dva jezika razlikuju, a koliko su pak sačuvali sličnosti.

Ključne riječi: ojkonim, leksema, morfem, nastavak, afiks

POLICENTRIČNI RAZVOJ SLOVENSKEGA JEZIKA IN NJEGOV VPLIV NA OBLIKOVANJE GOVORNE NORME

HOTIMIR TIVADAR

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Ljubljana, Slovenija, hotimir.tivadar@ff.uni-lj.si

Povzetek

Slovenski jezik je po svojem razvoju (več knjižnih različic) in obstoju (velika geografska razčlenjenost) zelo raznolik že od svojih začetkov. V literaturi je sicer slovenski knjižni jezik opredeljen kot monocentrični. Slovenščina ima precej težav, tudi danes, z normiranjem knjižnega jezika, čeprav bi glede na enocentrični razvoj morala biti pot do enotne knjižne različice lažja. Zanikanje policentričnega razvoja kodificiranja slovenskega jezika in nenehno izpostavljanje enotne izreke kot najvišje vrednote (moč knjižnega jezika), ki naj bi bila dejstvo sama po sebi, na drugi strani pa zanikanje nujnosti normiranja knjižnega jezika, ima globlje vzroke prav v nezavedanju policentričnega razvoja slovenskega knjižnega jezika.

Slovenski knjižni jezik se je pravopisno zares kodificiral konec 19. stoletja, utemeljen je bil na osrednjeslovenski knjižni normi (Dolenjska in Gorenjska), ki je bila osvežena z novimi oblikami (Koroška in Štajerska). Preko prevzemanja različnih besed (narečnih, tujih, novotvorjenih besed,) se je jezik do sredine 20. stoletja dokončno izoblikoval, ko so začeli redno izhajati akademski pravopisni priročniki vse do zadnjega v letu 2001. V preteklosti je izpostavljanje jezika kot najvišje vrednote pomenilo »moč« knjižnega jezika, tj. njegove osrednjeslovenske različice, dopolnjene z nekaterimi dodatnimi oblikami (»nove oblike«). Boj za prevlado določenega zapisa (ABC-Krieg, l-kanje), pokrajinskega govora (govor Ljubljane kot osnova knjižnega jezika) je potekal do konca prejšnjega stoletja, ko se je jezik poleg pravopisa in šolske rabe ter medijev (Radio in televizija Ljubljana) utemeljil v ustavi samostojne slovenske države in s tem postal državni, tudi diplomatski jezik. Policentričnost s tem ni izginila, ampak se samo premika v smer aktivnega spreminjanja sodobne knjižne norme. Raznolikost se kaže predvsem v govoru, še posebej medijskem,

pri čemer je prisotna tendenco po združevanju regionalnih medijev, tako radijskih kot televizijskih programov. Pri tem je samostojni razvoj jezika v več (regionalnih) središčih čedalje bolj onemogočen, tudi zaradi čedalje močnejše mobilnosti, ki pa se je v času koronakrize zaustavila. Zasebni govorni položaj danes postaja čedalje bolj družinski (družinski idiolekti), javni govorni položaj pa vse bolj digitalni, spletni – preko kamere in mikrofona ter možnostjo ne videne pisne priprave predvsem knjižni, tesno povezan s pisnim jezikovnim kodom. Ali bo to oslabilo tendence po več policentristične svobode, ki se je razmahnila ob splošni liberalizaciji družbe (1990–1991), ali pa bo vse skupaj premaknilo normiranje predvsem v iskanje vsem sprejemljivega govora, ki ne bi bil regionalno zaznamovan, je temeljno vprašanje, ki ga izpostavljamo v tem članku.

Zaveza kakovostnemu sporazumevanju in razumljivi izreki je gotovo ustrezna, saj ob skrbi za kakovostno izražanje v artikulacijsko-normativnem smislu uporabnike usmerja tudi v boljšo vsebinsko predstavitev problemov in resničnosti; tudi avtentičnost in spontanost sta v javnem govornem položaju kontrolirana, saj sta družbena odgovornost in doseg javnega sporočila velika. Ukinjanje ali izpostavljanje policentričnosti v sicer monocentričnem slovenskem knjižnem jeziku mora biti podrejeno vsebini in ne ideologiji, kar izključuje z rabo neizpričano poseganje v jezikovno normo. Zaradi poznavanja policentričnega razvoja slovenskega jezika pa nas ne sme biti strah »rahljanja«, tj. spreminjanja, knjižne norme, še posebej v inherentno večvariantnem slovenskem govorjenem (knjižnem) jeziku. Knjižna norma je odraz tako rabe kot kodifikacije, jezik pa je seveda oblikovan na osnovi določenih slovničnih zakonitosti (sistem).

Ključne besede: jezikovna norma, govorjeni jezik, kodifikacija, policentrizem, slovenski jezik

ПЕТИ ЛЕПТИР: ФИЛМОВАНА КЊИГА

ВЕСНА ТОДОРОВ

Академија васпитачко-медицинских струковних студија, Крушевац, Србија, todorov@vaspks.edu.rs

Сажетак

У раду ауторка открива фантастичне елементе у *Петом лептиру*, бави се фантазмама, али и проблемом лепоте и вечите младости, те питањем пандетерминизма. *Пети лептир* је сагледан и као „први прави роман епске фантастике“, дакле, као романескна структура, али и као филмска спектакуларна бајка будући да је на основи романа настао занимљив и до тада невиђени филм у српској кинематографији. Посебно место у раду припада и типологији јунака и врстама њихове карактеризације, те поетској структури текста, коју ауторка настоји да открије у овој особитој књижевној конструкцији.

Кључне речи: роман за децу, фантастика, *Пети лептир*, Урош Петровић, типологија јунака

SLOVENSKA LITERATURA IZ ITALIJE V MEDKULTURNEM KONTEKSTU: PRIMER GORICE

ANA TOROŠ

Univerza v Novi Gorici, Fakulteta za humanistiko, Nova Gorica, Slovenija, ana.toros@ung.si

Povzetek

Prispevek uvodoma poda zgoščeni prikaz slovenske literature na območju današnje dežele Furlanije Julijske krajine v Italiji. Pregled zajame vsa tri večja žarišča slovenske literarne ustvarjalnosti v Italiji, na Tržaškem, Goriškem in Videmskem – Rezija in Beneška Slovenija, ter osvetli bistvene razlike na ravni vseh treh literarnih (mikro) sistemov. Osrednji del prispevka se osredotoča na slovensko literaturo na Goriškem kot literaturo v izrazito medkulturnem kontekstu. V ta namen bomo vzeli pod drobnogled nekatera literarna dela, ki se prostorsko umeščajo v mesto Gorica in ki so napisana v štirih različnih jezikih, v slovenskem, italijanskem, furlanskem in nemškem jeziku. Opazovali bomo, kateri prostori Gorice (trgi, ulice itd.) se pojavljajo v slovenski literaturi in s katerimi zgodovinskimi dogodki se povezujejo. Obenem nas bo zanimalo, kateri predeli Gorice se pojavljajo v delih avtorjev, pišočih v drugih jezikih, in ali prihaja do prostorskih stičišč med njimi. Prav tako nas bo zanimalo, ali slovenska in druge literature reflektirajo prisotnost drugih kultur v mestu. V sklepnem delu bomo opozorili na sobivanje literarnih spomenikov različnih kultur v samem mestnem središču.

Ključne besede: Gorica, manjšinska literatura, medkulturnost, večjezičnost, Travnik

TVORBENO-SEMANTIČKA ANALIZA STUDENTSKIH VIRTUALNIH PSEUDONIMA

IVANA TRTANJ,¹ KATARINA DRINOVAC²

¹Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne, Osijek, Hrvatska,
itrtanj@foozos.hr

²Osnovna škola Julija Benešića, Ilok, Hrvatska, drinovack@gmail.com

Sažetak

Današnju je komunikaciju teško zamisliti bez interneta koji nas uvodi u jedan novi virtualni svijet u kojem imamo potpunu slobodu predstavljanja sebe. Komunikacijski prostor interneta virtualan je prostor u kojemu komunikaciju ostvaruju virtualni identiteti (Filipan-Žignić 2007). Virtualni identitet stvara čovjek predstavljajući se u komunikaciji s ostalim sudionicima na različitim internetskim uslugama. Takav identitet izražen je različitim jezičnim, ali i drugim sredstvima (najčešće fotografijom). Virtualni identiteti na društvenim se mrežama ostvaruju pseudonimima, koje Vuković (2007) ističe kao posebnu vrstu nadimaka. Pseudonim je nadimak koji osoba nadijeva samom sebi i po tom se obilježju razlikuje od nadimaka koje pojedincu dodjeljuju drugi. Ovaj se rad bavi tvorbenom i semantičkom analizom studentskih virtualnih pseudonima. Istraživanje je provedeno na uzorku od 102 studenta svih pet godina Integriranog sveučilišnog preddiplomskog i diplomskog Učiteljskog studija Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku. Cilj je rada doznati na koji su način tvoreni i kako semantički motivirani studentski virtualni pseudonimi te mogu li se na temelju tih analiza doznati trenutačni trendovi u komunikaciji mladih.

Istraživanje je pokazalo da studenti na Facebooku upotrebljavaju službeno ime i prezime, dok su na Instagramu mnogo kreativniji i slobodniji. Pseudonimi koje rabe za predstavljanje sebe nastali su trima tvorbenim postupcima: semantičkom tvorbom, sufiksalskom tvorbom i skraćivanjem. Zanimljiva je semantička analiza odabranih pseudonima jer je u njoj vidljivo da su studentski pseudonimi na društvenim mrežama motivirani imenom i prezimenom uz česte uporabe majuskula i minuskula, interpunkcije,

brojeva i slova. Pseudonimi koje studenti upotrebljavaju u računalnim igrama slijede sličan obrazac iako se vidi veća sklonost k engleskom jeziku i priličan utjecaj pop kulture.

Ključne riječi: virtualni identiteti, pseudonimi, studenti, tvorbena analiza, semantički sadržaj

OD A DO Š – CIRILICA V SLOVENSKEM PROSTORU IN NJENO SPOZNAVANJE NA VISOKOŠOLSKI RAVNI

NATALIJA ULČNIK

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija, natalija.ulcnik@um.si

Povzetek

Cirilica v slovenskem prostoru ni imela vidnejše vloge, kljub temu pa je bilo v preteklosti zanj izkazano veliko zanimanje in je bila kot pomemben del slovanske dediščine vključena tudi v slovenske slovnice (npr. Bohorič 1594, Pohlin 1768, Kopitar 1809). Za namen učenja prvega knjižnega jezika Slovanov je izšlo tudi nekaj starocerkvenoslovanskih slovnice (npr. Marn 1863, Sket 1894, Tomšič 1943, Babič 2008), ki so se sprva uporabljale na srednješolski (gimnazijski) ravni, danes pa je učenje tega jezika omejeno na visokošolsko raven. Sestavni del nekdanjega izobraževalnega sistema je bilo tudi obvezno učenje ruščine oz. srbohrvaščine, ki je vključevalo učenje cirilice. Današnje generacije se praviloma naučijo zgolj latinice, le redki pa v okviru izbirnih predmetov oz. posameznih študijskih programov spoznavajo tudi cirilico. Izkušnje kažejo, da študentke in študenti slovenskega jezika in književnosti na Filozofski fakulteti Univerze v Mariboru na začetku študijske poti cirilico sicer prepoznajo, vendar je praviloma še ne znajo brati. V 1. letniku se pri predmetu *Indoevropska, praslovanska in starocerkvenoslovanska dediščina* naučijo starocerkvenoslovanske cirilice, kasneje pa v okviru izbirnih predmetov (lektoratov) spoznavajo tudi druge slovanske jezike in sodobne cirilske pisave. Pridobivanje kompetence branja cirilskih besedil jim tako med drugim odpre možnost prebiranja in študija slavističnih raziskav, objavljenih v cirilici. V prispevku bo osvetljen pomen poznavanja cirilice kot ene od pisav evropskega kulturnega prostora, zlasti za študentke in študente slovenističnih smeri, podane bodo možnosti njenega spoznavanja in utrjevanja po petstopenjskem modelu (usvajanje grafemov, transliteracija iz cirilice v latinico in obratno, jezikovna analiza cirilskih besedil, branje cirilskih besedil, prenos znanja v vsakdanje življenje), izpostavljene pa bodo tudi opažene težave. Z namenom preverjanja trdnosti pridobljenega znanja bo preverjeno poznavanje cirilice ob zaključku

drugostopenjskega študija, pri tem pa bodo podane strategije za učinkovitejše pomnjenje usvojenega znanja. Največji izziv je namreč pridobljeno znanje cirilice uspešno uporabiti v novih življenjskih situacijah, torej razširiti zmožnosti sprejemanja besedil oz. pisnega komuniciranja.

Ključne besede: cirilična pisava, slovenske slovnice, transkribcija, študijski programi, slovanski jeziki

VLOGA ZVOČNOSTI V ZAČETNIH ST-NIZIH

DRAGO UNUK

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija, drago.unuk@um.si

Povzetek

Zvočnost v fonoloških obravnavah se uporablja za opisovanje razvrščanja segmentalnih zaporedij v zlogu: zlog teži k raznovrstnosti sestavin, da je bolje čutno zaznavan. Zvočnost se predstavlja kot skalarna količina intenzitete govornega zvoka, povezana z glasnostjo in zvočno energijo. Kategorije glasov imajo višjo ali nižjo zvočnost, v zlogu stojijo po hierarhiji. V zlogu je razpršenost zvočnosti neenakomerna po vzorcu: narašča od obrobja proti jedru zloga. V vzglasju raste od prvega segmenta proti jedru in pada od jedra do zadnjega segmenta v izglasju. To ureja načelo zaporedja zvočnosti (NZZ), ki deluje v celoti zloga, vsi zlogi pa se ravnaajo po njem. NZZ deluje kot opisni model zloga in manj kot njegov organizacijski model, saj se v jezikih pojavljajo tudi odstopanja od hierarhične razporejenosti zvočnosti v zlogu, tako da je zvočnost predvsem okrepljena težnja, ki načeloma deluje, vendar ne dosledno. Izjeme so predvsem v zaporedju segmentov robnih sestavnikov zloga, tj. v vzglasju in izglasju. Jeziki so različni po tem, ali dovoljujejo soglasniške nize v vzglasju. Zanimajo nas konfiguracije v vzglasju, saj so konfiguracije v izglasju urejene obrnljivo glede na konfiguracije v vzglasju.

Pri odstopanju od NZZ gre za kolikost zvočnosti v nasprotju s pričakovano razliko v zvočnosti, ki mora biti vzpostavljena med segmenti vzglasja kot minimalna razdalja zvočnosti (MRZ): zvočnost drugega soglasnika mora biti višja kot zvočnost predhodnega soglasnika. Omejimo se na vzglasne dvočlenske nezvočniške nize #OOV, ki tvorijo tipologijo načinov kombiniranja, kar predstavlja splošni nabor v jezikih in jih medsebojno razlikuje. Odstopanja od NZZ tu so dvojja, nizi pa so glede na izgovarjavo homogeni in heterogeni. Prvo odstopanje so nizi z enako zvočnostjo, na sosednjih segmentih je njen potek raven. To so konfiguracije segmentov iste kategorije, čeprav podvojitve niso dovoljene. V slovenskem jeziku podvojitve so, vrednost MRZ pa je 0. Drugo odstopanje je v konfiguracijah, kjer zvočnost ne narašča od začetka proti jedru zloga, temveč je reverzirana. V razporeditvi na prvem členu vzglasja zavzema določeno stopnjo, nato pa

na naslednjem členu njena velikost pade na najmanjšo mogočo količino, MRZ pa ima negativno vrednost; zatem se maksimira v središču zloga. To so konfiguracije, ki predstavljajo tip vzglasja sT- (s – kateri koli pripornik, T – kateri koli zapornik). Tip se pojavlja v številnih jezikih, v slovenskem jeziku je edini tip, ki oblikuje padec zvočnosti v vzglasju. Obravnave vloge zvočnosti v sT-nizih so številne in zelo različne.

V slovenskem jeziku se NZZ ne uresničuje dosledno v nizih nezvočnikov na obrobjih zloga. Razlika v zvočnosti med zaporniki in priporniki je značilno manjša kot med drugimi kategorijami in je v organiziranju nizov nezvočnikov manj relevantna. V procesu formiranja zloga delujeta načelo zvočnosti in načelo raznovrstnosti segmentov. Videti je, da v sT-nizih bolj kot dosledna uveljavitev načela različnosti segmentov po zvočnosti deluje načelo raznovrstnosti segmentov: da se ne ponovi isti artikulacijski gib (zapora), se izbere glas z najnižjo zvočnostjo glede na jedro, kar je lahko le pripornik z drugačno artikulacijo (priporo). Zapora signalizira informacijo pred seboj in za seboj. To pomembno vpliva na zaznavnost zloga, ki se gradi na zvočni in slušni razgibanosti sestavnikov.

Ključne besede: fonologija, zlog, vzglasje, zvočnost, soglasniški nizi

PRAVOPISNE ZAGATE ŠTUDENTOV PROGRAMA MEDIJSKE KOMUNIKACIJE (ŠTUDIJA PRIMERA)

ALENKA VALH LOPERT

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija, alenka.valh@um.si

Povzetek

Prispevek predstavlja študijo primera in prinaša ugotovitve na osnovi anketnega vprašalnika o pravopisnih zagatah študentov 1. letnika študijskega programa Medijske komunikacije (FERI, Univerza v Mariboru) v okviru predmetu *Kritično mišljenje in izražanje*, pri čemer je bilo jeziku v celoti namenjenih 22 ur. Vprašalnik so študenti izpolnili na začetku in na koncu predavanj v poletnem semestru akademskega leta 2018/19 (februarja in junija 2019). Vključenih je bilo 45 študentov na začetku semestra in enako število ob koncu. Iz celotnega vprašalnika, ki je obsegal naloge s področja kritičnega mišljenja in s področja pravopisa ter slovnice, tukaj predstavljamo samo dva sklopa pravopisnih nalog: 1) vejica ob veznikih *in* (v posledičnem priredju), *ter* (v protivnem priredju), *ali* (v ločnem priredju; v predmetnem odvisniku), *to je*, *in sicer* (v pojasnjevalni priredju), *kljub temu da* (vejica pri večbesednem enodelnem vezniku); 2) zapis datuma (recimo 21. 1. 2021); pisanje skupaj oz. narazen, z vezajem ali brez (*študent prodekan*, *bio- in bibliografski podatki*, *TV-sporod*, *IZUM-a*); raba pomišljaja (123–134). Zanimalo nas je a) s kakšnim znanjem izbranih (res osnovnih) pravopisnih pravil vstopajo dijaki (tako po maturi) na univerzitetni študij in b) koliko lahko nadgradijo znanje med samimi pedagoškimi urami, še preden se pripravljajo za izpit. Pridobljeni podatki (analizirani s testoma po Wilcoxonu in Friedmanu) kažejo, da so pri prvem sklopu nalog zaznane statistično značilne razlike, merjene na začetku in koncu semestra, in sicer so bili študenti pri petih od šestih nalog uspešnejši ob zaključku semestra, le pri eni nalogi med prvim in drugim reševanjem ni bilo razlike. Pri drugem, ki je zajemal prav tako šest nalog, se pri vseh odgovorih prav tako kažejo statistično značilne razlike v prid boljšim rezultatom na koncu semestra, zgolj pri eni nalogi ostajajo rezultati nespremenjeni.

Gre za primere osnovnih napak, ki se po končanem srednješolskem izobraževanju naj ne bi več pojavljale. Zato je nedvomno pred slovenisti izziv – predmet slovenski jezik na vseh

smereh študija bi bil zelo dobrodošel in bi pomagal študentom ob koncu študija suvereno napisali zaključno delo ter stopiti na trg dela, kjer bo materinščina njihovo orodje.

Ključne besede: slovenski jezik v visokem šolstvu, pravopis, norma, medijske komunikacije, neslovenistični študijski programi

UKRAJINSKA LASTNA IMENA V JUŽNOSLOVANSKIH JEZIKIH: PREDLOGI ZA STANDARDIZACIJO

LJUDMILA VASILJEVA

Nacionalna univerza Ivan Franko v Lvovu, Filološka fakulteta, Lvov, Ukrajina, milav2000@yahoo.com

Povzetek

Problematika lastnih imen sodi med tiste, ki zahtevajo razlago, začeniši z nekaterimi spremembami jezikovnih razmer na slovanskih območjih. Pogojena je z zunajjezikovnimi dejavniki, torej je v veliki meri povezana z izginotjem večnacionalnih držav in težnjo po ustvarjanju enonacionalnih držav. To je privedlo do določenih sprememb v splošnih pogledih na standardizacijo slovanskih jezikov, vključno s standardizacijo lastnih imen. Pri standardizaciji prevzetih lastnih imen je smiselno upoštevati naslednji glavni možnosti: 1) zapis lastnih imen glede na izvorni jezik; 2) prilagoditev lastnih imen v skladu z zmožnostmi jezikovnega sistema prejemnika, pri čemer se ne upošteva jezik posrednika. V prvem primeru poimenovanja po izvirnem jeziku obstaja nevarnost izenačitve določenega jezika z drugim jezikom (sosednjim, prevladujočim ali svetovnim), zato mora standard jasno opredeliti mejo med dobesednim in izposojenim, kar zahteva popravek v skladu s prejemnikovim jezikovnim sistemom. V sodobni spremenjeni jezikovni situaciji morajo Slovani izboljšati norme svojih jezikov v enaki meri in glede na lastna imena, ki so neločljiv del jezikovnega sistema vsakega jezika. Tako bi moral vsak slovanski jezik z oblikovanjem pravopisne norme domačih lastnih imen predvsem skrbeti za ohranitev identitete in ustreznih sistemsko-strukturnih posebnosti svojega jezika. Vsa pravila, ki se uporabljajo pri prečrkovanju in se nanašajo na lastna imena, morajo temeljiti na sistematičnih dejstvih tega jezika.

Ključne besede: lastna imena, zunajjezikovni dejavniki, jezikovni sistem, standardizacija, pravopisna norma

GOVOR, KI RANI: PROTIMIGRANTSKI DISKURZ V GRAFITIH

BRANISLAVA VIČAR

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija, branislava.vicar@um.si

Povzetek

V prispevku s pristopom kritične diskurzivne analize preučujem diskurzivno konstrukcijo imigrantk_ov in imigracije v urbanih grafitih. Za analizo uporabim izbor grafitov, ki jih je v okviru projekta Dekontraminacija zbralo društvo za odpravljanje socialne neenakosti Appareo. Analiza razkriva, da grafiti z migrantsko vsebino reproducirajo diskriminacijo in protimigrantska občutja, imigrantke_e pa znotraj slovenske družbe pozicionirajo kot *druge*. Odkrito izključevalna retorika se najpogosteje povezuje s pojmi državljanstva, nacionalnosti in pripadnosti ter utrjuje strukturno nasprotje med »našim« in »tujim« prostorom, tj. prostorom zunaj (slovenskih državnih meja). Vendar pa obravnavani grafiti kljub razsežnosti diskriminatorne retorike izpričujejo tudi pojavitve alternativnih diskurzov, ki kot *tujega* ne vzpostavljajo marginalizirane družbene skupine, temveč samo pojavnost družbenega izključevanja, diskriminacije in marginalizacije. To se uresničuje z besednimi preigravanji, ki redefinirajo diskriminatorne grafite in jih na ta način nevtralizirajo in delegitimirajo. Po Judith Butler lahko tovrstne grafite pojmujeemo kot primer prilaščanja sil govora, ki rani.

Ključne besede: kritična diskurzivna analiza, protimigrantski rasizem, drugost, (de)legitimacija, grafiti

MEDKULTURNOST V IZBRANIH SODOBNIH UKRAJINSKIH ROMANIH

JANJA VOLLMAIER LUBEJ

Maribor, Slovenija, janja.v@windowslive.com

Povzetek

Prispevek predstavi štiri sodobne ukrajinske romane, in sicer so to *Dvanajst krogov* in *Moskoviada* Jurija Andruhoviča, *Vorošilovgrad* Serhija Žadana ter *Karbid* Andrija Ljubke. Omenjeni romani v veliki meri tematizirajo vprašanje posameznikove in kolektivne identitete v postsovjetskem času. Obenem romani tematizirajo tudi zapleten odnos Ukrajine do Zahoda in/ali Rusije ter obratno. Prispevek primerjalno opazuje ter predstavi medkulturnost, kot jo doživljajo literarne osebe, ki se nemalokrat srečujejo tudi z drugostjo, in pripovedovalec. Osredinja se na kulturno raznolikost, strpnost, odprtost, a tudi na stereotipe, neosnovane sodbe in prepričanja.

Ključne besede: roman, sodobna ukrajinska književnost, medkulturnost, kulturna raznolikost, stereotip

K (PSEUDO)KOORDINACI V KONSTRUKCÍCH TYPU "SÁHNOUT A VYTÁHNOUT", "ČICHAT A CÍTIT"

MILOSLAV VONDRÁČEK

Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR, v. v. i., Praha, Česká republika, vondracek@ujc.cas.cz

Abstrakt

V tomto příspěvku porovnávám různé obdoby struktur dvou typů: „sáhnout a vytáhnout“ a „čichat a cítit“. Vycházím z analytických postupů Svatavy Škodové (Pseudokoordinace v syntaxi současné češtiny, Bor 2009) vytvořených pro konstrukce typu "jít a koupit". Poukazuji na shody, analogie, ale zejména na rozdíly těchto sémanticko-syntaktických modelů.

Klíčová slova: koordinace, pseudokoordinace, přiřazování, syntaktický vztah, významový vztah slučovací

PRILOŽNOSTNE TVORJENKE KOT ODRAZ DOBE KORONAVIRUSA

INES VORŠIČ

Univerza v Mariboru, Pedagoška fakulteta, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija, ines.vorsic@um.si

Povzetek

Čprav segajo na samo obrobje jezikovnega sistema, so priložnostne tvorjenke tiste besede, ki kažejo najaktualnejše besedotvorne procese in odražajo ustvarjalno gibkost nekega jezika. Jezik pa je zmeraj odraz družbe, dogajanja v njej in družbenih sprememb. Priložnostne tvorjenke so tako pogosto tisti jezikovni element, ki družbi nastavlja ogledalo in oblikuje sliko trenutnega družbenega stanja, kot ga odsevajo besede. V središču obravnave so priložnostne tvorjenke, ki so vzniknile v času epidemije covida-19 in so motivirane iz družbeno-političnega dogajanja ter družbeno-političnih sprememb, ki so posegle v vse sfere človekovega javnega in zasebnega življenja. Odmikamo se od novih tvorjenk, ki so nastale iz poimenovalne nuje, in v središče obravnave postavljamo priložnostnice z ekspresivno miselno asociacijo na različne družbene posledice epidemije koronavirusne bolezni. Z vidika tvorbene strukture so med temi posebej pogoste prekrivanke in tvorjenke, ki nastajajo po analogiji v jeziku že obstoječih besed, in sicer na osnovi fonološke bližine motivirajočih besed: *domanijak* < *dom* + *manijak* 'oseba, ki uživa v karanteni', *sprenevodenje* < *sprenevedanje* + *vodenje* 'aktualna politična taktika', *hvarantena* < *Hvar* + *karantena* 'nezmožnost počitnikovanja na hrvaški obali', *koronika* < *korona* + *kronika* 'informativna oddaja med epidemijo'. Pojavljajo se tudi priložnostne tvorjenke, motivirane iz lastnih imen, npr. *Twito* < *Twitter* + *Tito*, *Počivavčer* < *Počivalšek* + *počitek* + *vavčer*, *hojskati* < *Hojs* + *hujskati*. Jasno je, da so take nove tvorjenke humornega značaja in imajo pogosto porogljivo konotacijo, skoznje pa je izražena kritika aktualnega dogajanja, še zlasti ukrepov, povezanih z epidemijo covida-19.

Ključne besede: slovenski jezik, besedotvorje, priložnostna tvorjenka, prekrivanka, koronavirus

SLOVENSKI IN HRVAŠKI PRAVOPIS – PODOBNOSTI IN RAZHAJANJA NA PREHODU V DIGITALNO DOBO

URŠKA VRANJEK OŠLAK, MANCA ČERNIVEC

ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, Ljubljana, Slovenija, urska.vranjek@zrc-sazu.si,
manca.cernivec@zrc-sazu.si

Povzetek

Prispevek bo predstavil primerjavo sodobnih pravopisov za slovenski in hrvaški jezik. Slovenščina in hrvaščina sta jezika s primerljivo zgodovino kodificiranja: že prva uradna pravopisa, ki sta izšla še v obdobju Avstro-Ogrske, hrvaški leta 1893 (Broz 1983) in slovenski leta 1899 (Levec 1899), sta bila namenjena rabi v šolstvu. Levec se je zgledoval po hrvaškem pravopisu, oba pravopisa sta podobno strukturirana in obvestilno primerljiva (Dobrovoljc 2004, 2015). V prispevku bo na kratko predstavljena zgodovina kodificiranja v slovenskem in hrvaškem prostoru, osrednji del pa bo predstavitev sodobnih pravopisnih priročnikov.

Novi slovenski pravopis (*Pravopis 8.0*, dostopen na portalu Fran) pripravlja Pravopisna komisija pri SAZU in ZRC SAZU, pravopisni slovar (*ePravopis*) pa Pravopisna sekcija Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. *Pravopis 8.0* bo nasledil aktualni pravopisni priročnik *Slovenski pravopis* iz leta 2001 (Toporišič 1990, 2001). Sočasno nastajanje novih pravil in slovarja je glede na veljavni pravopis metodološka sprememba, saj je slovarski del *Slovenskega pravopisa* iz leta 2001 nastajal s časovnim zamikom (1990–2001) glede na pravopisna pravila (javna razprava 1981, prva izdaja šele leta 1990, kasneje večkrat ponatisnjena in dopolnjena). Namen sočasnega nastajanja pravil in slovarja je izognitev asinhroni kodifikaciji (Dobrovoljc 2016).

Aktualni hrvaški pravopis je leta 2013 izdal Inštitut za hrvaški jezik in jezikoslovje iz Zagreba. Pravopis nadaljuje tradicijo fonoloških pravopisov z nekaterimi morfološkimi elementi. Pravopis sestavljajo pravila, pravopisni slovar, slovarček jezikoslovnih izrazov in

opombe ter pojasnila. Spletna različica pravil je oblikovana kot hipertekst s povezavami na druge dele besedila. Tudi nekatera pravila so med seboj povezana (Hrvatski pravopis 2013: VII–IX).

Pravopisa sta si podobna po tem, da sta dvodelna – pravila in slovar gradita utemeljevalno-aplikativno zasnovo in sta funkcijsko povezana, saj slovar nadgrajuje in gradivsko razširja pravila. Vendar pa je slovenski pravopisni slovar že tradicionalno obvestilno širši, v zasnovi zato tudi manj konsistenten, saj se je njegova obvestilnost prilagajala potrebam družbe in drugim sočasnim priročnikom. Sodobno spletno okolje omogoča povezavo med slovarskim geslom in ustreznim pravilom, pri tem pa je pravilo mogoče prikazati kot izhodišče jezikovnega problema in slovarske predstavitve (O portalu, b. d.).

V prispevku bo predstavljena strukturna zasnova obeh pravopisnih priročnikov, osrednji del pa bo njuna primerjava. Strukturna primerjava se bo osredotočila na dve ravni, na zunanjo (poglavja in teme v pravopisnem priročniku, ali je vsebina osredotočena le na pravopisno tematiko ali širše) in notranjo zgradbo poglavij (kateri notranji elementi se pojavljajo v pravopisnem priročniku). Poglavja so notranje členjena na različne načine (npr. s slogovnimi napotki, sklici na druge dele besedila, razširitvami ipd.). Ob tem bo ob pravopisnem poglavju o pisanju male in velike začetnice izvedena tudi vsebinska primerjava – razlike v pravilih za zapisovanje velike in male začetnice, razlike v ubeseditvah pravil (kakšna je strogost ubeseditev, kako je z dvojničnostjo, dodatnimi opozorili ipd.). V zaključku bo predstavljeno, kako se pravopisna pravila povezujejo s slovarskim delom ter kako ta povezana celota deluje v digitalnem okolju.

Ključne besede: pravopis, kodifikacija, pravila, slovar, spletni portal

»LJUBEZEN DO HRIBOV, DOMAČE HRANE, ŠPORTA IN NARODNE GLASBE« – PRAVI SLOVENEK VERSUS PRAWDZIWY SŁOWENIEC PO MNENJU SLOVENSКИH IN POLJSКИH ANKETIRANCEV

MARIA WACŁAWEK,¹ MARIA WTORKOWSKA²

¹Uniwersytet Śląski w Katowicach, Wydział Humanistyczny, Katowice, Polska, waclawek.maria@gmail.com

²Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Ljubljana, Slovenija, mariazofia.wtorkowska@ff.uni-lj.si

Povzetek

Stereotipi kot »slike v (naših) glavah« vplivajo na mišljenje, ravnanje in vedenje ljudi. Zanima nas, kako dojemamo sami sebe, predvsem pa, kako nas vidijo drugi. Avtorici želita rekonstruirati podobo »pravega« Slovenca na podlagi ene izmed temeljnih baz jezikovnega gradiva – anketnih podatkov, pridobljenih na vzorcu poljskih in slovenskih anketirancev, ki imajo stik s predstavniki obeh narodnosti. Prilastek »pravi« vključuje tako elemente tipičnega kot tudi vzorčnega predstavnika. V raziskavo je bila zajeta skupina anketirancev, izbranih glede na razpoložljivost. Primerjava avto- in heterostereotipnih (tu poljskih) predstav omogoča oblikovanje celovitejše jezikovno-kulturne podobe »pravega« Slovenca. Avtorici sta – ob zavedanju o spremenljivosti kulturno pogojenih stereotipov ter ohranjajoč distanco do uporabljene raziskovalne metode in pridobljenih rezultatov – upoštevali tudi enkratne omembe določene lastnosti. Čeprav so anketiranci občasno izrazili, da imajo težave s stereotipiziranjem, so se izkazali za pozorne opazovalce in so jezikovno natančno opredelili splošne in posamezne značilnosti »pravega« Slovenca. Podobo le-tega sooblikujejo različni vidiki (lastnosti), ki jih razločuje etnolingvistika: psihični, socialni, psiho-socialni, intelektualni, etični, bivanjski in kulturni.

Ključne besede: stereotip, primerjava, Slovenec, jezikovna podoba sveta, anketa

IZRAŽAVANJE IDENTIFIKACIJE I ATRIBUCIJE NA (SUPRA)SINTAKTIČKOJ RAZINI U HRVATSKOME JEZIKU UZ OSVRT NA DRUGE SLAVENSKE JEZIKE

ANA ŽAGMEŠTER, DARKO VASILJ, IVA NAZALEVIĆ ČUČEVIĆ

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb, Hrvatska, ana.zagmester@gmail.com,
darko.vasilj2000@gmail.com, inazalev@ffzg.hr

Sažetak

U radu će se razmatrati izražavanje kategorijskih odnosa identifikacije i atribucije na (supra)sintaktičkoj razini u hrvatskome jeziku. U okviru kroatističke jezikoslovne literature (npr. Belaj i Tanacković Faletar 2010, Brač 2018, Nazalević Čučević 2020) o tim se kategorijskim odnosima raspravlja u okviru kopulativnih i semikopulativnih predikata, odnosno značenjskoga statusa imenske riječi u službi predikatnoga imena (npr. *To je Ivan, Ivan je vrijedan, Smatra se odgovornim i vrijednim, Smatraju ga odgovornim i vrijednim*). Tako se pod identifikacijom podrazumijeva identificiranje subjekta ili objekta (npr. *To je Ivan, Nazvali su ga Ivan*), a pod atribucijom pripisivanje kakva svojstva subjektu ili objektu (npr. *Smatra se odgovornim i vrijednim, Smatraju ga odgovornim i vrijednim*). Ipak, kategorijske odnose identifikacije i atribucije moguće je izraziti na svim sintaktičkim razinama, ne samo u okviru temeljnoga člana rečeničnoga ustroja – predikata. Identifikaciju i atribuciju razmatrat ćemo tako na razini riječi, spoja riječi (sintagmema), jednostavne rečenice, tj. članova rečeničnoga ustroja te na međurečeničnoj razini, u okviru koje se najizravnije izražava subordinacijski. Te ćemo kategorijske odnose razmatrati i na suprasintaktičkoj razini, tj. na razini teksta. Cilj je rada ponuditi sustavan i cjelovit prikaz izražavanja identifikacije i atribucije na (supra)sintaktičkoj razini u hrvatskome jeziku te ga potkrijepiti opažanjima o izražavanju tih kategorijskih odnosa u drugim slavenskim jezicima poput makedonskoga i ruskoga kako bismo ukazali na njihove specifičnosti općenito, ali i na njihove (supra)sintaktičke specifičnosti u slavenskim jezicima.

Ključne riječi: hrvatski jezik, slavenski jezici, identifikacija, atribucija, (supra)sintaktička razina

VEZLJIVOST KOT POMENSKO-SKLADENJSKA ORGANIZACIJSKA ZMOŽNOST NEGLAGOLSKIH BESED

ANDREJA ŽELE

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Ljubljana, Slovenija, zelea@ff.uni-lj.si

Povzetek

Poleg izhodiščne glagolske vezljivosti imamo tudi neglagolsko vezljivost zlasti pridevnikov in samostalnikov, in njihova vezljivostna razvitost se izraža pretežno v besednih zvezah. Pri neglagolski vezljivosti torej govorimo o pomenski zmožnosti besed uvajati razmerja (nasproti z družljivostjo, ki izraža zmožnost obstoja razmerja).

V neglagolsko vezljivost vključujemo besede kot *sestra, cesta, račun, slab, zunaj*, ki glede na sodobno pomensko-skladenjsko rabo nimajo ali pa nimajo več glagolske motivacije in potemtakem njihova pomenska usmerjenost navzven oz. intenca izhaja iz njihove notranje razmerijske pomenske sestavine. Tudi neglagolska (kot glagolska) vezljivost je vezana na razmerja (dinamična in statična), ki se vzpostavljajo znotraj povedka in izhajajo iz povedka. Bistvena značilnost in zmožnost besed z neglagolsko vezljivostjo torej je, da jim povedkovodoločilna vloga ob glagolu *biti* in podobnih glagolih znotraj povedja omogoča, da s svojo razmerijsko pomensko sestavino lahko vzpostavljajo oz. odpirajo vezljivostna mesta; in ta vezljivostna razmerja se navadno izražajo s predlogi kot tipičnimi razmerijskimi morfemi, npr. *cesta za/proti, slab za/z/s*. Predlogi kot sicer prvotni globinski prislovi glagolov so torej bistvena prostorskorazmerijska in hkrati vezljivostna sestavina tudi pri neglagolski vezljivosti, npr. *okras za na steno*.

Zaradi svojih razmerijskih pomenskih lastnosti lahko ti razmerijski pridevniki in samostalniki v rabi skladdenjsko-pomensko zamenjujejo tudi glagole, npr. *dober do vseh, beseda o pravicah, denar za brano, cena za avto, pot na Triglav, korake do sreče, glas glede razmer* ipd. Tako razmerijska pomensko-skladdenjska lastnost pridevnika ali samostalnika kot tudi široki pomenski obseg rabe posameznega leksema samo še povečujeta in širita možnosti

prostomorfemske rabe, npr. *biti dober za, biti gluh za, biti človek za akcijo*. Sicer pa katero koli razmerje stanja, dejavnosti ali katere koli razmerijske lastnosti lahko izražajo 1) celostno ali necelostno oz. omejeno vrednotenje znotraj istega denotata, npr. *pismo z žigom, dober pri sprotnih nalogah* ali 2) vrednotenje med denotati, ki je namensko, ciljno, stopenjsko, situacijsko, položajsko, npr. *cesta v zaselek, dober za sodelavce* ipd.

Vezljive samostalnice označujejo ustaljene ali stalne zveze z vrstnim in nesvojilnim oz. nelastnostnim pridevnikom, npr. *regionalna cesta, kreditno pismo*, in ne npr. z lastnostnim ali svojilnim pridevnikom (svojina navadno izraža (konkretno priložnostno) prisojevalno razmerje). Vezljivost pridevnikov pa odpirajo in omogočajo stanjske lastnosti oz. so potencialno pridevniško vezljivi zlasti lastnostni stanjski pridevniki (z značilno povedkovniško vlogo in vprašalnico *v kakšnem stanju?*), npr. *dober v, slab pri, znan po*, in ne vrstni, ki s svojo zoženo (izsamostalniško ali izglagolsko motivirano) pomenskostjo zgolj natančneje določajo samostalniške odnosnice. Tako iz samostalniške kot iz pridevniške vezljivosti se izključujejo svojilni pridevniki, ker so pretvorbe prisojevalnega razmerja med osebki in povedki.

V nasprotju s samostalniško vezljivostjo, ki izraža objektivno vrstno vrednotenje, pridevniška vezljivost uvaja pretežno subjektivno relativno vrednotenje. Na splošno se samostalniška razmerja vežejo na zunanje okoliščine in pridevniška razmerja na notranje okoliščine.

Ključne besede: vezljivost, samostalnice, pridevniki, predlogi, pomensko-skladenjske lastnosti

SUVREMENA OBITELJSKA KONCEPCIJA U HRVATSKOM ROMANU ZA DJECU I MLADE NA PRIMJERU ROMANA JASMINKE TIHI-STEPANIĆ

VEDRANA ŽIVKOVIĆ ZEBEC,¹ IVA ĆAVAR²

¹Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, Osijek, Hrvatska,
vzivkovic@foozos.hr

²Osnovna škola Julija Benašić, Ilok, Hrvatska, ivacavar7@gmail.com

Sažetak

Jasminka Tihi-Stepanić suvremena je hrvatska autorica za djecu i mlade. U svojim romanima progovara o aktualnim problemima koji zaokupljaju i okružuju suvremeno djetinjstvo i mladenaštvo te je recepcijski dobro prihvaćena.

U radu će se analizirati na koji se način oblikuje slika obitelji u romanima Jasminke Tihi-Stepanić te kako ona utječe na formiranje sigurnog ili nesigurnog identiteta likova. Obitelj je posebna društvena tvorevina koja ima svoja karakteristična obilježja te uvelike utječe na funkcioniranje svih pojedinaca, a ponajviše djece i mladih. U modernom društvu postoje različiti tipovi obitelji te različiti faktori koji utječu na (ne)funkcioniranje obitelji te se takva raznolikost predočava i u književnost za djecu i mlade.

Sociemska narativna figura obitelji pojavljuje se u svim autoričnim romanima i, iako ne čini primarnu temu romana, njezino (ne)funkcioniranje utječe na formiranje identiteta likova djece i mladih. U radu će se istražiti na koji se način oslikava obitelj u autoričnim romanima, kakvi su odnosi unutar obitelji te koja je njezina uloga u životu i razvoju djece i mladih kao glavnih protagonsita romana te na koji način romani korespondiraju s izvaknjiževnom zbiljom i suvremenim načinom života.

Ključne riječi: književnost za djecu i mlade, Jasminka Tihi-Stepanić, slika obitelji u književnosti, sociemska narativna figura, formiranje mladenačkog identiteta

ANTIČNI MODEL »VZGOJE GOVORCA« KOT POTENCIAL INTERDISCIPLINARNEGA RAZISKOVANJA IN POUČEVANJA SLOVENŠČINE

JANJA ŽMAVC

Pedagoški inštitut, Ljubljana, Slovenija, janja.zmavc@gmail.com

Povzetek

Klasična retorika kot disciplina omogoča raziskovanje jezika kot družbene prakse. Njena pedagogika, ki izhaja iz antičnega pojmovanja »vzgoje govorca«, predstavlja izobraževalni model, katerega cilji so zmožnost kritične refleksije, bralna pismenost in vzgoja za aktivno udejstvovanje v družbi. V prispevku navezujemo to tradicijo na pouk slovenščine tako v smislu interdisciplinarnega pristopa k uresničevanju učnih ciljev kot tudi možnih dopolnitev v konceptualizacijah sporazumevalne zmožnosti.

Ključne besede: klasična retorika, *officia oratoris*, sporazumevalna zmožnost, pouk slovenščine, vzgoja govorca

IZZIVI SLAVISTIKE V 21. STOLETJU

GJOKO NIKOLOVSKI

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija, gjoko.nikolovski@um.si

Povzetek V okviru jezikoslovnih prispevkov bodo predstavljene primerjalno-zgodovinske in dialektološke raziskave slovanskih jezikov, primerjalne raziskave sodobnih slovanskih jezikov, sociolingvistične, lingvokulturološke, računalniške raziskave slovanskih jezikov, raziskave standardizacije in norme slovanskih jezikov. Na področju slovanskih književnosti in kultur bodo obravnavane teme o slovanskih književnostih v primerjalni, medliterarni in medkulturni perspektivi, slovanskih književnostih na filmu, teorijskih vidikih preučevanja sodobnih slovanskih književnosti, vzajemnih vezeh slovanskih književnosti in kultur, prevodih slovanskih književnosti. Na konferenci bomo osvetlili tudi didaktični vidik ter perspektive slavistike skozi prizmo razvoja sodobnih slavističnih študijev in poučevanja slovanskih jezikov, književnosti in kultur.

Ključne besede:

metodološki pristopi, raziskave slovanskih jezikov, normativistika slovanskih jezikov, slovanske dialektologije, interdisciplinarne raziskave slovanskih jezikov, prevodi slovanskih književnosti, slovanske književnosti v 21. stoletju, slovanske književnosti v medkulturnem kontekstu, filmske adaptacije slovanskih književnosti, interdisciplinarne raziskave slovanskih književnosti, perspektive slavistike in slavističnih študijev, prenos spoznanj v izobraževalni proces

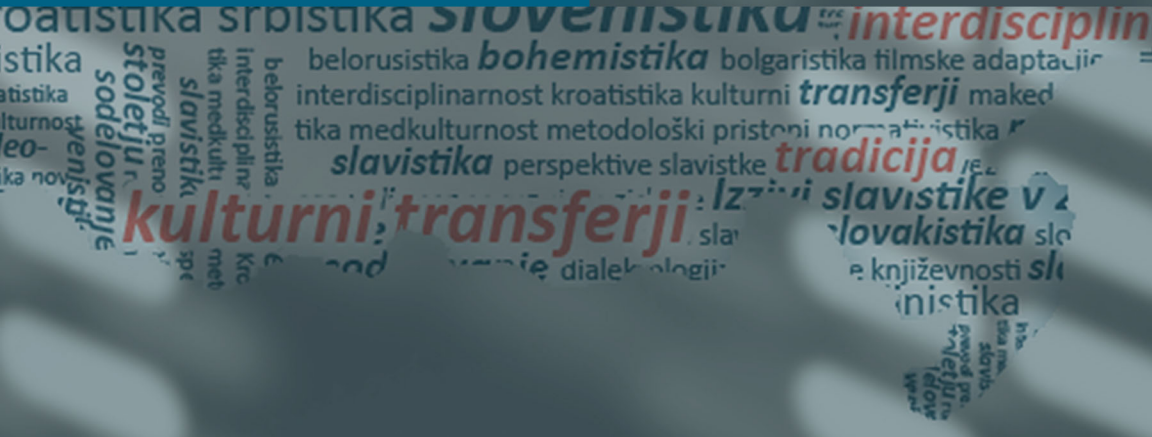
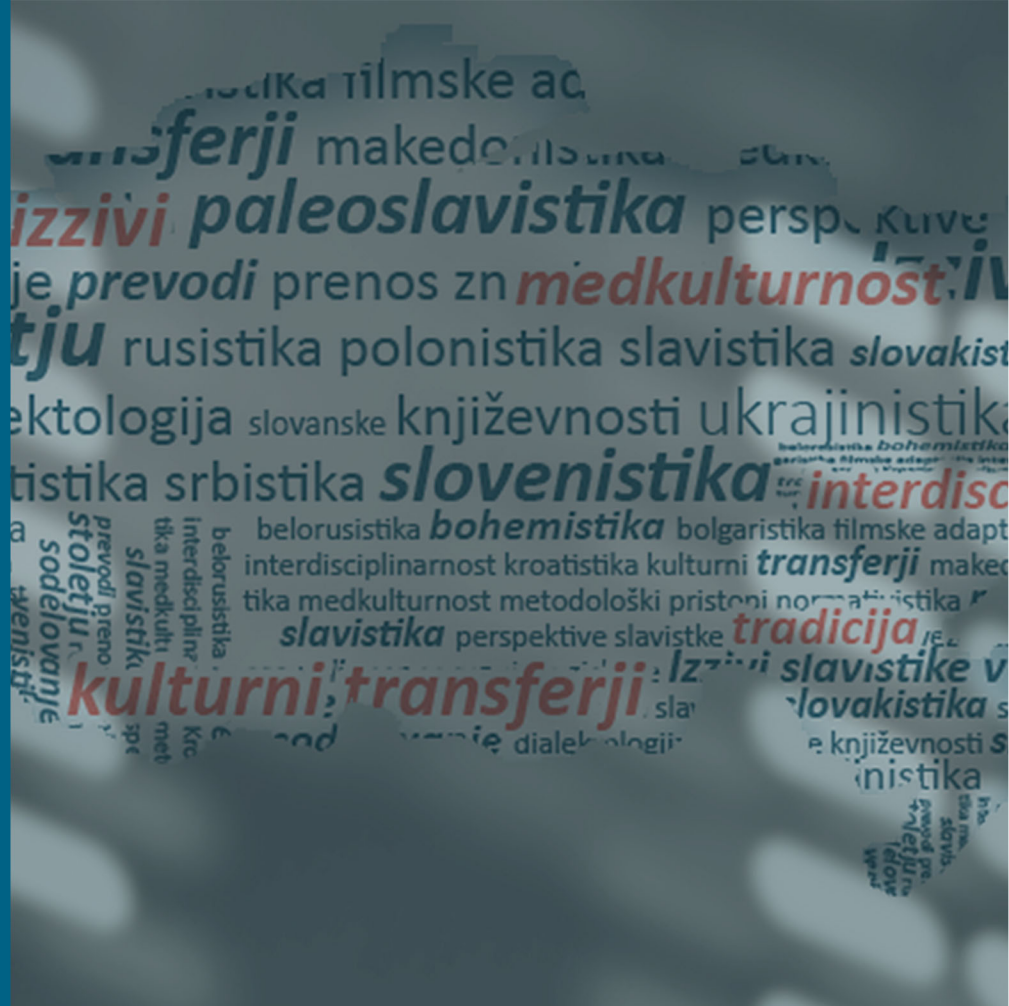
CHALLENGES OF SLAVIC STUDIES IN THE 21ST CENTURY

GJOKO NIKOLOVSKI

University of Maribor, Faculty of Arts, Maribor, Slovenia, gjoko.nikolovski@um.si

Keywords: methodological approaches, research of Slavic languages, norm studies in Slavic languages, Slavic dialectologies, interdisciplinary research of Slavic languages, translations of Slavic literature, Slavic literature in the 21st century, Slavic literature in an intercultural context, film adaptations of Slavic literature, interdisciplinary research of Slavic literature, perspectives of Slavic studies and the study programmes in Slavic studies, transfer of knowledge into the educational process

Abstract The linguistic contributions include comparative-historical and dialectological research of Slavic languages, comparative research of modern Slavic languages, sociolinguistic, linguocultural and computer research of Slavic languages, research on the standardization and norms of Slavic languages. In the field of Slavic literature and cultures, we will address topics on Slavic literature in a comparative, interliterary and intercultural perspective, Slavic literature in film, theoretical aspects of the study of contemporary Slavic literature, the interrelationships of Slavic literature and cultures, translations of Slavic literature. The conference will also shed some light on the didactic aspect and perspectives of Slavic studies through the prism of the development of contemporary Slavic studies and the teaching of Slavic languages, literature and cultures.



Univerza v Mariboru

Filozofska fakulteta

13. 5.–15. 5. 2021
Maribor, Slovenija